

ספר הזיכרונות של אדמירל מחמוד פהמי מי שהיה

מפקד חיל הים המצרי בשנים 1969-1972

תרגום מערבית-יצחק ורדי

עריכה מקצועית-גואטה שלמה

הקדמת העורך המקצועי

ספר זיכרונותיו של אדמירל פהמי "דף מההיסטוריה", שהתפרסם בשנת 1996, כולל שני חלקים ובתוכם 20 פרקים. החלק הראשון סוקר את הפעילויות המבצעיות של חיל הים המצרי בתקופת כהונתו של פהמי כראש המבצעים של חיל הים ולאחר מכן כמפקד חיל הים בין ספטמבר 1969 (לאחר הפשיטה המשוריינת הישראלית בראס זעפרנה) ועד סוף אוקטובר 1972 עד שהודח על ידי סאדאת מכהונתו.

חלקו השני של הספר כולל 8 פרקים המגוללים את היחסים (העכורים) עם הסובייטים מנקודת הראות של חיל הים המצרי. הפרק האחרון של החלק השני (פרק 20) מתאר את החלטתו הדרמטית של הנשיא סאדאת ביולי 1972 לסיים את הנוכחות של היועצים והמומחים הסובייטים במצרים. ניכר מתיאוריו של פהמי כי החלטה זו, של סאדאת להפסיק את הנוכחות הסובייטית, הייתה לקורת רוחם של בכירי חיל הים המצרי.

אלא ששמחתו של פהמי לא האריכה ימים. כעבור מספר חודשים, ב-24 אוקטובר 1972, התקיימה ישיבה צבאית רמת דרג בראשותו של הנשיא סאדאת. במהלך ישיבה זו שטח סאדאת (בעיקר) את תפיסתו ביחס למלחמה העתידית עם ישראל. לאחר מונולוג ארוך של הנשיא התפתח דיאלוג סוער בהשתתפות הנוכחים רמי הדרג. משר המלחמה צאדק והרמטכ"ל שאזלי, דרך מפקדי צבא בכירים אחרים ובהם מפקד חיל הים פהמי.

במהלך הישיבה חרה אפו של סאדאת מאמירות של חלק מקציניו הבכירים ובהם פהמי. לאחר הישיבה הוא הורה להדיח 4 מתוכם ובהם שר המלחמה צאדק, סגנו הגנרל חסן, מפקד פיקוד מרכז הגנרל חביר ומיודענו האדמירל פהמי.

אדמירל פהמי חש תסכול עמוק מהדחה זו וטען כי הוא הודח על לא עוול בכפו משום שהתייחסותו בישיבה לא הובנה כהלכה על ידי הנשיא וכי כל כוונתו הייתה להרגיע את הרוחות ולא נבעה מתוך כוונה להתנגד לעמדתו של הנשיא.

כידוע, פרקיו של ספר זה הושגו במשורה (ובמידה רבה בדרך לא קלה) והשגתם נמשכה מעל שנה. לאחרונה התבררנו בהשגת מספר עמודים שהיו חסרים לנו. מדובר בעמודים 405-426 מתוך הספר, שהם חלקו הראשון של הפרק המסכם. בדברי סיכום אלה שוטח פהמי בהרחבה את נסיבות הדחתו ואת תסכולו של אי הצדק שנעשה לו.

על מנת להמחיש את חוסר הצדק שנעשה לו, מצרף פהמי כנספח א' בספרו את סטנוגרמת הישיבה הגורלית מה-24 אוקטובר 1972, ישיבה שלאחריה הוא כאמור הודח. בעמודים 410 ו-426 בספרו (באותם עמודים שחסרו לנו) הוא מצין כי סטנוגרמה זו נלקחה על ידו מספר אחר שהתפרסם במצרים על ידי מוסא צברי. אותה סטנוגרמה של הישיבה החשובה מצויה בעמודים 88-37 באותו ספר של צברי¹.

תרגום הספר המלא של פהמי יופץ בנפרד. אולם דברי הסיכום שלו כמו גם הטקסט המלא של נספח א' (הסטנוגרמה של הישיבה החשובה, למרות שהופצה בעבר), הינם בעלי חשיבות למחקר ההיסטורי אודות מלחמת יוה"כ (מלחמת אוקטובר או רמצ'אן) לפיכך החלטנו לאגדם יחד ולהפיצם כמיקשה אחת במסמך להלן.

יתכן ובמספר מקומות אני חוזר בנוסח דומה על מספר הערות שוליים שלי, זאת משום שהעריכה של פרקי הספר נעשתה במועדים שונים ולא ברצף. סליחה על הכפילות בנושא זה. מכל מקום אין בהערות משום דברים סותרים.

¹ מוסא צברי היה שופרו ונאמנו של הנשיא סאדאת וספרו על מלחמת אוקטובר התפרסם בקהיר בשנת 1975. עותק של ספר זה הועבר אלינו באדיבותו של מר דורון סקל. נעשתה השוואת הסטנוגרמה של הפגישה ונמצאה זהות בין שני הטקסטים.

אדמירל פהמי – פרק סוף דבר (סיכום)

מובאים להלן עמודים 405-426 (החדשים)

(למען שלמות היריעה מובאים להלן גם עמודים 427-431, שהופצו בעבר ובהם תיאור פגישת הפיוס בינו לסאדאת לאחר המלחמה)

עמ' 405

ההחלטה פורסמה²

הנשיא ניסה להפחית מהתדהמה שאחזה במנהיגי ברית המועצות, אז הוא שלח אליהם את ראש ממשלת מצרים, אשר הפציר בהם לפרסם הודעה משותפת של ממשלות מצרים וברית המועצות, שיצוין בה, כי במסגרת סיום החוזים הנוגעים למומחים וליועצים ממשלת מצרים מודה לממשלת ברית המועצות בעבור המאמצים הגדולים שהשקיעו אותם המומחים והיועצים.

הדבר נראה טבעי, שהרי חוזה העסקתם הסתיים ומצרים מודה להם בעבור מאמצייהם. אבל המנהיגים הסובייטים סרבו, משום שאנור סאדאת לא העז לקבל החלטה מעין זאת, (והם חששו) שהוא ירמה אותם וילחץ עליהם לקבל את הנשק שהוא רוצה, ואז אמרו לראש הממשלה: אנחנו מסרבים לפרסם הודעה משותפת, אבל אם הנשיא סאדאת רוצה באמת לקבל החלטה מעין זאת – שיחליט, ושההודעה תפורסם על ידי צד אחד בלבד.

ואכן, ההודעה פורסמה על ידי צד אחד. הד גדול התפשט בחוגים בינלאומיים, אשר קיבלו אותה חסרי נשימה וקצרי רוח, קטעו את כל השידורים השגרתיים ושידרו את הידיעה, אשר הותירה הד עצום בין התחבולה העמוקה והשמחה לאיד של האויב הנחפז.

סאדאת התפרסם ברחבי העולם, ונודע לאחר מכן כבעל מדיניות ההלם, אשר היה לו ממנה הרבה.

המומחים והיועצים הסובייטים הסתלקו, ויחד אתם הסתלקה ההשפעה הסובייטית על מצרים. לו הייתי משורר הייתי מחבר להם פואמה לפרידה כמו הפואמה, שחיבר נסיך המשוררים עם צאתו של הלורד קרומר: "כאשר עזבת נפרדת לשלום, והארץ - כאילו נרפאה ממחלה חשוכת מרפא".

עמ' 406

מצרים נשמה לרווחה לאחר שסולק הסיוט, אשר רבץ על החזה שלנו קרוב לשבע עשרה שנים. המצרים ברכו איש את רעהו על הידיד הבוגדני ובן הברית האויב בנפש שעזב אותנו. העם כולו שמח, ורק קיומו של אויבנו האחר על הגדה המזרחית של תעלת סואץ העיב על אושרנו, ועלינו להשקיע מאמצים כבירים כדי לעקור אותו משורש ולקטוע את רגליו, אשר דרכו על אדמתנו הטהורה הקדושה.

² בפרק הקודם (פרק 20) נסקרת החלטתו הדרמטית של סאדאת, ביולי 1972, לסיים את הנוכחות של היועצים והמומחים הסובייטים במצרים. הכותרת "ההחלטה פורסמה" מתייחסת לנושא זה.

בקבוק עם מי זמזם³

באותה העת הצלחנו בחיל הים להשיג הישג גדול. תוך פחות משה חודשים סיימנו לבנות כלי שיט מלחמתי במצרים בעת החדשה באמצעים שלנו ללא סיוע מאיש, והתפנינו מיד לבצע את כל הניסויים בו. התוצאות היו מוצלחות מאד, ואני הזמנתי את הנשיא להשיק את הספינה הזאת.

ביום 27 ביולי, עשרה ימים לאחר גירוש המומחים והיועצים הסובייטים, הגיע הנשיא סאדאת לחיל הים והשיק את הספינה שבנינו בטקס מרשים, כשהסיר את הלוט מעל שלט הזיכרון שנקבע בדופן, הניף את דגל חיל הים על התורן שלה ויצק על הסיפון מים מבקבוק עם מי זמזם, שהבאנו במיוחד (ממכה – המתרגם).

הנשיא קיבל דיווח על הישגים נוספים רבים, שהשיגו הקצינים והמהנדסים שלנו, כמו פיתוח וחידוש של ציוד ונשק, כך שיתאימו לתנאים של המלחמה הבאה⁴.

אני הנחתי לכל מי שעשה ופעל שיציג בעצמו בפני הנשיא, כך שהשבח יינתן למי שעשה. כל אחד הציג בפני הנשיא את הבעיות שהביאו לאותו הפיתוח וכיצד חשב להגיע לפתרון של הבעיות, וכיצד הוציא זאת לפועל ומה היו התוצאות. כולם היו מאושרים על כך שהם הציגו את מעשיהם שלהם בפני נשיא הרפובליקה, וגם הנשיא עצמו היה מאד מאושר עבורם.

³ זמזם הינה באר במכה, שלפי המסורת ממנה השקתה הגר את בנה ישמעאל.

⁴ נראה שביקור זה של סאדאת בחיל הים המצרי נוצל על מנת להציג בפניו שיפורי אמל"ח שהתבצעו עד לאותה עת בספינות כמו למשל התקנת מטולי רקטות קטיושה ע"ג כלי השייט השונים. באשר לספינה החדשה שהושקה נראה כי הכוונה לבניית כלי שייט שהתבסס על גוף סטי"ל קומאר/סט"ר פ-183. לימים ייבנו 6 ספינות שכאלה ולאחר מלחמת יוה"כ קיבלו את הכינוי "6 באוקטובר" והן חומשו וזוודו בסוף שנות ה-70 בציוד מערבי.

الرئيس السادات يتسلم عصا البحرية المهداة له من اللواء محمود فهمي

הנשיא סאדאת מקבל את מטה חיל הים מהלואא' מחמוד פהמי

החדשות הטובות ביותר

אחרי סיום הטקס ליוויתי את הנשיא אל משרדי, ושם ניתנה ההזדמנות לקצינים שהשתתפו בטקס להצטרף לעמיתיהם באולם שבו ישוחח איתם הנשיא. במשרדי הקדים אותי הנשיא ושאל: "כיצד הרגשת כשנודע לך על גירוש המומחים והיועצים?". אמרתי מיד: "היו אלה החדשות הטובות ביותר ששמעתי בחיי".⁵

לאחר מכן הלכתי עם הנשיא אל אולם ההרצאות בבניין טיפוח המורל, שם קיבלו אותו הקצינים בחום בצורה שלא ראיתי מעולם לפני כן. הייתה זאת הפגישה הראשונה בציבור שבה נכח הנשיא לאחר ההחלטה ההיסטורית לסלק את ההשפעה הסובייטית ממצרים, וכל מי שהיה באולם ביקש להביע את ההד להחלטה הזאת בליבו במחיאות כפיים ובברכות.

המילים יצאו מתוך ליבי

⁵ לאורך כל הספר פהמי עקבי בכך שבכל הזדמנות הוא מבטא את איבתו כלפי הסובייטים, למן המגע הראשון שלו עמם בעקבות העסקה הצ'כית בשנת 1955 ועד ימיו האחרונים כמפקד חיל הים.

באוירת ההתלהבות הזאת אלתרתי נאום, שבין היתר אמרתי בו: " זהו יום גדול בתולדות חיל הים המפואר, במלאות עשרים שנה להפיכה אנו מניפים את דגל מצרים על ספינה שבנינו במו ידינו. אנו מעניקים את המעשה הגדול הזה לאחד המנהיגים של ההפיכה הכבירה הזאת, לאיש שנאבק בקולוניאליזם מאז היה נער, לאיש אשר גורש מתוך הצבא למען מצרים.

אנו מעניקים את העבודה הכבירה הזאת לאיש אשר נכנס לבית הכלא למען מצרים ואחרי כן רצה אללה הכול יכול שישלוט על מצרים וישחרר את עמה וישליט את הצדק והחוק על אדמתה. אנו מעניקים את המתנה היקרה הזאת לנשיא אנואר א- סאדאת.

אדוני הנשיא, אנו מברכים ותומכים בהחלטה ההיסטורית לגרש את המומחים ואת היועצים הסובייטים, החלטה שקיבלת באמצע החודש הזה, ואנו נמסור את נפשנו למען קיום ההחלטה הזאת".

דיברתי בהתלהבות כנה ובהתרגשות רבה, ששיקפה את מה שחשתי אני ומה שחשו כל הקצינים והחיילים בחיל הים כלפי ההחלטה הגדולה הזאת, שאני מאמין באמת שהיא החשובה ביותר למען הפטריוטיות המצרית במאה העשרים.

הייתה זאת הפעם הראשונה שבה היללתי אדם גדול בפניו. אין זה ממנהגי להתחנף ולנהוג בחלקת לשון אלא להפך. אני מתעב חנפים, ומעולם לא אמרתי את מה שאמרתי (בפני הנשיא), אבל המלים יצאו מתוך לבי והביעו את מה שהרגשתי ועודני מרגיש לגבי ההחלטה הפטריוטית הברוכה ההיא. המלים שאמרתי הביעו את צפונות לבי לאחר שהשלכתי הצידה את הזהירות וההסתייגות, שהיו בין תכונותיי הבולטות. הייתה זאת הזדמנות להביע רגשות נקיים מכל זהירות וללא ארגון מראש.

עמ' 409

סירבנו לנוכחות האדומה בעמקים הירוקים

אמרתי את מה שאמרתי, משום שידעתי לאיזה תהומות הייתה מצרים נופלת - חס וחלילה – לולא הייתה ההחלטה הזאת מתקבלת במועד ההוא ובצורה המפתיעה הזאת. ידיעות הדמים, שאנו שומעים כיום מאפגניסטן ומהרפובליקה של צ'צ'ניה, מבהירות לנו אולי את הגורל האומלל של מדינה, אשר מזלה מפיל אותה אל תוך המלכודת של הדוב הברברי המשוגע, שאוחז אותה בשיניו המזוהמות ומשתולל בקודשיה בציפורניו הצבועות בדם.

הייתי ער לכך, ולקחתי דוגמא ולקח מההיסטוריה הקרובה בצ'כוסלובקיה ובהונגריה ובפולין. אני סירבתי בכל מאודי לנוכחות האדומה בלב העמקים הירוקים השלווים היפים שלנו, וכאשר פורסמה ההחלטה על סילוק ההשפעה הרוסית משורשיה לא היה קץ לתדהמתי וכמעט לא האמנתי למשמע אוזני. כאשר הבנתי שזאת עובדה התפעלתי והתלהבתי מאד.

בתוך אותן תחושות ורגשות חיבה ששטפו אותנו, פנה הנשיא ודיבר אל הקצינים והחיילים ופנה אל שכלנו ויותר מכך אל רגשותינו. הוא כינה את השיחה הזאת "שיחה עם ידיד". בשיחה הוא גילה מעט איפוק, משום שלא רצה לנתק את הקשר לחלוטין בינו לבין הסובייטים, משום שעדיין היה זקוק לנשק ולציוד שלהם.

הוא סגר את הנושא והציל את מצרים, שזאת הייתה מטרתו, ולאחר מכן היה משוחח אתם ומתווכח אתם ואפילו נוזף בהם.

הקשר הרופף

הסובייטים – מצד שני – לא רצו לנתק את הקשר הרופף, אולי (דימו) שהם עדיין בתוך ים המזימות שהם זוממים כנגדנו. אבל השטיח כבר נמשך מתחת לרגליהם שנשארו באוויר. כך רצה אללה הכול יכול, ורצונו היה לשמור על מצרים האהובה ולהגן עליה מסכנות, שרק הוא ידע את עומקן.

הקשרים של חיל הים בין מצרים לבין ברית המועצות לא הסתיימו לעת עתה, אלא

עמ' 410

נותרו רופפים ומוגבלים. הקלות ניתנו ככל שניתן היה לצי החמישי שלהם בנמלינו, והיה זה במסגרת הקשרים הרופפים שהנשיא הותיר בינינו לבינם. היה זה עד שנת 1975, אז הכריז

הנשיא במועצת השרים ולאחר מכן במועצת העם על ביטול חוזה הידידות בין מצרים לבין ברית המועצות וכן על ביטול כל הסיוע וההקלות שניתנו לספינותיהם במצרים. היה זה סיום ללא דרך חזרה בעזרת אללה, ובכך סתמנו את הגולל על דף חשוך בהיסטוריה של מצרים והשבנו מנה אחת אפיים לזוממים כנגדנו לאחר שסברו שהם יכולים עלינו, אבל אללה גבר עליהם, הוא היודע כל וכל יכול.

לכל התחלה יש סוף⁶

אשר לסיום השירות שלי בחיל הים, זה סיפור עצוב כואב מבחינתי. הייתי רוצה שלא לזכור אותו ואפילו לא לשחזר את פרטיו בזיכרוני, אבל מאחר שלכל התחלה יש סוף, יהיה הסיפור חסר אם לא אציין זאת. הוא מצוי בשלמותו בפרטי פרטיו, אבל רק מעט ממנו בכתב

(מסמכי מלחמת אוקטובר מאת מוסא צברי, המוציא לאור של הספרייה המצרית החדשה לפרסום מעמוד 37 עד עמוד 88, תחת הכותרת "הישיבה ההיסטורית החשובה ביותר – הטקסט המלא של ישיבת המועצה העליונה של הכוחות המזוינים בראשות הנשיא סאדאת במשרדו באל גיזה ביום 24 באוקטובר 1972 בערב. בסוגריים במקור).⁷

סיכומי של הסיפור הוא שבאותו היום, בעת הישיבה של המועצה העליונה של הכוחות המזוינים, התערבתי לאחר הוויכוח הנוקב שהיה בין הנשיא לבין הגנרל עבד אל קאדר חסן, סגן שר המלחמה, על מנת להרגיע את האווירה.

אלא שהמעורבות שלי הובנה באופן שונה, למרות שהוויכוח לא נגע לי בשום אופן⁸.

הישיבה הסתיימה ואני שבתי לאלכסנדריה כשאין בליבי דבר מאותה ישיבה סוערת, אבל ויכוח נוקב אכן התחולל והתיווך שלי לא סייע להרגעת האווירה בתוכו בהצלחה.

אני המשכתי בעבודתי הרגילה ביום 25 באוקטובר וכן גם ביום 26 באוקטובר. היה זה חודש הרמדאן, והמעשה האחרון שלי במפקדת חיל הים היה שנפגשתי עם עמיד (תא"ל) עבד א-רא'וף

עמ' 411

ג'מאל א-דין, מנהל בית הדין הצבאי בחיל הים, שהציג בפני את הבקשות למשפט חוזר של אלה שנגזר דינם על ידי בית הדין הצבאי.

הפעולה הזאת היא בבחינת בית הדין לערעורים במשפט האזרחי, משום שבמשפט הצבאי אין בית משפט לערעורים, אבל לנידון יש זכות - תוך חודשיים מיום שנגזר דינו - לכתוב לקצין המאשר בקשה למשפט חוזר (והקצין הוא מפקד חיל הים במקרה של קצינים וחיללים מחיל הים).

אם הקצין המאשר מסרב לבקשה יישאר גזר הדין כפי שהוא, והוא יכול גם להפחית מהעונש, אם הוא מוצא שהעונש מוגזם או אם היו תנאים שמצדיקים הקלה בעונש. ואם הוא חשב אחרת לגבי נוהלי המשפט או שהיו סיבות או הודעות שפורסמו לאחר המשפט, כי אז הוא יכול לבטל את גזר הדין ולהורות על משפט חוזר בפני בית דין צבאי אחר.

⁶ מכאן מתחיל פהמי לספר על נסיבות הדחתו מתפקיד מפקד חיל הים בסוף אוקטובר 1972.

⁷ כאמור, ספרו של מוסא צברי, על מלחמת אוקטובר שהתפרסם בקהיר בשנת 1975.

⁸ להתרשמותו הצנועה והאובייקטיבית של העורך המקצועי ולאור מידע נוסף אודות אותה ישיבה גורלית, נראה שאכן צודק פהמי שהדחתו לא הייתה מוצדקת והוא למעשה נכנס "לקו האש" בוויכוח חריף שהיה לנשיא סאדאת עם משתתף אחר מתוך כוונה להרגיע את הרוחות הנסערות. כנראה שהתערבותו של פהמי הובנה כאילו שהוא נמנה עם אותה קבוצה שלא צידדה עדיין בפתיחת מלחמה. כפי שצוין במבוא פהמי היה מיליטנט ואין זה סביר שהוא המליץ על דחיית המועד לפרוץ מלחמה. אדרבא, הוא הכין את חיל הים למלחמה זו ולא נדרשה לו הצטיידות חדשה ומשמעותית שהיוותה תנאי ליציאה למלחמה.

הייתי נחוש לסיים ולפסוק בבקשות למשפט חוזר לפני תחילת טקסי החגים. אולי אללה שם אותי כמי שיחליט להשיב את החיוך לשפתי הילדים או המשפחות, ואוכל להקל בעונש של ראש המשפחה כך שהוא יבלה את החג בקרב ילדיו ומשפחתו. (בכל מקרה) זה יתבצע במסגרת הצדק והנוהג כפי שאללה קבע.

יצאתי ממשרדי בפעם האחרונה

התחלתי לעיין בבקשות למשפט חוזר בשעה אחת וחצי לערך אחר הצהריים, וסיימתי כחצי שעה לפני ארוחת האיפטר (הארוחה בסיום יום הצום).

הצום הינו ערך חשוב ביותר אצלנו, ואמרתי לתא"ל עבד א-רא'וף: בוא נפסיק כעת ונמשיך ביום שבת. ויצאתי מהמשרד הגדול בפעם האחרונה כשאני תשוש מעומס העבודה.

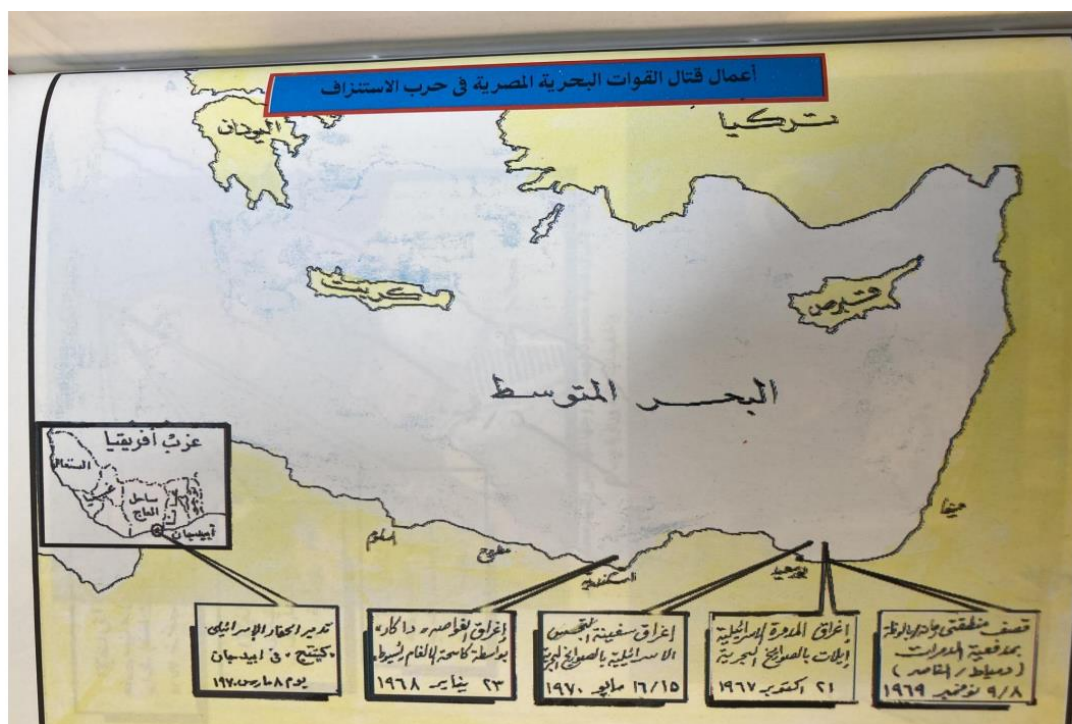
חצי שעה לאחר ארוחת האיפטר צלצל הטלפון בביתי. בצד השני של הקו היה גנרל סעד א-שאד'לי רמטכ"ל הכוחות המזוינים, שדיווח לי שהנשיא הורה על הוצאתי לגמלאות וכי הוא מצטער להודיע לי זאת. לא אמרתי דבר מעבר לתודה. והנחתי את שפופרת הטלפון על מקומה.

עמ' 412

הפקדתי את גורלי בידי אללה

ישבתי לבדי לכמה דקות כשאני משחזר את מעשי וסורק בזיכרוני את כל מה שעשיתי במהלך היותי מפקד חיל הים במשך למעלה משלוש שנים

—כאן מפנה פהמי למפות מספר 10 ו-11 בנספח המפות להלן

מבצעי חיל הים המצרי בים התיכון ובמערב אפריקה (פירוט מימין לשמאל)

הפגזת חוף רומאני בליל 8/9 נובמבר 1969, הטבעת המשחתת אילת 21 אוקטובר 1967, הטבעת הספינה אורית ליל 15/16 מאי 1970, הטבעה (כביכול) של הצוללת דקר⁹ ב-23 ינואר 1968, פגיעה במחפר בנמל אביג'אן ב-8 מרץ 1970

שלושת מבצעי החדירה של אנשי הצפרדע של חיל הים המצרי לנמל אילת (להלן הפירוט): בליל 15/16 נובמבר 1969, בליל 5/6 פברואר 1970, בליל 14/15 מאי 1970

ושאלתי את עצמי שאלה אחת: האם קיצרתי איזה יום מהימים הללו או לא עשיתי כל אשר לאל ידי כדי להשיג מה שיכולתי להשיג? התשובה הייתה שלילית. נחה דעתי ורווח לי והפקדתי את גורלי בידי אללה. הוא ריבוני ואני – נחה דעתי מפסיקתו ואני סבלני ומלא תודה.

הקצינים והחיילים שלי לא חסכו ממני אותות נאמנות. קיבלתי בביתי מידי יום עשרות מהם, ואמרתי להם שאנשים – עד כמה שהם שוגים – נכחדים ונמוגים, אבל הרעיונות הגדולים נצחיים. חיל הים הוא המולדת הקטנה שלנו והיא המשמעות הגדולה מבחינתנו, ועליה להישאר זקופת קומה לתמיד.

הסתיימה תקופת חיים. אהבתי כל רגע ממנה והענקתי את כל מאודי מתוך אהבה לחיל הים המצרי המפואר בעל ההיסטוריה המפוארת ולמען מצרים אהובתי, שאת עפרה אהבתי ואת

⁹ כאמור, הטענה לפיה חיל הים המצרי הטביע את הצוללת "דקר" בעת שפעלה לדבריהם כביכול בחוף המצרי, מצאה לה אחיזה במשך שנים רבות עד שהצוללת נמצאה במאי 1999 שקועה בקרקעית הים על הנתב המתוכנן דרומית מזרחית לאי כרתים. ראוי לצין כי בגוף הספר עצמו אין פהמי מתאר או מפרט כיצד אם בכלל הם הצליחו לפגוע בצוללת. הספר יצא לאור כ-4 שנים לפני שהצוללת נמצאה (במאי 1999) ולפיכך מוערך כי מחלקת ההסברה או ההיסטוריה של חיל הים המצרי "המשיכה להדהד" את העובדה הזו שהייתה חסרת ביסוס.

שמה ואת מימיה רוויתי. מחר אובד בתוך אוצרותיה שם איוותר עד שאהיה עפר מרגבי עפרה של מצרים.

תם ונשלם בעזרת אללה ביום 2 במרס 1980¹⁰

עמ' 413

חזרה לתחילת הסיפור על יציאתי (לגמלאות) מחיל הים

עיון חוזר

עמדתי ברשימותיי על האירועים שהתרחשו ביום בו יצאתי מהשירות הפעיל לגמלאות ביום 24 באוקטובר 1972, אבל הנסיבות לאחר מכן הפגישו אותי עם ההיסטוריון הצבאי, האלוף חסן אל בדרי, בחודש יולי 1995. הוא ביקש ממני לעיין בספרי, עליו נודע לו מפי אחד הידידים המשותפים. לאחר שדפדף בו הוא חשב, שספר שלישי בנושא חיל הים המצרי צריך לצאת לאור, אחרי ספרו של הנסיך עמר טוסון, שפורסם בשנת 1940¹¹ והספר של אוניברסיטת אלכסנדריה, שחיברו כמה פרופסורים נבחרים מהאוניברסיטה בשנת 1973¹². לכן הוא סבר, שתהיה זאת תוספת חשובה ונחוצה, בשל המידע והעובדות והפרטים אודות הקמתו מחדש של חיל הים המצרי אחרי תקופת המלך פרוק הראשון בשנת 1946, והעובדות שלאחר מכן עד מלחמת הרמדאן המפוארת (מלחמת יוה"כ – המתרגם).

הוא סבר גם, כי עלי להשלים את הדיווח אחרי צאתי לגמלאות, לאור המאורעות הרבים שהתרחשו בתקופה שלאחר מכן ושהשפיעו רבות על גורל האומה, בעוד שהאירועים לא נרשמו בעט של אדם ניטראלי שהיה עד להם, וזה הופך את הרשימות לאמינות בהכרח.

השתכנעתי והוספתי את הדפים הבאים לגוף הספר.

מבצע ההנחתה הימית המצרי הראשון:

אנחנו בחיל הים נהגנו לסיים את השנה בתרגיל גדול ברמה אופרטיבית

עמ' 414

או ברמה אסטרטגית. בדרך כלל יהיה זה בשיתוף גורמים מכוחות היבשה וחיל האוויר עם מספר גדול של כלי שיט, על מנת שנוכל לדעת מה טווח היכולת הקרבית שהגענו אליה וכן כדי לדעת את המינוסים שנראים בשלבים השונים של התרגיל.

התרגילים – או תמרונים, כפי שיש מי שמכנים אותם – מתחילים בשלב תיאורטי, שבו יוצרים מצבים מסוימים כדי שהמפקדים עם המנגנונים שלהם יבצעו הערכת מצב, ולאחר מכן יקבלו החלטה לגבי ההספק והמהירות המתאימים. לאחר מכן יגיע החלק המעשי של התמרון, ולאחר מכן יוקצה זמן נוסף להבהרת השימוש בסוגי הנשק השונים, כמו תותחים וטורפדו וטילים ונשק

¹⁰ תאריך זה, בשנת 1980, משקף את המועד המקורי שבו סיים פהמי את הסבב הראשון של כתיבת טיוטת ספרו בטרם שוכנע בשנת 1995 להשלים בפרק הסיום את נסיבות הדחתו ואת קורותיו לאחר סיום תפקידו כמפקד חיל הים המצרי.

¹¹ ספרו של טוסון הינו שיר הלל ושבח על תולדות הקמתו של הצבא והצי המצרי בעידן של מוחמד עלי במחצית הראשונה של המאה ה-19. בכלל זה; הקמת הצי המצרי ותעשייה צבאית, הקמת בתי ספר צבאיים במקצועות שונים (חי"ר, ארטילריה, פרשים, הנדסה, רפואה וימיה) השתתפות הצבא והצי המצרי במלחמת מוריה (יוון) בשנת 1824, כיבוש סוריה וא"י בשנת 1831 והקרבות נגד הצבא העות'ומאני.

¹² ספר שפורסם בהוצאת האוניברסיטה של אלכסנדריה, על ההיסטוריה של הצי המצרי, שנכתב על ידי קבוצת פרופסורים בשיתוף פעולה עם כוחות הצי של הרפובליקה הערבית של מצרים.

נצ"ל. המגמה היא שנצא אחרי התמרונים הללו עם הערכה מושלמת ואמיתית לגבי רמת המיומנות הקרבית של כוחותינו.

ישיבה בביתו של סאדאט

אוקטובר 1972 היה המועד המתוכנן לתמרון של חיל הים. הנושא הראשי היה מבצע נחיתה לילית מאחורי קווי האויב על ידי חטיבת הנחיתה הימית, ומפרץ אבו קיר ייצג את אזור הנחיתה. אני זוכר, שמבצע הנחיתה הימית בלילה התבצע ביכולת מדהימה, וזאת לראשונה בהיסטוריה של חיל הים המצרי.¹³

בחלק משלבי התמרון נכח אלוף עבד אלע'ני אלג'מסי, ראש אגף המבצעים של הכוחות המזוינים, וגנרל סעד א-שאד'לי, הרמטכ"ל, וגנרל מחמד צאדק שר המלחמה והמפקד הכללי של הכוחות המזוינים. כולם שבחו את המיומנות הקרבית ואת רמת המוכנות הקרבית אליה הגיע חיל הים.

בזמן התמרון דיווח לי הגנרל מחמד צאדק שהנשיא סאדאט מזמן את חברי המועצה העליונה של הכוחות המזוינים לביתו באל גיזה בשעה שמונה וחצי בערב של 24 באוקטובר שנת 1972. הגנרל מחמד צאדק הזמין אותי לארוחת האפיטר יחד אתו בביתו, ולאחר מכן נלך יחדיו לבית הנשיא. התנצלתי בפניו מאחר שעמדתי לסעוד את האפיטר אצל אחי הגדול בקהיר. הוא אמר, בסדר, אם כך עבור דרכי לאחר הסעודה ונלך יחדיו אל בית הנשיא.

נכנסנו לבית הנשיא במכונית אחת, ואני רוצה לציין, שהיכרותי עם הגנרל מחמד צאדק

עמ' 415

היא מזמן, מאז שהיה נספח צבאי בגרמניה בשנות השישים, והייתה לי הערכה עמוקה וכבוד רב אליו וחלקנו רגשות משותפים.

לפני השעה שמונה ורבע הגיעו כל חברי המועצה העליונה אל בית הנשיא באל גיזה, בקומה השנייה. כל אחד ידע את מקומו וחיכינו לנשיא.

הוא הגיע בפנים קודרות:

בשעה שמונה וחצי הגיע הנשיא אל אולם הישיבות כשהוא לבוש מדי חקי ונשא דרגות פילדמרשל ובדיו מקל קצר. פניו היו קודרות והוא צעד מיד אל מקומו שלא כמנהגו. בדרך כלל נהג לעצור ליד מי מאתנו ולשאול אותו על מקרה זה או זה, ואת השני שאל על בעיה כזאת או אחרת. כלומר, הוא נהג לעמוד לרגע עם מי מאתנו לפני שהגיע למקומו כשעל פניו חיוך שהפנה לקצינים.

אבל הלילה הזה נעלם החיוך מעל פניו, ואנו חשנו שהוא אינו כתמול שלשום, אלא מתוח ומודאג. הוא לא עצר ליד איש ולא דיבר עם איש. הוא בא ונראה היה שהוא עומד בפני מעשה חשוב. לימינו ישב הגנרל מחמד צאדק ולשמאלו גנרל עבד אלקאדר חסן, סגן שר המלחמה.

הנשיא החל לסקור¹⁴ את המצב הכללי ופירט את המחלוקות עם הסובייטים. בחודש מרס 1971 הוא טען בפניהם שהם מציבים אותנו שני צעדים מאחורי ישראל מבחינת החימוש, וכי הוא אינו מסכים לכך, משום שראוי שלפחות נשתווה אליהם אם לא שנהיה מעליהם.

באוקטובר 1971 הוא נפגש עם ההנהגה הסובייטית פעם נוספת במוסקבה. ברז'נייב הבטיח לו קודם לכן כי 80% מעסקת הנשק המבוקשת תגיע לפני סוף שנת 1971, ועל סמך זה הוא החליט ששנת 1971 תהיה שנת ההכרעה.

שנת ההכרעה חלפה ללא הכרעה!

¹³ בליל 23-24 אוקטובר 1972 אכן נערך באזור מפרץ אבו-קיר תמרון ימי רחב היקף בהשתתפות של כ-30 כלי שיט שבמהלכו התבצע תרגיל של נחיתה ימית, ראשון מסוגו, שבו נטלה חלק חטיבת הנחתים החדשה 130 שהוקמה בתחילת 1972. החטיבה וכלי הרק"ם שלה הונחתו על ידי 10 ספינות נחיתה של חיל הים המצרי. במהלך התמרון שהה פהמי בים ע"ג ספינת הפיקוד.

¹⁴ הסטנוגרמה המלאה של ישיבה זו מובאת כאמור, בהמשך כנספח א' בספרו זה של פהמי

כאשר פרצה מלחמת הודו פקיסטן ב- 9 בדצמבר 1971, והסובייטים מילאו שם תפקיד ראשי בסיוע להודו, היה ברור לגמרי שלא נוכל להכריע בסוגיה בשנת 1971.

עמ' 416

הנשיא פנה לעם כולו ולכל הערבים והתייחס לשנת ההכרעה שלא תצא לפועל בשנת 1971, תוך שהוא מלמד סגוריה על ברית המועצות.

(חוזר ומתייחס לפגישה אצל הנשיא. המתרגם) הנשיא דיבר על היוזמה שלו, אשר פרסם בפברואר 1972, ושכוונתו בה הייתה שהצבא המצרי יישמר מפני אבדות כבדות בעת החצייה. תמצית היוזמה הייתה כדלהלן:

- ישראל תיסוג בשלב הראשון אל קו אל-עריש – ראס מחמד.
- כוחותינו יחצו את התעלה ללא כל תנאי וללא הגבלה.
- הסכם הפסקת אש למשך ששה חודשים.
- תעלת סואץ תיפתח לתנועה ימית.
- אם לא נגיע להסכם תוך ששה חודשים, יילחמו כוחותינו (שחצו את התעלה) כדי להשלים את משימותיהם.

הנשיא המשיך ואמר, שהישראלים תיאלצו לנשיא האמריקאי ניקסון, שהיוזמה איננה אלא תחילתם של ויתורים. מצד שני הסובייטים חשבו, שאין בפניי אלא פתרון מדיני ושאני חייב להתקשר לאמריקה. על כך ביקשתי פגישה דחופה עם ההנהגה הסובייטית בדצמבר 1971 כדי לעמוד על המצב, והם קבעו לי את הימים 1 ו- 2 בפברואר 1972.

ימין – ושמאל:

בפגישה בפברואר הייתה תגובתם מתפתלת. הם דברו על ימין ועל שמאל. אני עניתי להם בתקיפות, שאצלנו אין ימין ואין שמאל. זוהי סוגיה של שחרור האדמות. בסוף אפריל בא אליי השגריר הסובייטי וביקש ממני לבא ולהיפגש עם ההנהגה הסובייטית במוסקבה תוך 48 שעות, והם שלחו לי מטוס.

בפגישה הזאת אמר הנשיא לברז'נייב, שבתקופה שחלפה חלו שני אירועים עיקריים והם, מלחמת הודו – פקיסטן וההתקפה הגדולה בווייטנאם. הוא הציג את הניתוח שלו להתקפה הווייטנאמית בכך, שהם צברו את צרכיהם הצבאיים במשך ששה חודשים לפני המתקפה עד לדרגה, שאפילו שהאמריקאים מיקשו את נמל הייפונג הדבר לא השפיע הרבה על מהלך המתקפה.

עמ' 417

ברז'נייב הסכים עם סאדאת, שהסוגיה של ווייטנאם התקדמה כאשר היא פעלה צבאית. סאדאת ביקש שנלמד לקח מהפעולה של ווייטנאם, והוא האיץ ברוסים להעניק לנו את צרכינו הצבאיים. סוכם שלא נבצע שום פעולה צבאית אלא לאחר הבחירות באמריקה בנובמבר.

סאדאת ביקש מהם שיספקו לנו את צרכינו הצבאיים בתקופה שבין הפגישה של ניקסון במוסקבה עם ההנהגה הסובייטית ב- 20 במאי ועד 31 באוקטובר 1972, דהיינו כחמישה חודשים לפני הבחירות באמריקה.

כמה ימים לפני הפגישה של ניקסון הגיע למצרים המרשל גרצ'קו שר ההגנה הרוסי. מטוס 500 M¹⁵ נשלח כדי לערוך כמה תצוגות, גרצ'קו הביא אתו הודעה מטעם הוועדה המרכזית במוסקבה כדי שישדר אותה מקהיר. זה היה מעשה מדיני להצלחת הוועידה שלהם. סאדאת אישר זאת ואפילו העניק לגרצ'קו ולמלווייו מדליות, ולאחר מכן שלח סאדאת מכתב לברז'נייב עם בקשות מסוימות.

¹⁵ כינוי חסוי מטעמי בטחון שניתן למטוסי מיג 25 מתקדמים למשימות מודיעין שהסובייטים פרסו במצרים במרץ 1971 (ראה אצל פסח מלובני-דגל אדום מעל המזרח התיכון, בעמוד 220).

תגובות מטופשות ושיטות דחיות:

ביום 6 ביוני בא אלי השגריר הסובייטי ואתו תגובה מטופשת, שכללה כמה ניתוחים הנוגעים לריאקציה ולקולוניאליזם. הם לחצו בהתייחס להחלטה 242 ולמשימתו של גונאר יארינג, ושעמדתה של אמריקה לא תשתנה. סאדאת אמר לו שהוא יודע זאת, אבל הוא מצפה לתגובה על מכתבו המסוים, ששלח עם גרצ'קו.

גירש את המומחים ואת היועצים:

ביום 6 ביולי 1972 ביקש השגריר הסובייטי להיפגש, והוא דחה אותו עד יום 8 באותו החודש. הוא שמע ממנו את המסר, שבו לא התייחסו כלל ועיקר למכתב מיום 6 ביוני ולא למכתב המסוים שנשלח עם גרצ'קו. הנשיא שאל אותו: האם המסר הסתיים? אמר - כן. אמר לו: המסר איננו מקובל לא בצורתו ולא בתוכנו. דרככם איננה מקובלת. לאחר מכן אמר: החלטתי כדלהלן:

- המומחים והיועצים יסיימו את תפקידם במצרים ביום 17 ביולי.

עמ' 418

- היחידות הסובייטיות במצרים יהיו תחת פיקוד מצרי או שיעזבו.
- רכוש הממשלה הסובייטית שנמצא במצרים או שתמכרו לנו או שתיקחו אתכם, אבל הכול צריך להסתיים עד יום 17 ביולי בבוקר.
- בהסתמך על חוזה הידידות בינינו לבינכם נקיים שיחות כדי להבהיר את קווי השלב הבא.

הסכמה – והפוגה:

סאדאת רצה לסיים את העניין בשקט, אז הוא שלח את עזיז צדקי ראש הממשלה למוסקבה, וביקש מהם לפרסם הודעה משותפת, שייאמר בה, שמאחר שהתפקיד של המומחים והיועצים הסובייטים במצרים הסתיים, ממשלת הרפובליקה של מצרים מודה לברית המועצות וכד', או משהו בסגנון זה. אבל הסובייטים סירבו ואמרו, שהודעה מעין זאת תפורסם מטעם צד אחד בלבד.

זאת הייתה התמונה בחודש יולי. תמונה מדכדכת מבחינת שני המחנות. מבחינת אמריקה – היא עמדה בפני הבחירות האחרונות, והם הלכו והסכימו עם הרוסים. מבחינת הרוסים, הם המשיכו כדרכם לדחות ולהרדים ולהרגיע, ושני המחנות נכנסו למדיניות של הסכמה במקום מלחמה קרה.

למרות התדהמה שאחזה ברוסים, הם ניסו להתקשר לנשיא, אבל הוא לא ענה להם אלא רק ביום 31 באוגוסט, ואילו האמריקאים לא איבדו זמן והתקשרו לסאדאת ואמרו לו, שהפתרון בידיים שלהם, וגם האנגלים התקשרו והצרפתים והאיטלקים.

נאום בן עשר נקודות:

הנשיא השיב ב- 31 באוגוסט למכתבו של ברז'נייב ששלח ביום 31 ביולי. המכתב היה בצורת נאום אישי ממנו בן עשר נקודות, שבהן הבהיר את המצב בשלמותו, והקפיד שיהיה מסמך לעתיד. הסובייטים גייסו כמתווך את הנשיא חאפז אל-אסד, אשר בא לקהיר ממוסקבה, אבל חאפז אל-אסד הביע הבנה גמורה לעמדה. הנשיא הזהיר אותו מפני משחק עם סוריה ועיראק במקום סוריה ומצרים, והציע לו להמשיך בקשריו הרגילים אתם.

עמ' 419

הבה נשוחח על עקרונות:

אחר כך הוא שלח פעם נוספת את עזיז צדקי ראש הממשלה למוסקבה ואמר לו: אמור להם שאנו לא רוצים דיבורים לא על נשק ולא על שום דבר אחר. הבה נדבר על עקרונות:

- האם אתם מוכנים לעמוד לצדנו ולהשוות את מה שישראל מקבלת למה שאנו נקבל מכם או שאינכם מוכנים?
- האם אתם מסכימים לניתוח של אפריל שעבר, בכך שצריך שנהיה מוכנים מבחינה צבאית על מנת שתתרחש התפתחות מדינית?
- באופן זה קיימים שני עקרונות: הראשון הוא שאנו איננו רוצים שאף חייל סובייטי יילחם במלחמה שלנו. השני הוא, שאיננו שואפים לעימות בין שני הגושים.

עלינו להצית אש:

התשובה הסובייטית הייתה חיובית, משום שהם לא רצו לנתק אתנו את (הקשרים) ויאבדו אותנו ואת האזור כולו. ואז אמר לנו הנשיא: שיהיה לכם ברור, אין כאן פתרון של שלום. פתרון של שלום משמעותו כניעה. הדיבורים הסתיימו ואנו הגענו לנקודת הרוויה וחייבים להחליט בנושא שלנו, כדי שנניע את הסוגיה במשמעות ש"נדליק אש" (המירכאות במקור). אנו חייבים להניע את הרוסים על מנת שיעניקו ולהניע את האמריקאים על מנת שיפתרו.

העליונות היחידה של ישראל היא באוויר, משום שהאמריקאים משתמשים בה כנושאת מטוסים. אני אינני מכיר בעליונות של ישראל על הקרקע. **לגבי חיל הים, מחמוד פהמי בנה ספינה בעלת כוח אש של משחתת והעולם כולו פונה לכיוון של כלי שיט קטנים. אחרי הטבעת אילת השתנתה האסטרטגיה הימית בעולם¹⁶.** אשר ללוחמה האלקטרונית, שהיא סמל התקופה הנוכחית – יש גורמים רבים שיתכן שיסייעו לנו בכך, כמו אנגליה וצרפת.

אני חושב, אם כך, שכייסנו את ארבעת הסעיפים, (חיל) האוויר, היבשה, הים והלוחמה האלקטרונית. ראוי שנעמוד על קרקע מוצקה. ואז ביקש מכולם: האם יש שאלות?

אלוף אלגמסי ראש אגף המבצעים שאל על עמדתה של סוריה ולגבי המטוסים הלובים. ענה לו הנשיא, לגבי סוריה – הם אתנו. לגבי המטוסים הלובים – קיימת תכנית שהם יהיו אצלנו בתוך שש שעות.

עמ' 420

כולם דיברו:

החל דיון שבו דיבר אלוף סעד מא'מון, מפקד הארמיה השנייה, ואלוף עבד אל מונעים ואצל מפקד הארמיה השלישית, ואלוף נואל סעיד ראש אגף האפסנאות והאספקה, ואלוף חוסני מובארכ מפקד חיל האוויר, ואלוף מחמד עלי פהמי מפקד כוחות ההגנה האווירית, ואלוף מחמוד פהמי מפקד חיל הים, וגנרל סעד א-שאד'לי הרמטכ"ל, ואלוף עבד אלח'ביר מפקד פיקוד מרכז. הדיונים היו בגבולות של מה שנדרש במפגשים מעין אלה ובדרג הזה, דעות לכאן ולכאן והבהרות ותגובות מהנשיא באופן רגיל, ללא כל מתח מעבר לגבול.

ואז התלקחה האווירה לפתע:

על פי הבנתי לכל חבר יש כל הזכות לשאול ולהתווכח, להתנגד ולהסכים תוך הבעת הסיבות על זה או זה, כדי שהעמדה תובהר ותתגבש החלטה, שעם קבלתה יעמדו מאחוריה כולם ואף יגנו עליה ולא משנה מה הייתה עמדתם קודם לכן.

האמנם שחרור או הנעה?

אני זוכר את המשפט המסתייג הזה לפני שאתייחס לוויכוח הנוקב שהתלקח בין גנרל עבד אלקאדר חסן סגן שר המלחמה לבין הנשיא. הוויכוח החל כרגיל, ברוגע, כאשר הגנרל עבד אלקאדר חסן אמר לנשיא: האם המשמעות של דברי אדוני היא, שנתחיל המלחמה מוגבלת או שהמשימה היא שחרור האדמות? ברור שיש הבדל. המטרה הראשונה המוגבלת היא פעילות צבאית כדי שיהיה בסיס מדיני או בסיס

¹⁶ נראה שסאדאת התרשם עמוקות מפרויקט הבנייה העצמית שהוצג לו ביולי 1972 בעת שביקר בחיל הים (ראה עמודים מקוריים 406-408 לעיל). יחד עם זאת, מוזר שבאוקטובר 1972 מתייחס סאדאת לאותה ספינת טילים כאילו והיא כבר בעלת כוח אש. הדרך הייתה עוד ארוכה ורק בשנים 1979-1981 הושלם הפרויקט לאחר שתהליך חימוש הספינות (שקיבלו את הכינוי "6 באוקטובר) נעשה בבריטניה במספנות "ווספר-תורניקרפט".

שנפעל בו. ברור שזה שונה אם התכנון או המטרה היא שחרור האדמות. הנשיא השיב שבחודש אוגוסט האחרון הורה לשר המלחמה על כך, כלומר שבירת הפסקת האש.

לאחר מכן דיבר הגנרל עבד אל קאדר על נושא צריכת התחמושת ותהליך השלמתה מהרוסים. הוא גם אמר שאנחנו יכולים להתחיל את המלחמה אבל איננו יכולים לסיימה מתי שנרצה, שכן יש צד נוסף מולנו והוא האויב.

עמ' 421

הגנרל עבד אל קאדר אמר גם שהתחמושת הקיימת איננה מספיקה להגעה עד אל המיצרים (מעברי הגידי והמתלה – המתרגם), ואנו חייבים להשלים את כל צרכינו בתחמושת לפני תחילת המלחמה. לאחר מכן דיבר על עומק מצרים – סכרים וגשרים ומפעלים גדולים וחשיפתם להתקפות של ישראל, בזמן שלנו אין נשק שנוכל באמצעותו לתקוף בעומק ישראל.

המתח התגבר והחריף:

הנשיא ענה ואמר, שאם אנו חושבים שבמבצע המוגבל הזה אנחנו לא נתקוף בעומק ישראל הרי שאנו טועים, והמבצע יהיה בלתי יעיל.

ההתנצחות בין הנשיא לגנרל עבד אל קאדר הלכה וגברה והקצינה. אני חשבתי שלא הייתה הצדקה לחריפות ולהקצנה. בתכנון הצבאי חייבים להציג הנחות רבות, כדי שהחשיבה תתקדם באופן הגיוני בצד התיאוריה והמעשה, על מנת לפתור את ההנחות הללו.

בין אובייקטיביות להפשטה:

היה ברור ששניהם מדברים על משימות שונות לגמרי זאת מזאת. זה מדבר מבחינה חומרית על התחמושת וצריכתה והתכנון להתקפה והתכנון להגנה בכמה הנחות אפשריות, וזה מדבר על תפישה שונה לחלוטין, לאומית, גורלית, מופשטת, מדינית.

אני זקוק לעשרה סנטימטרים בלבד:

הנשיא תמיד אמר לנו גם במפגשים קודמים, אני רוצה שתעברו את התעלה למרחק של עשרה סנטימטרים בגדה המזרחית¹⁷, (הדגשת העורך המקצועי) ואני אשלים את המלאכה בדרך מדינית. ברור שאיש צבא אינו יכול לחשוב כך, שכן יש עקרונות ונושאים שיש ללכת לפיהם בחשיבה או בעת תכנון מבצעים צבאיים.

הסתירה בין מספרים למרחקים ובין נאמנות לבין התכלית:

הוויכוחים הללו לא היו הוגנים. שניהם היו כנים בהגנה על דעותיהם, אבל לכל אחד מהם הייתה חשיבה בכיוון שונה: זה איש צבא שחושב על מספרים ומרחקים, וזה מדינאי שחושב על נאמנות ותכלית.

עמ' 422

הישיבה הסוערת הסתיימה:

לרוע מזלי ועל פי הבנתי ניסיתי להתערב על מנת להרגיע את הוויכוח הנוקב הזה, ולאחר שהנשיא העליב את הגנרל עבד אלקאדר בבוטות ומתוך שהיה נסער ונרגז הוא דחה את ההתערבות שלי וסיים את הישיבה הסוערת הזאת. הנשיא יצא בחברת הגנרל מחמד צאדק וגנרל סעד א-שאד'לי אל הסלון שנמצא בקומה הראשונה של הבית.

היום הקשה הסתיים:

עמדתי עם אלוף חוסני מובארכ ואלוף מחמד עלי פהמי ועם גנרל עבד אלקאדר חסן, ואמרתי לו: נראה שהנשיא היה מתוח היום מאד. אולי כדאי שנרד ארבעתנו יחד וניכנס אליו ואתה תתנצל ונסגור את הנושא. הגנרל עבד אלקאדר בירך על הרעיון, ואכן ירדנו אתו עד שהגענו לחדר הסלון בקומה הראשונה.

¹⁷ אמירה מעניינת של הנשיא סאדאת שהוא חזר עליה כמה פעמים בפני צמרת צבאו. נראה שלא כל הגנרלים שלו הפנימו או הזדהו עם מטרת המלחמה המוגבלת הזו. יצוין כי באותה עת היה כבר מגובש אצל הרמטכ"ל שאזלי, התכנון הרעיוני של תוכנית "המלחמה המוגבלת" שהייתה בעלת הכינוי "הצריחים הגבוהים". תוכנית זו ענתה לציפיות של הנשיא סאדאת ולימים באוקטובר 73 היא תמומש תוך שהיא הוסתרה מעיני הסובייטים והסורים כאחת.

הנשיא פתח את הדלת ויצא ופנה למקום מגוריו ללא ברכת שלום וללא ברכה לאיש. הוא היה מאד עצבני. וכך הסתיים יום קשה, שהיה אחד הימים הקשים ביותר בחיי.

האם היה זה מקרה או דבר מתוכנן?

השאלה כאן היא, האם האירועים קרו כך באופן שקול כפי שתיארת, ולאחר מכן התפתחו עד לאן שהגיעו, או שמא היה מאחוריהם תכנון לפטר את שר המלחמה ולהחליפו באלוף אחמד איסמאעיל, שהיה בתפקיד מנהל המודיעין הכללי באותה העת? ברור שהתשובה הנכונה הנוקבת לשאלה הזאת תישאר סוד בנבכי ההיסטוריה, אבל מתוך בחינת האירועים אנו יכולים להסיק כמה מסקנות, שאולי תהיינה נכונות או אולי שגויות.

ההיסטוריה תזכור לצאדק את נאמנותו:

מהיכרותנו את האישיות של הנשיא סאדאת הוא נהג ללמוד ולחקור ולדרוש ולתכנן ולרשום לפני שהוא מקבל החלטה. כלומר החלטה שלו איננה מקרית או רגשית. הוא יודע בדיוק מה הוא רוצה והוא מנסה להגיע לכך בדרך זאת או אחרת מבלי להתחשב באמצעי.

עמ' 423

אבל עולה בדעתנו שאלה אחרת, והיא: מדוע הוא רצה לפטר את שר המלחמה הגנרל מחמד צאדק, האיש אשר עמד לצדו ביום 15 במאי 1971, כאשר כמעט כל הכוחות במדינה חברו כנגד הנשיא, ועליו אמר בכמה כנסים ציבוריים, שההיסטוריה תזכור לצאדק את נאמנותו ואת הפטריוטיות שלו.

האם דברי התשבחות של ברז'נייב גרמו לפיטוריו?

אולי אשיב על השאלה השנייה לפני הראשונה. הגנרל מחמד צאדק ביקר ביקור עבודה בברית המועצות ביוני 1972. כאשר נודע לברז'נייב על נוכחותו במוסקבה הוא ביקש להיפגש אתו. הפגישה נמשכה למעלה משעתיים והגנרל צאדק כתב כל מה שהתרחש בישיבה ההיא על פתק קטן שהיה ברשותו. כאשר הוא דיווח לי על כמה מפרטי הפגישה הוא הקריא זאת מתוך הפתק. שם נכתב ש-ברז'נייב בירך אותו באופן לבבי והבטיח לו, שמצרים תקבל נשק התקפי. הוא הודה לראשונה בתוך השיחה ואמר לו: "יש לך עתיד גדול במצרים". כאשר שמעתי את המשפט הזה עצרתי ואמרתי לו: "האם סיפרת זאת לנשיא?" אמר לי בכנות ובתמימות, כן. לא אמרתי לו דבר לאחר מכן, אבל חשתי מאד מפני תוצאות המשפט הזה, משום שמשפט כזה לא עובר בפשטות כזאת על אדם מהיר חמה ונוהג בשררה כמו סאדאת. יש לו חישובים אחרים, וזה לצד אירועים אחרים עלולים להביא לגורל שנגזר על גנרל צאדק.

או שאחמד איסמאעיל היה מאחורי מה שקרה?

התשובה לשאלה הראשונה היא, האם עברו האירועים באופן שקול, כפי שהתרחשו, כלומר התפתחו עד שהגיעו לאן שהגיעו או שהיה מאחוריהם תכנון וארגון.

לדעתי היה תכנון וארגון לשינוי, שאולי שאף אליו האלוף אחמד איסמאעיל על ידי המידע שהעביר לנשיא אודות הסרן המעורער מבחינה נפשית, שיצא לתפילת הערבית במסגד אלחוסייין ביום 12 באוקטובר 72 עם כמה משוריינים. או שאולי העביר לו ידיעות על גנרל צאדק שדיבר גם עם קצינים ביחידות בתמימות רבה

עמ' 424

ואמר להם, שראש הממשלה איננו רוצה להעניק לכוחות המזוינים שום הקצבות, והוסיף לכך כמה הצהרות ורמיזות נוספות, או שלא אלוף אחמד איסמאעיל היו ידיעות נוספות, שהגיעו לידיעתו מתוקף היותו מנהל המודיעין הכללי, או שהוא היה הבחירה הצרופה של הנשיא. רק אללה יודע.

ראיות רבות לתכנון מוקדם:

אנו יכולים להדגיש בביטחון רב, שסאדאת תכנן את הדבר תכנון מוקדם, והוא בא להודיע על החלטתו בישיבת המועצה העליונה, או שהוא ניצל את ההזדמנות לכך. ההוכחה לכך היא שהוא שלח את אלוף אחמד איסמאעיל כחבר בתוך משלחת השיחות הראשונה והשנייה לברית המועצות בראשות עזיז צדקי. האם זה קרה לגמרי במקרה, הכול אפשרי.

אבל מה שתומך בדעה הראשונה זה, שאלוף אחמד איסמאעיל השתוקק לשוב אל הכוחות המזוינים, כדי להשיב את כבודו לאחר שהורחק ממנו בהפתעה בספטמבר שנת 1969, בעקבות מבצע הנחיתה הימית

הישראלית (שנוצלה לצורכי) תעמולה במרסא זעפרנה בצפון מפרץ סואץ. עבד א-נאצר כעס עליו כאשר הורה לו להגיע למרסא זעפרנה כדי לבחון את המצב המעורפל שם, שהידיעה אודותיו הגיעה מרדיו לונדון ומישראל ומכמה חיילי משמר הגבול באותו האזור. הוא שב למשרדו בקהיר ואילו אחד המומחים הרוסים יצא לשם, וחזר ודיווח לעבד א-נאצר את פרטי המבצע.

התפלאתי מאד מאד:

אלוף אחמד איסמאעיל היה קולגה שלי במכללה הצבאית באקדמיית נאצר. היחסים בינינו היו טובים והמשפחות נהגו לבקר זאת את זאת. באקדמיה היינו חבורה של שמונה קצינים, ופעם בחודש נהגנו לאכול ארוחת ערב בבית של אחד מאתנו. אני התפלאתי מאד ואפילו הצטערתי מאד כאשר שמעתי, שהוא זה אשר יעץ לנשיא סאדאת להוציא אותי לגמלאות כאשר הוציא את הגנרל צאדק ואת הגנרל עבד אלקאדר חסן. אין זה משנה מי המליץ להוציא אותי, האם הוא או מישהו אחר, אני מאמין באמונה שלמה שמה שפגע בי לא היה בשל עברה שעברתי, וכי לו האומה הייתה מחליטה פה אחד להזיק לי כי אז לא היו מזיקים לי אלא בעבור מה שנגזר עלי משמים.

עמ' 425

הם אינם יודעים עבור מה הם משבחים:

לפני שאני מניח לנושא הזה אני רוצה לציין, כי כמה סופרים ועיתונאים אמרו, שכמה מפקדים שהיו נוכחים בישיבה ההיא אינם רוצים מלחמה¹⁸. זה תיאור מטופש, משום שמפקד צבאי, ולא משנה מה עמדתו, איננו יכול להכריז על מלחמה או להימנע ממנה. החלטה זאת תחליט רק ההנהגה המדינית. למפקד הצבאי יש חובה מוגדרת והיא, הכנת הכוחות מכל הבחינות להילחם עם האויב שהגדירה ההנהגה המדינית. הוא חייב להסביר להנהגה המדינית את היקף המוכנות של כוחותיו להיכנס למלחמה והזמן הנחוץ להשלמת ההכנות. כמו כן על ההנהגה המדינית לספק את צורכי ההנהגה הצבאית בנשק.

צריך להיות ברור בפני ההנהגה המדינית היקף היכולת הקרבית של כוחותיה הצבאיים, וכן סיכויי ההצלחה והכישלון במלחמה הצפויה כך שיוכל לחשב את כמות האבדות שייפלו אפילו טרם התחלת המלחמה. קיימים קריטריונים מדויקים ויסודות ידועים (להערכה) אצל איש הצבא, ועל ידי שימוש בתיאוריה של האפשרויות הוא יכול לדעת היכן הוא עומד לכאורה.

ההנהגה המדינית היא המחליטה:

האשמות בפשע ופגיעה מצד צבועים, שאינם מבינים דבר בנושא הזה אלא רק צביעות, ואומרים שהתברר בישיבה הזאת שכמה מפקדים אינם רוצים במלחמה, זה לדעתי בורות ודיבורים חסרי כל ערך, שכן המפקד הצבאי איננו בעל החלטה אם הוא רוצה או שאינו רוצה. חובתו להבהיר את העובדות בשלמות, וההנהגה המדינית היא זאת שתחליט. המלחמה היא עבודתו ועיסוקו של איש הצבא ומחויבותו, בעוד שמבחינת המדינאי זוהי השלמה של המדיניות שלו, אשר איננו מסוגל להוציאה לפועל בשלמות.

אם יבוא אליכם כופר עם ידיעה – הסבירו (לו):

מן הראוי שהסופרים והעיתונאים – ואיני מתכוון לכולם אלא לאלה שמשבחים ומהללים צביעות וחנופה ותמיכה בדעה מסוימת או באמירה שנאמרה ללא ביסוס, עליהם להאמין באללה

עמ' 426

במה שהם כותבים, שכן הם בעלי אמינות, שלחלק מהם איננה מגיעה. אמינות המילה ואמינות הפסיקה לגבי עניינים, כפי שנאמר "מי שאמר איני יודע אבד מזמן".

¹⁸ שוב, מנקודת שיפוט אובייקטיבית (של העורך המקצועי) אכן תמוהה החלטתו של סאדאת להדיח את פהמי בהתחשב בהישגיו כראש המבצעים וכמפקד חיל הים. פהמי היה בעל אופי מיליטנטי ואין זה נכון לומר עליו שהוא לא רצה מלחמה. אדרבא הוא הכין את חיל הים למלחמה זו במיטב האמצעים שהיו ברשותו. כפי שנראה בהמשך נראה שסאדאת עצמו הצטרף על החלטתו ולאחר המלחמה חל פיוס ביניהם והוא אף מינה אותו לתפקידים בכירים בסקטור האזרחי.

(נספח א' 19 מכיל את תוכן הישיבה של המועצה העליונה של הכוחות המזוינים בראשות הנשיא סאדאת בביתו ב-אל גיזה בערב של 24 באוקטובר 1972, וזה ציטוט מהספר "המסמכים של מלחמת אוקטובר" של מוסא צברי, בהוצאת הספרייה המצרית החדשה, מעמוד 37 עד 88. בסוגריים במקור.)

עמ' 427

המשך פרק הסיום

מובאים להלן למען שלמות היריעה עמודים 427-431 המתארים את הפיוס עם סאדאת לאחר המלחמה

לאחר היציאה²⁰

האדם מחוסל- והאומה נשאת:

הנשיא אנוור א-סאדאת לא ידע שהוא פגע בי והרג אותי. חיל הים היה חיי, ואין לי חיים אחרים מחוזה לו. ישבתי בביתי לקרוא במשרדי הענק, אבל לא הייתי מסוגל לקרוא את הספרים שבה בנושאים שונים. לא היה לי הזמן לכך כבר קודם לכן.

גדודים גדודים של קצינים וחיילים מחיל הים באו לבקרני. תמיד אמרתי להם שחיל הים הוא הבית הלאומי הקטן שלנו, אשר דגלו חייב להישאר מורם ומתנופף גבוה. החיילים, גם אם מעמדם נפגע, חוסל וחלף, הרי מה שנשאר זה המשמעות האדירה של מולדתנו הגדולה מצרים, וגם הבית הלאומי הקטן שלנו שהוא חיל הים המצרי.

למד ואל תשב לבדך:

לאחר שהמצב נרגע ונרגעו הרוחות הגיע אלי ידיד יקר, עמיד ימי ג'מאל מוח'תאר, שהוצא לגמלאות בשנת 1968. הוא הצליח לשמור על החושים שלו והשתלב בלימודים באוניברסיטה האמריקאית בקהיר כדי לזכות בתואר מ.א. בניהול, ואכן הוא השיג אותו מיד. הוא בא אלי ואמר לי, הדברים הגיעו לאן שהגיעו אז מדוע אינך חושב על העתיד? אמרתי: ומה אחד כמוני יכול לעשות? אמר לי: לך ותלמד. הלימודים אינם בושם בכל גיל שהוא ובכל מרכז שהוא, ולאחר שמלאו לי ארבעים ושלוש הצטרפתי ללימודים עם בוגרים בשנות העשרים לחייהם. (והמשיך) ואמר, זה עדיף מאשר תשב לבדך ותקונן על מר גורלך ותבכה על העתיד שאבד.

הוא התחיל לשכנע אותי, והיה לו כוח שכנוע רב. הסכמתי מתוך אי רצון, ואז הוא – שאללה ייתן לו כבוד – התחיל לעשות את כל הסידורים כדי לצרף אותי ללימודי מ.א. בניהול באוניברסיטה האמריקאית. הוא נקט עבורי את כל הצעדים אפילו מבחינה חומרית.

¹⁹ על פי ניסוח זה של פהמי בסוגריים, שוב משתמע כי נספח א' שמואב בספרו בהמשך לקוח מתוך ספר אחר שכתב מוסא צברי ואשר כאמור יצא לאור במצרים בשנת 1975.

²⁰ הכוונה כאן, לאחר אקט ההדחה מהפיקוד על חיל הים המצרי שננקט על ידי הנשיא סאדאת בשבוע האחרון של אוקטובר 1972 בעקבות ישיבה סוערת של מועצת המלחמה המצרית העליונה בראשותו של הנשיא סאדאת. לאחר ישיבה זו הודחו שר המלחמה צאדק, סגנו של צאדק הגנרל חסן, מפקד פיקוד מרכז הגנרל חבר ומפקד חיל הים מחמוד פהמי (מחבר הספר)

השתלבתי בלימודים:

שלושה ימים בשבוע נסעתי לקהיר כדי להשתתף בהרצאות

עמ' 428

של שלושת הנושאים שבחרתי ללמוד במהלך התקופה הראשונה, והם: פונקציות ניהול, מערכות ניהול, ראיית חשבון וסטטיסטיקה. שלושה נושאים הם המקסימום שניתן לסטודנט ללמוד בסמסטר הראשון.

מערכת הלימודים הגבוהים באוניברסיטה האמריקאית היא "בשיטת קרדיט לפי שעות", כלומר שהסטודנט, לפני שהוא מקבל תואר מ.א. הוא צריך ללמוד כמה מקצועות, חלקם בחירה וחלקם חובה, ובכך הוא ישיג את מספר שעות הלימוד הנדרשות, ולאחר מכן יכתוב דיסרטציה לפני תום הסמסטר ויגן עליה לפני שיקבל את תואר ה-מ.א.

האמת היא, שכאשר הצטרפתי ללימודים הם הוציאו אותי מתחושת הדיכאון שירדה עלי. המרצה למערכות הניהול הטיל עלינו כל שבוע רשימת קריאה של כמה ספרים, שהוא קבע לנו מתוך ספריית האוניברסיטה העצומה, ודרש מאתנו לכתוב עבודה בנושא מסוים תוך הסתמכות על מה שקראנו מתוך רשימת הקריאה. הוא נהג לדון בה אתנו בשבוע שלאחר מכן, וההרצאה שלו הייתה ביטוי לדיון הזה. הוא נהג לומר לנו, שדעתו איננה תמיד דוגמא, אלא הוא מתמקד רק ביסודות ובעקרונות, ומנהל את השיח בינינו בדיון.

השתלבתי בלימודים והייתי מאושר אתם. כאשר הסתיים הסמסטר היו הציונים שלי מצוינים.

נשיא הרפובליקה מבקש לפגוש אותי:

בעת חופשת הסמסטר, ביום 9 בפברואר שנת 1974 ליתר דיוק, צלצל הטלפון בביתי בשעה עשר בערב בערך, שזה היה מאוחר מבחינתי, משום שלא ציפיתי לשום שיחת טלפון מאיש, אלא אם כן מדובר בדבר מה חשוב ביותר. כאשר הרמתי את השפופרת אמר לי קול מן העבר השני: אלון מחמוד פהמי. אמרתי כן. אמר: בבקשה ממך צלצל למספר הטלפון זה זה. אמרתי: מי אתה ושל מי מספר הטלפון? אמר: אני קצין מהבולשת ומספר הטלפון הוא של נשיאות הרפובליקה.

ביקשתי את המספר הזה ואמרתי, אני אלון מחמוד פהמי. מהעבר השני ענה לי איש ואמר, שנקבעה לי פגישה עם נשיא הרפובליקה מחר בשעה שתיים וחצי אחר הצהריים במלון גנאכליס.

עמ' 429

אמרתי: והיכן נמצא מלון גנאכליס? אמר: האם לשלוח לך מכונית? אמרתי: זה עדיף.

החזרתי לאחר את סרט הזיכרונות:

ברור שלא ישנתי באותו הלילה והתחלתי לחשוב: מה רוצה ממני נשיא הרפובליקה? פיטרת אותי ואני איבדתי את עתידי, שאהבתי וקידשתי אותו, תקוותי חוסלו, ונקברו התכניות שתכננתי נגד בני ישראל, אשר התכוננתי להן באופן מושלם. השבתי לאחר את סרט הזיכרונות, הרהורים השתלטו עלי ונכנעתי למפלצות שחלפו בדמיוני ושבתי כולי לאותם אירועים קשים שעברתי, לאחר שכבר כמעט שכחתי אותם.

אירועים אלה, אשר פגעו בי בחטף מבלי שביצעתי שום פשע. אירועים אלה אשר זעזעו את כולי ושינו את נתיבי חיי מבלי שפשעתי כנגד איש ומבלי שהזקתי לאיש.

כל מה שעשיתי היה שהתערבתי מתוך כוונה כנה ומצפון שלם כדי להרגיע את האווירה המתוחה בוויכוח הקשה בין הנשיא לבין גנרל עבד אל קאדר חסן²¹. אני זכיתי לגמול של רעה תחת טובה והורחקתי למורת רוחי מהמקום האהוב עלי ביותר, והוא הפיקוד על חיל הים בעת מלחמה וההכנות לקרב העיקרי. ישתבח שמך אללה, יתברך שמך ויתעלה, בצילך אחסה ואליך אשוב.

ובאה מכונית:

בשעה אחת, כפי שנקבע, שלחו לי מכונית של נשיאות הרפובליקה, וכאשר ירדתי כדי לנסוע ראיתי ליד דלת הבית שוטר נושא מכשיר קשר ומדווח דבר מה. המכונית נסעה מהר בדרך החקלאית בכיוון גנאכליס. מזג האוויר היה סוער וירדו גשמי זעף, מה שאילץ את הנהג להאט את המהירות עד שהגענו למלון בדיוק בזמן שנקבע.

עמ' 430

לו הייתי נוכח שם לא היה קורה מה שקרה:

נכנסתי אל הנשיא, שישב לבדו בחדר האורחים. מיד כשראה אותי הוא נעמד ובירך אותי ואמר: שלום מחמוד. התגעגעתי אליך רבות. הוא הושיב אותי לידו והקדים ואמר: התברר לי שלא היית מעורב בדבר בכלל.

ברור שלא שאלתי אותו מה הוא הדבר ומה הוא הנושא, אבל הוא המשיך ואמר כשהוא תוהה, האם נפגעת כאשר יצאת (לגמלאות)? אמרתי, ברור שנפגעתי, אבל זה היה מוגבל, כי לגבינו – במוקדם או במאוחר אנחנו נצא (לגמלאות), אבל היום הגרוע ביותר בחיי היה כאשר התחילה מלחמת אוקטובר 1973 ואילו אני נמצא בביתי.

אמר, אני יודע זאת. ואז אמרתי, לו אני הייתי בחיל הים לא היה קורה מה שקרה אמר: אני יודע זאת. אמרתי: והתוכנית להפגזת חיפה הייתה יוצאת אל הפועל. אמר: אני יודע זאת. אמרתי: והתוכנית למיקוש חיפה ואשדוד הייתה יוצאת אל הפועל. אמר: אני יודע זאת. אמרתי: וטעויות רבות שהתכוננת אליהן לא היו קורות. אמר: אני יודע זאת. הייתי נחוש לפרוק כל מה שהיה על לבי מבלי להתחשב בתוצאות.²²

הוא התחיל לספר את הסיפור:

הנשיא היה בעל לב רחב וקיבל כל מה שאמרתי בסבלנות ובמתינות, כאילו אמר לי, כן, אני מסכים אתך על כל מה שאמרתי. אחר כך שתק²³. אמרתי: זה כל מה שהיה לי (לומר), ואז הוא התחיל לספר את סיפור מלחמת אוקטובר והאירועים הגדולים שהתרחשו כאשר העניינים נעשו מתוחים וכאשר התרחשה הפריצה (של סוללת העפר. המתרגם), וכאשר הגנרל סעד א-שאד'לי הציע להסיג את הכוחות לגדה המערבית ואני (כך א-סאדאת. המתרגם) אמרתי שאינני מסכים כלל לרעיון הזה, שכן אם הייתי

²¹ סגנו של שר המלחמה צאדק, שאף הוא כאמור הודח בעקבות אותה ישיבה סוערת.

²² ההדגשות בקטע זה הינן מטעמו של העורך המקצועי לאור האמירות המשמעותיות הנאמרים בקטע זה. מהדברים משתמע כי אדמיראל פהמי מותח ביקורת (מעודנת וקולגיאית) ביחס לפועלו של חיל הים המצרי במלחמת אוקטובר 73 ומציין כי אילו הוא היה המפקד של חיל הים במהלך המלחמה, הרי שהדברים היו מתבצעים בצורה יותר מוצלחת. בין השאר הוא מציין תכניות שהוא שקד עליהן בתקופתו לבצע מהלכים התקפיים נגד נמלי ישראל בתחומי הקו הירוק. לדעת העורך המקצועי הביקורת שלו הייתה מתונה יחסית משום שהיה עדיין ביחסים טובים עם פואד ד'יכרי קודמו בתפקיד עד 69 ומחליפו בתפקיד מאז אוקטובר 72.

²³ מצד אחד משתמע כאן שכביכול הנשיא סאדאת מסכים עם תסכולו של פהמי ובעצם שתיקתו הוא מודה בשתיקה שגם הוא לא היה שבע רצון מפועלו של חיל הים במלחמה. מצד שני יש בידינו עדויות אחרות לפיהן הנשיא סאדאת לא אישר לחיל הים המצרי לבצע פעולות התקפיות בתחומי הקו הירוק ובכלל זה לא בנמל אילת ולא בנמלי אשדוד וחיפה כך שיתכן כי ההסכמה בשתיקה של סאדאת לדבריו של פהמי הייתה סוג של תגובה מנומסת שלא להוסיף לצעריו של האיש.

מסכים אתו הייתה מתחוללת קטסטרופה. אני פיטרתי אותו ביום 19 באוקטובר ומיניתי את אל גמסי במקומו, אבל לא פרסמתי זאת אלא ביום 21 באוקטובר.

האם צאדק היה כן בנחישותו לצאת למלחמה?

הוא המשיך וסיפר לי פרטים רבים במשך כמעט שעה, ובין לבין שאל אותי האם אני אכן חושב ש-צאדק רצה להילחם? ²⁴ הוא חזר על השאלה כמה פעמים, כאילו רצה לחלץ ממני הצהרה בנושא, אבל אני לא עניתי לו על מה שרצה. מחמד צאדק היה מפקדי ואני לא אבגוד בו בהיעדרו לעולם, וזאת האמת.

עמ' 431

האמת היא, שאיני יודע עד היום מדוע הוא רצה זאת, שכן כל אחד פנה לדרכו, אבל הוא נטר איבה למחמד צאדק, ואני איני יודע מה הסיבה האמיתית לכך. רק אללה יוכל לנחש את מה שציינתי.

אלה ששחרר מהכלא:

במשך שיחתו אתי ציינתי בפניו, שהקצינים בכוחות המזוינים קיבלו בסיפוק את הידיעות על שחרורם של גנרל מחמד פאזי²⁵ וגנרל מחמד צדקי מחמוד. הוא אמר: אני לא אשכח לפאזי שהוא ארגן מחדש את הכוחות המזוינים לאחר התבוסה של 1967. אשר למחמד צדקי מחמוד, לאחר המלחמה בא אלי חוסני מובארכ, מפקד חיל האוויר, ואמר לי שלקצינים בחיל האוויר יש רק בקשה אחת, שתוציא את צדקי מהכלא, ואת זאת עשיתי כהיענות לרצונם.

למעני:

בסוף השיחה הסתכל עלי ואמר: מה אתה עושה כעת? אמרתי לו: איני עושה דבר. אמר: אתה תשוב להיות יועץ לנשיא הרפובליקה לענייני ימיה בדרגת שר. אמרתי לו: בנותי קטנות והן לומדות באלכסנדריה. אמר: למענך נעשה לך משרד באלכסנדריה. הודיתי לו והלכתי.

האם הנשיאים מתחרטים?

בדרך חזרה התחלתי לחשוב על כל מילה מדבריו, מדוע אמר אותה ומדוע הוא עשה לי זאת. אנשים כאלה ברמה הזאת אינם חושבים לעולם על כל מה שעשו. האם הוא היה גלוי לב או רשע? אנשים כאלה אינם חוזרים בהם מהחלטותיהם לעולם, כל כמה שתהיינה אכזריות. האמנם הייתה זאת חזרה בתשובה על שפגע בי באכזריות גלויה ללא כל זכות? האמנם נשיאים מתחרטים או שמא זה ניסיון לכפר על המזימות להוציא אותי מביתי הלאומי הקטן, אשר אהבתי חף מכל פשע שפשעתי? או שמא היה זה פיצוי עבורי, לאחר שהתברר לו שאני נקי מכל הלעז שהוציאו כנגדי המושחתים או שבדו מליבם המקנאים.

²⁴ באותה ישיבה סוערת בתאריך 24 אוקטובר 72, דרש סאדאת מצמרת הצבא להיערך ליציאה למלחמה. חלק מהפורום הבכיר ובראשם שר המלחמה התנגד בטענה כי הצבא איננו מוכן עדיין למלחמה באותו עיתוי. וסאדאת התרשם כי פקוד הצבא בהנהגתו של צאדק היה הססני ואין בו נכונות להוביל אותו למלחמה. נראה שבדיעבד לאחר המלחמה, ניסה סאדאת לקבל, ללא הצלחה, מ-פהמי תימוכין ביחס לתחושתו כלפי צאדק.

²⁵ רמטכ"ל הצבא המצרי במלחמת ששת הימים ושר המלחמה בתקופת מלחמת ההתשה, בימיו של הנשיא נאצר. לאחר מותו של נאצר, הוא הודח על ידי סאדאת במאי 1971 לאחר שהואשם שהיה חלק מקשר נאצריסטי להדחת סאדאת. הקשר נתגלה ופאזי הודח ונשפט למאסר עולם שהוחלף מאוחר יותר למאסר של 15 שנה. בשנת 1974 סאדאת חנן אותו והוא שוחרר מכלאו. יצוין שגם פאזי פרסם ספר ביקורתי על מלחמת אוקטובר 73 בין השאר ביקורת על הישגיו המוגבלים של חיל הים המצרי.

נספח א' בספרו של אדמירל מחמוד פהמי

הישיבה ההיסטורית החשובה ביותר (בתאריך 24.10.1972)

הערה: המסמך הופץ בשעתו אולם נעשתה בו בקרת תרגום ועריכה נוספת

הקדמת העורך המקצועי

בספר זיכרונותיו "דף מההיסטוריה", שהתפרסם בשנת 1996 צירף האדמירל מחמוד עבד אל-רחמן פהמי כנספח א', סטנוגרמה של ישיבה שהתקיימה בראשות הנשיא סאדאת ב-24 אוקטובר 1972, בביתו באל גיזה, בהשתתפות הצמרת הצבאית המצרית. **בעמודים 410 ו-426 בספרו (בפרק הסיום שהובא לעיל) מציין פהמי, כאמור, כי נספח זה נלקח מספר אחר שנכתב על ידי מוסא צברי²⁶.**

ישיבה זו הייתה מתוחה וסוערת ובעקבותיה הדיח הנשיא סאדאת את פהמי מפקד חיל הים ועוד 3 קצינים; את גנרל צאדק שר המלחמה, את גנרל חסן סגנו של שר המלחמה ואת גנרל חביר מפקד פיקוד מרכז. סאדאת רצה להדיח גם את מפקד הארמיה השלישית אך ויתר על כך, בשל התנגדותו החריפה של הרמטכ"ל שאזלי, שניסה ללא הועיל גם להניא את הנשיא מכוונתו להדיח את פהמי.

נספח זה הינו רחב היקף ומשתרע על כ-45 עמודים! (מעמ' 439 ועד עמ' 486 בספר). חלק ניכר ממהלך הישיבה (כ-30 עמודים של הסטנוגרמה עד עמ' 470 לערך) מהווה למעשה מונולוג של הנשיא סאדאת שבו הוא סקר נושאים מדיניים, בדגש על היחסים עם בריה"מ וההתפתחויות הגלובליות שאילצו אותו לדחות את שנת ההכרעה.

בחלקה השני והאחרון של הישיבה מעמ' 471 ואילך מתקיים דיאלוג, בחלקו אף ויכוח סוער וחריף, בין הנשיא למשתתפי הישיבה. הסטנוגרמה מוצגת בנספח בשלמותה למעט בשני מקומות לפחות, בהן צונזרו קטעים כנראה מטעמי בטחון-המוכנות למלחמה של חיל הים ושל מערך ההגנ"א.

למיטב ידיעתו של העורך המקצועי, הסטנוגרמה המלאה לא הגיעה לישראל בתקופה שקדמה לפרוץ המלחמה. מידע על עצם קיום הישיבה ומידע מסוים על תוכנה התקבל בישראל בסוף 1972 ותחילת 1973²⁷.

לאחר מלחמת אוקטובר 73, התבררו פרטים נוספים אודות מהלכה של ישיבה זו ותמצית הדברים שעלו בה, באו לידי ביטוי גם בספרי הזיכרונות של חלק ממשתתפי (כגון; נשיא מצרים, אנואר סאדאת,²⁸ הרמטכ"ל שאזלי²⁹, ראש אגף המבצעים אלגמסי³⁰, הגנרל מחמד צאדק שר המלחמה³¹). כמו כן, בהתאם למידע שעמד לרשותם אודות ישיבה חשובה זו, היא נסקרה בספריהם של מספר היסטוריונים ישראלים העוסקים רבות בתולדות מלחמת יוה"כ.³²

²⁶ ספרו של מוסא צברי, שהיה שופרו של הנשיא סאדאת, התפרסם בקהיר בשנת 1975.

²⁷ בהקשר זה כדאי לקרוא את ישיבת קבינט הישראלי שנערכה בתאריך 1.12.72, והתקיימה על בסיס המידע שנמסר על אותה ישיבה חשובה: <https://archive.kippur-center.org/discussions/d-gov-011272.pdf>

²⁸ אנוור סאדאת, סיפור חיי, ירושלים, עידנים, 1978, עמ' 179-176.

²⁹ פריק סעד אל דין שאזלי, חציית התעלה, הוצאת מערכות, 1980, עמ' 133-126.

³⁰ מרשל עבד אל-ע'ני אלגמסי, זיכרונות אלגמסי מלחמת אוקטובר 1973, הוצאה פנימית צהלית, 1994, עמ' 128-131.

³¹ עבדו מובאשיר-זיכרונות הפריק מחמד מחמוד צאדק (ספר בערבית-התבצע תרגום נקודתי ולא מלא על ידי ורדי יצחק).

³² פרופסור אורי בר יוסף, המלאך, כנרת זמורה-ביתן דביר, 2018, עמודים 191-204; פרופסור יואב גלבר, רהב-דרכה של ישראל אל מלחמת יום הכיפורים, הוצאת כנרת זמורה-דביר, 2021, עמודים 378-383.

ישיבה זו מהווה ציון דרך חשוב בתולדות מלחמת אוקטובר 73 מאחר ובמהלכה ולאחריה נזרעו זרעי האסטרטגיה של המלחמה העתידית בראייתו של הנשיא סאדאת. בהתאם לאסטרטגיה החדשה, שגרסה "מלחמה מוגבלת" בהתאם ליכולות הצבא המצרי באותה עת, גובשו תכניות המלחמה האופרטיביות, כפי שבאו לידי ביטוי בפועל במלחמת יום הכיפורים.

הקדמת המתרגם

הנוסח של הסטנוגרמה כתוב בצורה מאד אינטנסיבית, מאד מרוכז, וכך גם השארתי בתרגום, כמעט ללא חלוקה לפסקאות. המקומות היחידים שקיימת חלוקה לפסקאות זהים לחלוקה במקור.

במקומות רבים במקור מופיעות נקודות אחרי מילה או אחרי כמה מילים ספורות. הנקודות מסמנות לפי תחושתי הפסקה ברצף הדיבור (לרוב בדברי סאדאת עצמו) כדי לקחת נשימה או כדי לרכז את המחשבות. במקום הנקודות הללו אני הצבתי פסיק, על מנת שלא לבלבל עם אפשרות של סימון מילה חסרה או מטושטשת או לא מובנת במקור. במקומות שמצאתי לנכון להשאיר את הנקודות הוספתי הערה שזה במקור. כך זה נראה לדעתי יותר אותנטי.

יש משפטים רבים, שבהם הנשיא חוזר על מילים או על משפטים כמו כדי להדגיש בתוך שטף הדיבור. בתרגום השתדלתי לשקף זאת. הרושם שלי הוא, שכל אותה ישיבה הוקלטה והדברים הועלו על הכתב לאחר שיקלוט, אבל משקפים לחלוטין את מהלך הדברים, כולל דברי הנוכחים כשקיבלו רשות הדיבור. בגוף הטקסט המקורי מופיעות הערות בסוגריים, המעידות על כך שהטקסט נכתב לאחר הישיבה.

התחושה היא שרצף הדיבור משקף התרגשות ומתח אצל הדוברים, בעיקר אצל הנשיא. דובר ערבית יכול ממש "לשמוע" בדמיון את הבאריטון של סאדאת מדבר בעגה המצרית המדוברת, ובמקרים רבים ניתן להבחין בסערת הנפש שלו, בעיקר בשל ההפסקות ברצף הדיבור והחזרות על מילים וביטויים. אבל כאמור זאת רק התחושה שלי.

קריאת התרגום עלולה לשקף חוסר קוהרנטיות כביכול, וכך גם הרושם מקריאת המקור. התחושה שלי היא, שדברים עקרוניים סוכמו לפני כן או הועברו לידיעת הנוכחים בצורה כלשהי, והנשיא בא רק להעביר את התובנות שלו ממגעיו האחרונים עם הרוסים ועם ארה"ב ואחרים. לכן הדברים נראים כקרעי משפטים וחלקי מחשבות.

יצחק ורדי, מרץ 2022

להלן מכאן ואילך-תרגום נספח א' של הספר מעמ' 439 ועד עמ' 486

הישיבה ההיסטורית החשובה ביותר

כאמור נוסח זה מצוי גם בספרו של מוסא צברי

עמ' 439

להלן התוכן המלא של ישיבת המועצה העליונה של הכוחות המזוינים בראשות הנשיא א-סאדאת בארמונו באל ג'יזה, ביום 24 באוקטובר 1972 בערב:

הנשיא:

בסדרת פגישות שאני עורך היום לגבי המצב, האמת, שהיה צורך להיפגש אתכם, משום שאני חושב שהמצב מחייב לשבת ולסקור את המצב כולו, בעיקר מאחר שבשנה שחלפה מאז שנפגשנו באוקטובר שעבר ועד היום חלו התפתחויות רבות מאוד, שמשפיעות על המצב וכמעט משרטטות כיוון פעולה שאין מנוס ממנו.

באוקטובר שעבר (1971. בסוגרים במקור, הערת המתרגם) כאשר כינסתי אתכם, זה היה למעשה לאחר הביקור שלי בבריה"מ, ואם אתם זוכרים הייתה בינינו לבין בריה"מ הפוגה לאורך הקיץ של 71. היא הסתיימה בכך שסיכמנו על הנקודות במוסקבה בימים 11 ו-12 באוקטובר, ואני לא הייתי מרוצה אז.

זאת האמת. אולם, כפי שאמרתי לכם, הייתה נקודת מחלוקת יסודית עם הסובייטים מאז נסיעתי הראשונה במרס 1971 למוסקבה. ואם נשוב לפרוטוקולים של הישיבות ב-1 ו-2 במרס עם המנהיגים הסובייטים נמצא, שלא זזנו מנקודת המחלוקת הבסיסית.

נקודת המחלוקת הבסיסית הייתה כפי שאמרתי לכם: אתם (מתכוון לסובייטים, הערת המתרגם) הצבתם אותי שני צעדים מאחורי ישראל, ולמרות שאני צריך להיות מעליה אני לא מבקש זאת מכם. אני מבקש להיות שווה לה.

וכאשר אנחנו מגיעים לנקודה הזאת תמיד אנחנו מגיעים למחלוקת, ומגיע גרצ'קו ומוציא את הפנקס שלו ואומר: יש לכם כך וכך טנקים וכך וכך מטוסים. אלה דברים שהם מציניים תמיד, ועדיין אנחנו נכנסים לוויכוחים על איכות המטוסים שיש לנו. יעני תמיד אנחנו מגיעים לנקודה הבסיסית הזאת ואז הם מוציאים את רשימת הנשק, כאילו אמרתי לכם בימים 1 ו-2 במרס 1971 ברור

עמ' 440

לחלוטין אנחנו חלוקים על הפרוטוקול. אמרתי להם, מה המשמעות שנכתוב כך בפרוטוקול, שאני חוזר למצרים ואומר שיש לי חילוקי דעות עם בריה"מ. לא, אמרתי להם אנחנו ידידים, ואנחנו יכולים להתווכח ויכולים אחר כך להסכים ביחד. מה שחשוב זה, שכל אחד מאתנו יבין את עמדתו של השני. ובאמת באתי אחרי הנסיעה הזאת של 1, 2 במרס וכינסתי את הועדה המבצעת העליונה באותו הזמן ולאחר מכן נפגשתי אתכם. יחד אתי היו מחמד פוזי ושעראוי ג'ומעה³³, שהיו אתי במשלחת ונכחו בשיחות כולן. סיפרתי להם בכנות כל מה שקרה, ואמרתי להם שאין משמעות הדבר שאנחנו ננתק (את היחסים - המתרגם) או שנציף את הוויכוח למעלה. כרגע לא. זה לא עלה בכלל כעת וזה לא האינטרס שלנו ולא האינטרס של עמנו ולא של הצבא שלנו להציף את הוויכוח למעלה כיום, משום שזה ויכוח שדי אם נציב אותו מולנו בקשרים הנוכחיים פעם, פעמיים ושלוש. או שנעבור את הוויכוח הזה, או ש... (כך במקור, הערת המתרגם), אבל אני חושב, שזה (קשור) לדרישות שהם נתנו לנו באותה העת ב-1, 2 במרס,

³³ מוחמד פאוזי - שר המלחמה במצרים ג'ומעה-שר הפנים. שניהם הודחו על ידי הנשיא סאדאת בשנת 1971.

שאולי ניכנס לסבב נוסף ועוד סבב לטובת המערכה ולטובת המדינה. באוקטובר היו אירועי סודן שהתרחשו בקיץ, כפי שאתם זוכרים, והייתה עצירה מוחלטת בינינו ובין בריה"מ, ולאחר מכן היו חילוקי דעות באוקטובר, וזה ברור בפרוטוקול.

אבל בא ברז'נייב ואמר, שבערך 80% מהעסקה יושלמו עד סוף 71. ואני סיפרתי לכם באותו הזמן על הדרישות שהם הסכימו עליהן והדרישות שיגיעו אלינו לפני סוף 71 והדרישות שיגיעו אלינו ב-72, וסיפרתי לכם (exactly כך במקור, הערת המתרגם) בדיוק, תתכוננו כמו שאני הודעתי, שב-1971 אנחנו צריכים להכריע בה (מתכוון ל"שנת הכרעה", הערת המתרגם). היה ויכוח אתם גם בישיבה של אוקטובר וגם בישיבה של מרס. אמרתי להם את התפישה שלי, שהעם שלנו לא מסוגל להמתין וגם העמים שלנו לא יכולים יותר מזה, והתוצאה תהיה גרועה לכם ולנו. הם התייחסו לדרישות האלה קצת בזלזול. הם חשבו שאולי העניינים ימשיכו בצורה שהם חשבו.

אוקטובר ונובמבר עברו ונכנסנו לדצמבר, והגיעה מלחמת הודו³⁴, והיה לי ברור ביום שהתחילה מלחמת הודו ביום 8 או 9 בדצמבר 71, היה לי ברור לגמרי שלא נוכל לעשות שום מבצע בשנת 71, מה גם שהעסקה שהסכמנו לגביה שתגיע אלינו לפני תום שנת 71 – ואז היה כבר 9 בדצמבר – ועדיין לא חתמנו על החוזה לגביה. אני חשבת

עמ' 441

שהם לא ימתינו עם החוזה כמו מה שקרה בשנת 67, שהם ישלחו מיד ואחר כך נחתום על החוזה. בדצמבר כאשר התחילה מלחמת הודו היה ברור שלא נוכל להתמודד עם המצב, כלומר אם יעלה צורך לפני סוף 71. מיד ביום 10 בדצמבר זימנתי את השגריר הסובייטי אלי ואמרתי לו, ברור לחלוטין ששנת 71 מסתיימת, נגמרה, אנחנו היום ב-10 בדצמבר.

אתמול התחילה מלחמת הודו ולמעשה נגמרה שנת 71. בסדר, ומה הלאה? שלחתי את כל זה למנהיגים הסובייטים, ואני חשבת שאנחנו ידידים. אנחנו יכולים להתווכח, אבל אנחנו יכולים להגביל את הוויכוח עד כמה שאפשר ונשלים את המהלך. אמרתי לו, שלח להנהגה הסובייטית ותגיד להם, שאני רוצה לבוא אליכם למוסקבה לפני סוף 71, ולשם מה? כדי לתקן את המצב בהודעה שנוציא, בצעדים שנקוט כדי לעבור את שנת 71 כי אני התחייבתי לכך. אני הייתי אצלכם במוסקבה פעמיים, אפילו באוקטובר השנה הזאת, והודעתי ואתם שמעתם את דברי. והתווכחנו על כך ש-71 הינה (שנת) הכרעה, ולא התרחשה (שום) הכרעה. הנחתי (שבגלל) מלחמת הודו אין הכרעה ושאיני לא אוכל לעשות דבר בשנת 71, כשאתם מעורבים בה מצד (מסוים). תגיד להם שאני רוצה להיפגש אתם לפני סוף דצמבר 71 במוסקבה. לא היה לי שום קושי בכלל לנסוע לשם בפעם השלישית, למרות שהייתי שם לפני כן באוקטובר. קיבלתי משם תשובה בסוף דצמבר, שהפגישה תהיה ב-1, 2 בפברואר 72, משום שסדר היום של המנהיגים הסובייטים מהיום ועד 1, 2 בפברואר כך וכך, והוא הביא לי את סדר היום ו...וכו' (כך במקור. נראה שהנשיא שוקל את דבריו-המתרגם).

הדיבור הזה היה בסוף דצמבר. האמת היא, שאני בסוף דצמבר כמעט שפרסמתי את ההחלטות שקיבלתי ב-8 ביולי. בסוף דצמבר כמעט שאמרתי לשגריר, טוב תודה והודעתי לו על ההחלטות. אבל האמת היא כמו שאמרתי לכם, אני משתוקק למערכה מצד אחד וקנא לידידות עם בריה"מ מצד שני. עדיין יש תקווה, כלומר אנחנו לא מאבדים (?) את התקווה, והאמת – מדוע? אני חשבת ואמרתי, האנשים האלה מחכים לפגישה במוסקבה בעשרים במאי 72, ואני מכיר את השיטה הזאת שלהם. אני לאורך חמש השנים שלאחר המלחמה, משנת 67 אני מתעסק אתם אישית לגבי הסוגייה שלנו, בתקופת עבד א-נאצר, אני הייתי ממונה על השאלה כולה ורק שנינו עסקנו בה. אני מכיר את השיטות שלהם, כלומר שתדעו גם אתם כדי שתבינו. כאשר עשיתי את היוזמה בפברואר 71 עשיתי את היוזמה האמיתית מלכתחילה בשל כמה גורמים. הגורם הראשון היה שאני

³⁴ מתכוון למלחמת הודו-פקיסטאן השלישית שפרצה בדצמבר 1971 והסתיימה בכניעתה של פקיסטאן. באחד הפרקים הקודמים בספרו של פהמי הוא מפרט בהרחבה אודות מערכת היחסים ההדוקה והמיוחדת (והחסויה) שהייתה באותם ימים, באישורו של סאדאת, בין חיל הים המצרי לחיל הים הפקיסטני.

עמ' 442

ידעתי, שבריה"מ לא תסייע לי, לא תתקרב אלי בזמן מספיק. בזמנו דיברנו על הפסקת אש כן או לא בפברואר, וועידת המפלגה הקומוניסטית של מוסקבה הייתה צריכה להתכנס ב-31 במרס 71, ואני יודע בפירוש ומהניסיון של ארבע חמש שנים אתם, שלפני כינוס הוועידה הזאת אני לא אקבל אפילו מה שהסכמנו לגביו. באותה העת החלק העיקרי של ההסכמים היה סוללות הטילים עבור א-צעיד (מצרים עילית. המתרגם), ולא יתכן שאתחיל לשבור את הפסקת האש ואת סכרי מצרים עילית, סוללות הטילים לא הגיעו לשם כדי להגן עליהם, והעומק שלנו במצרים עילית ידוע.

פוזי בא אלי יום אחד ואמר לי, די אדוני, הרוסים שלחו לנו. אמרו ששתי ספינות מביאות את הסוללות, אחת ב-18 בפברואר ואחת ב-22 בפברואר. אמרתי לו: "לא, מצטער יא פוזי, לא יגיע לפני כינוס הוועידה של המפלגה הקומוניסטית שתתכנס ב-31 במרס ולפני סיום הוועידה באפריל. לאחר מכן יבואו הסוללות. לפני כן אין סיכוי בכלל". אמר לי, אדוני זה מה שדיווחו לי רשמית, בימים 18 עד 22 בפברואר. אמרתי לו "שום דבר לא יגיע. זאת השיטה שלהם אני יודע, וזאת דרך ההתייחסות שלהם". האמת היא, שמלכתחילה היוזמה שלי מטרתה הייתה... (כך במקור. נראה שכאן הנשיא מהסס להמשיך את הרעיון - הערת המתרגם) טוב, מה הטריד אותי? מה שהטריד אותי היה שאני לא רוצה אבדות במעבר (חציית התעלה - הערת המתרגם) ולכן עשיתי את היוזמה. כלומר שאם ישראל תיסוג בשלב הראשון הכוחות שלנו יעברו, תיפתח תעלת סואץ, אני אכריז רשמית על 6 חודשים של הפסקת אש, ולאחר 6 חודשים אם ישראל לא תגיע להסדר אתנו, הכוחות שלנו שעברו יילחמו ויסיימו את משימתם. מה שאני מתכוון בכך, שאני מצליח עם אירופה המערבית ועם העולם כולו בנוגע לפתיחת תעלת סואץ (הדגשת העורך המקצועי).

הדבר השני הוא שאני רוצה להיפטר מהאיום של החרב על הצוואר שלי, במעבר, ואני חושב שאנחנו צפויים לאבדות כבדות, אם אני צריך לעבור לפני שהרוסים יתנו לנו את הדרישות שאני רוצה. ואמרתי, כלומר, אולי שוב האמריקאים משתדלים ו... ו... (מהסס כאילו אוסף את מחשבותיו - הערת המתרגם) לולא היהודים היו צוחקים עליהם לאחר מכן ואני שלחתי לניקסון את הדברים האלה ואמרתי לו, היהודים צחקו עליך, משום שהם אמרו לאמריקאים שהיוזמה איננה אלא התחלת הוויתורים המצריים, חכו להם שישלימו את הוויתורים. אמרתי לניקסון, אני שלחתי לך, אמרתי לך שהיוזמה היא התחייבות של דיבור ואתה לא האמנת לי, ולכן היום אני לא מוכן בכלל לדבר על הנושא הזה. האמת היא, שבזמנו עשיתי את היוזמה הזאת כדי שבמעבר נימנע מאבדות כבדות שוודאי ייגרמו משום שלא

עמ' 443

הגיע מה שרציתי. הדבר השני היה, או הסיבה השנייה ליוזמה, האמת, שהזמן דחק, אני יודע שכמו שאמרתי לכם ביום 31 במרס הייתה ועידת המפלגה הקומוניסטית. לפני התאריך הזה שום דבר, אפילו מה שסיכמנו עליו לא יגיע, והסוללות של מצרים עילית ודברים נוספים מלבד הסוללות של מצרים עילית, ואפילו שום חלק חילוף. שום דבר לא יגיע עד לסיום הוועידה שלהם באפריל. וזה מה שקרה בפועל. הסוללות לא הגיעו אלא רק באפריל אני חושב.

אחד הנוכחים (אומר): באפריל.

הנשיא: אכן, לא הגיעו אלא באפריל, למרות שכמו שאמרתי לכם הם הודיעו לפאוזי ששתי ספינות יגיעו אחת ב-18 ואחת ב-22 בפברואר. ואני אמרתי, ארוויח קצת זמן, אבל מכאן תשתנה המדיניות לגבי הסוגייה כולה, וישראל תאמר שאין אף אחד בין הערבים שיסכים להסכם שלום (Peace agreement) אמיתי. כלומר אם הייתה אומרת (peace treaty). באנגלית בסוגרים (במקור) לו הייתה אומרת חוזה שלום זה היה נשאר מסוכן, אבל כאשר היא אומרת הסכם שלום, אז... (אתנחתא). טוב, מה הוא הסכם שביתת הנשק של 49 כאשר חזרנו וקראנו לו הסכם שלום. לכן אמרתי הסכם שלום - אין מניעה.

גם אמרתי, אני ארוויח זמן וזה מתוך נימוס לידידתנו בריה"מ, שהיא לוקחת את הזמן, אין דבר. אני יודע שבזמן שהמפלגה הקומוניסטית מקיימת את הוועידה שלה ב-31 במרס הם נחים, ואני אעקוף אותם קצת. אין דבר, הבעיה מתחלקת קצת, והנה זה זז. ובאמת היוזמה התקדמה ושינתה את צורת הסוגייה המדינית בחוץ בעולם. ו...וכד'. והיא נעה קצת, ו... (כך במקור)

(אבל ההשפעה שלה על הרוסים הייתה הפוכה. אני הולך אליהם, הם אומרים אין פתרון אלא פתרון של שלום, ואתה צריך להתקשר עם האמריקאים. טוב, אנחנו הצגנו את היוזמה, ובהסתמך על היוזמה שלי האמריקאים הם אלה שהתקרבו ואני לא נסעתי אליהם. שלחו לי את רוג'רס. הילדים הקושרים שהיו כאן בוועדה העליונה נסעו לבריה"מ ואמרו להם, שאנור א-סאדאת מכר את המדינה לאמריקאים, נגמר, והם הסכימו אתם והבעיה חוסלה. ו...ו...ו... (כך במקור) האנשים האלה חושבים באופן מוזר.

אני לא ביקשתי מהאמריקאים. הם אלה שבאו ואמרו, שר החוץ שלנו יגיע אליך. אמרתי להם, שיבוא, אין כל מניעה כלל. הוא רק יבוא ויגיד לי מה שהוא רוצה. הוא יבוא לשם מה? מה הוא יעשה? העדפנו לאחר היוזמה לגבי העמדה שגם טשטשה עד שהתרחשו האירועים

עמ' 444

בסודאן בקיץ 71³⁵. סיפרתי לכם לאחר הביקור באוקטובר לאחר מכן, שאני חוזר לדיבורים המקוריים שלי. האמת היא שכמעט בסוף דצמבר 71, כאשר השגריר הסובייטי הופיע ואמר לי על הפגישות ב-1, 2 בפברואר, כמעט נקטתי עמדה יחד אתם. אבל למעשה באותו הזמן לא הייתי מוכן לשום דבר. ומדוע, משום שלא הייתי מסוגל להתייחס לדברים לא באהדה ולא בהתרגשות ולא בכעס ולא בכלום, משום שאלה נושאים גורליים. ואני באותה העת כמו שאמרתי לכם הצעתי שאני אסע למוסקבה בפעם השלישית, למרות שהייתי כבר באוקטובר אצלם. אני זה שהציע. ואמרתי לשגריר, תגיד להם שאני רוצה לבדוק את הדבר מיד, כדי שנוכל להעלות משהו לכסות אתו את המצב של 71, ואז ניכנס ל-72, משום שברור שאחרי מלחמת הודו אין שום דבר. אפילו את זה הם לא מסוגלים להבין, שאנחנו חייבים לתת כיסוי לעמדה שלנו, ואילו אני מכסה את העמדה שלהם עצמם. משום שאני יכול כמו שקרה, אמרתי שאני אסע ואדבר על כל העניין כולו. ואני אומר, שהאנשים האלה הסכימו אתי שהם יתנו לי עסקה לפני סוף 71 על בסיס זה שאני רציתי לתכנן ולעבוד, ולא נתנו לי. אני חייב לעמוד. אני לא רוצה ויכוח, אבל לא רציתי להאשים אותם בכלל באותה העת. אמרתי להם כמו לידידים, ואני יודע מה יקרה במוסקבה בינם לבין ניקסון.

הם רוצים להרגיע הכול, והם... (מפסיק בדיבור). מה שעצוב זה שהם חשבו שאנחנו חבורה של משוגעים או אנשים שלא חושבים. הם חשבו שביום שנקבל נשק שאנחנו רוצים נלך בקלות ראש ונאמר יללה, תרביץ יא בחור אמיץ! (ג'דע במקור) הם לא מסוגלים להבין, או שהם עצלנים. אומרים לך לא, הדרך שהם חושבים עלינו, למעשה עד היום אני לא יודע איך להסביר אותה היטב. יש דבר אחד שאנחנו צריכים להבין, שזאת מעצמה שיש לה מדיניות משלה בתור מעצמה ויש לה את האינטרסים שלה ויש לה את המעמד שלה. היא חושבת על יסוד זה. אני הייתי סבלני למורת רוחי עד לפגישה של 1,2 בפברואר ונסעתי, וכל העולם כולו קם בזמן הזה. הסטודנטים קמו, החבורה העוינת קמה כולם זזו, וכולם מבינים שזוהי הזדמנות, וראיתם איך זה הסתיים. אני השארתי את הסטודנטים 7 ימים.

עמדתי מול העולם כולו ועמדתי מול הערבים כולם, והגנתי על ברית המועצות, בתקווה שניפגש בפברואר, ולמעשה נפגשנו בפברואר. הסברתי להם את מצבם ומעמדם ואמרתי להם המצב מסוכן לכם כעת באזור וגם לערבים, כלומר בואו תחשבו יחד אתי, טוב, מתי הדרישות הללו יצאו אל הפועל. ברור שהם מרגישים שהמדינה רותחת כלפיי, ומה היה כאן? אמרתי להם, זה הכול כתוצאה מההתנהגות שהייתה שאמרתי לכם

עמ' 445

עליה ושיפרתי לכם עליה מאז מרס 71. בפרוטוקול של מרס 71 תמצאו את כל הדברים הללו כולם. אמרתי להם שהעם שלנו לא יכול לחכות והאזור לא יכול לחכות. אי אפשר עם השיטות האלה והדרך הזאת לקדם את העניינים. הם השיבו לי בנאום על הריאקציה והשמאל. אמרתי

³⁵. הכוונה להפיכה קומוניסטית שהתרחשה ביולי 1971 והפילה את משטרו של קולונל ג'פר נומיירי. חילוקי הדעות בין המרקסיסטים למתנגדיהם בתוך החונטה השלטת גרמו להפיכה קומוניסטית ביולי 1971, אך הממשלה הקומוניסטית הופלה כעבור כמה ימים ו-נומיירי חזר לתפקידו.

הנה שוב חוזר הנאום, הריאקציה והשמאל. אצלי בארץ אין בכלל לא שמאל ולא ימין בכל מה שנוגע לשחרור האדמה. אין ויכוח כלל וכלל. מה זה היום ימין ושמאל, הניחו לדיבורים האלה, אנחנו פצועים במלחמה, כל אדם ימני שמאלני ריאקציוני או מתקדם, כל אחד פצוע בשל האדמה הכבושה. אנחנו לא מפרידים בין הנושאים ומפרשים אותם רק בפירוש האמתי שלהם.

חזרתי מהפגישה של פברואר, והגיע מרס, אפריל, ובסוף אפריל פגשתי אותם כשבאו. הגיע השגריר בסוף אפריל ואמר, שהמנהיגים הסובייטים מפצירים בך ומבקשים שתבוא אליהם. מה, לא הייתי אצלכם בפברואר, שלוש הפעמים הקודמות?! (סימני השאלה והקריאה שלי – המתרגם) מרס, אוקטובר, את פברואר אני ביקשתי, את אפריל אני לא ביקשתי, ומדוע? מה, אתה לא היית אצלם בפברואר וסיימנו והסכמנו אפילו בפברואר שאנחנו מחכים לתוצאה של הפגישה במוסקבה ב- 20 במאי. הם דיווחו לי על תוצאות הפגישה, ואנחנו מתנהלים על בסיס התוצאה לאחר מכן. בסוף פברואר בא אלי ואמר לי באיזה מחיר, אוי לידיעה! אני הייתי אצלם שלוש פעמים במשך פחות משנה, והם מבקשים, אי אפשר בתוך 48 שעות. הם קבעו ומתכוננים משום שהם אלה שרוצים. המטוס לרשותך ועוד ועוד. חזרנו על כל הדיבורים מהתחלה.

הם דאגו מאד מהמצב באזור ומהמצב אצלנו בארץ במיוחד. טוב, מה ההבדל מבחינתי בין מרס 71 לבין שנה וקצת יותר, ואני אומר לכם את הדברים האלה שייקרו. דבר על הסדר, ההסדר – אין שום הסדר. הפתרון הוא שאתם תתנו לנו את מה שאנחנו רוצים, רק, ומה שאני מבקש מכם ממרס 71. הדיבור בינינו היה שאנחנו רוצים להשתוות לישראל. אל תשאירו אותנו מאחורי ישראל היום. הזמן עובר משנת 71 ועד היום. ישראל, במקום שאהיה שני צעדים מאחוריה נשארת עשרה כעת. טוב, מדוע? את זה הרגיש העם שלנו והרגישו האנשים. או, קיי, מה הסיבה שזה קרה, אמרו – התנועה הימנית. אוי, בני אדם, אין לא ימין ולא שמאל אצלנו בנושא שחרור האדמה, ולמרות זאת אמרתי להם, חי אלוהים אני ממתין למפגש במוסקבה בחודש הבא, במאי. דיברתי עם ברז'נייב בישיבה הזאת בדיוק של אפריל 72 על הקו האסטרטגי. אמרתי לו קרו שני דברים: קרתה מלחמת הודו בדצמבר 71 וקרתה

עמ' 446

ההתקפה הגדולה בווייטנאם, שהתחילה לפני כחודש בערך. אמרתי לו, המידע שברשותי על ההתקפה בווייטנאם, זה שהם התכוננו אליה ששה חודשים מראש. ההוכחה היא שאתם אומרים שהמצור על הייפונג ומיקוש הנמל ... ו... (כך במקור. מהסס) אמרתי לו, אני ישבתי וצחקתי כאשר קראתי את הדברים האלה, משום שאתם ממקשים את הנמל כנגד מי שיבוא? טוב, הרי המלחמה מוכנה מלפני ששה חודשים והכל מאוחסן בפנים, וההתקפה הגדולה בווייטנאם לא התחילה אלא לאחר אחסון מלא של כל הדברים, ויש שם צוותים סובייטיים על הטילים ועל התותחים וצוותים סובייטיים נוספים על שאר הנשק. אמרתי לו, טוב, נלמד לקח מהמעשה הזה ונגיע למסקנה הבאה:

ראשית: האם אתם חושבים שהסוגייה תתקדם מבחינה מדינית כל עוד אין תזוזה צבאית. אמרו, לא. אמרתי להם, למשל ווייטנאם אצלנו, ניקסון מגיע אליכם בחודש הבא. אמרתי להם, ניקסון מגיע אליכם בעוד עשרים יום ואילו אתם מבצעים התקפה גדולה וסייגון מאוימת. ששים אלף חיילים. עד אותו היום היה מידע על 60 אלף חיילים אמריקאים מאיימים שמחזיקים בסייגון (המשפט האחרון נראה כמשפט מוסגר שהנשיא מפנה לשומעיו בישיבה ולאחריו הוא ממשיך בציטוט דבריו לרוסים. המתרגם), ויחד עם זאת ניקסון מגיע אליכם, למרות כל זאת ניקסון מגיע אליכם עד למוסקבה. לשם מה? מאחר שהסוגייה התקדמה מהבחינה הצבאית אז מבחינה מדינית תהיה היענות מיד. כל עוד לא נתקדם עם הסוגייה שלנו מבחינה צבאית לא תהיה היענות. ברז'נייב אמר, 100 אחוז, אני מסכים אתך על הניתוח הזה.

אמרתי לו, טוב, אני אתך. טוב, נלמד לקח מווייטנאם, כמו שצברתם במשך ששה חודשים לפני ההתקפה הגדולה. אחרי המפגש שלכם בעשרים במאי הבא ועד 31 באוקטובר כחמישה ששה ימים לפני הבחירות לנשיאות יישארו חמישה חודשים. אמרתי להם, לא קשה לנחש את התוצאה של המפגש שלכם במוסקבה ביחס לסוגייה של המזרח התיכון. ביחס לביטחון של אירופה זה לא כל כך מעניין אותי, אתם תגיעו לפתרון ביניכם. לגבי הסוגייה שלנו במזרח אמרתי לו, לא תהיה הרבה התקדמות מהיום, אני יושב אתכם באפריל, והנה אני יכול לומר מה ייצא מהשיחות. מדוע? בגלל חישוב מדיני פשוט. השנה הזאת היא שנת בחירות באמריקה שנת 72. אמריקה-המצב שלה לא היה גרוע יותר ממה שהוא, משום שזאת שנת בחירות, שנת תחרות

בין שתי המפלגות. והיא – אמריקה – מלכתחילה (already). כך במקור בסוגריים) מסובכת ומחויבת לישראל. טוב, המצב לא ישתנה מבחינתנו, כלומר, המצב הטוב ביותר שיהיה הוא הגרוע שאנחנו מצויים בו כיום.

עמ' 447

החשש זה שיהיה הכי גרוע. ומדוע? משום שישראל יושבת ומחכה להם אחרי הפגישה שלכם ותובעת דין וחשבון, מה עשה ניקסון כדי (שהיא) תתמוך או שלא תתמוך. והוא לוקח את זה בחשבון. אמרתי להם שזה לא קשה לנחש את תוצאות הפגישה שלכם בחודש הבא עם ניקסון. אמרו נעסוק באסטרטגיה קצת בהיגיון. חמשת החודשים שיישארו אחרי הפגישה במוסקבה מסתיימים ב- 31 באוקטובר נאחסן לי בהם את הדברים שלי שאני צריך עבור המלחמה, כמו שקרה בווייטנאם, פשוט, משום שאתם מכירים את ניקסון ועשיתם את החשבון שלו. אתם דורשים שאנחנו מהיום ועד נובמבר, 7 בנובמבר, הבחירות של ניקסון, לא נעשה דבר. אני אתכם. אמרתי להם, אני מסכים, משום שאנחנו – גם האינטרס שלנו זה שניקסון ייבחר שוב במקום שיבוא מישהו דמוקרטי חדש, ושניקסון יישאר רק ארבע שנים. אני אתכם. הוחלט שאנחנו לא נזוז ולא נעשה כלום בכלל לפני הבחירות.

אמרתי להם, למעשה זה האינטרס שלי, ומדוע? משום שאני צריך לבצע את המבצעים שאני רוצה. כל הסיוע שאני מבקש צריך להגיע אלי, ובואו נעשה כמו בווייטנאם. ניקח את חמשת החודשים שאחרי הפגישה במוסקבה, ב- 31 באוקטובר ועוד כמה ימים תגיע ספינה אחת ותביא את כל הדברים שביקשנו עבור המלחמה, נאכסן עד לבחירות האמריקאיות, והכל יסתיים ב- 31 באוקטובר. הבחירות האמריקאיות ב- 7³⁶ בנובמבר אנחנו נבוא אחרי 7 בנובמבר. ישראל ואמריקה יידעו לאן הגענו, משום ששום דבר לא נסתר מה שיש לנו ומה שיש לישראל. כל אחד יודע מה יש אצל השני. הם יודעים שאנחנו נכנסים לסבב השני, שאתם קוראים לו אחרי הבחירות בסיס מוצק לפתרון מדיני. יש שאלה, האם יתכן שיהיה פתרון מדיני מבלי שהיהודים והאמריקאים ירגישו שאנחנו ניצבים על בסיס מוצק? אמרו, לא, לא יתכן.

זהו, נשאר לנו להסכים. זהו אם כן, מכאן ועד 31 באוקטובר נשאיר את הבסיס מוצק בכך שהציוד שלכם יגיע. זהו, זהו, אלה המילים שהסכמנו עליהם באפריל. והפגישה של אפריל 72. במאי כמה ימים לפני הפגישה בא גרצ'קו

לכאן והביאו את המטוס שהיה אצלנו, M500³⁷ ואת כל הדברים האלה, והוא הביא אתו הודעה מהוועדה המרכזית ממוסקבה בנוגע לביקור שלי בקשר לפרסום עליו. טוב, ברור שההודעה כתובה במיוחד עבור תהליך מדיני לטובת הצלחת הביקור שלהם שם, כלומר עם ניקסון, ושהם יהיו בעמדת כוח. אמרתי, אין מניעה לפרסם

448

את תוכן ההודעה, אבל אל תשנו אפילו לא מילה. ההודעה פורסמה, וגרצ'קו גם עטור אותות הצטיינות, הוא והאנשים שאתו, אין בעיה. מבחינה מדינית הם ידידינו והם רוצים לעמוד ורוצים לדבר מתוך מרכז כוח (תחושת כוח – המתרגם). אני – האינטרס שלי הוא שהם ידברו מתוך מרכז כוח בעשרים במאי. אבל כאשר סיימתי עם גרצ'קו כשהיה אצלי כאן בבית, ואמרתי לו, אולי אתה הכנת יחד אתי את הנאום יחד עם ברז'נייב בנוגע להכנות בחמשת החודשים הבאים, אבל סמוך עלי, ההכנות זה לא סתם מילים. לא, קח 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 החל ממיג 23 או M500 שהיה כאן במטבע קשה, גם על מנת שיתנו לי במהירות את הכמות ואת הכלים ונשיג ונגמור עם המנועים שאצלנו של המטוסים כולם. נותרו מה שצריך למלחמה האלקטרונית שהיו חסרים לנו. נותרו הדברים שחסרו בענפים רבים של הכוחות המזוינים. דרישות מהסוג הזה, דרישות עבור חיל הים, ציוד וכד'. וסיימנו בסעיף מספר 6 "פיקוד ושליטה". בסעיף הזה אמרתי, אני לא ארשה בעתיד ולא במלחמה, שיהיו כאן יחידות סובייטיות שאינן תחת פיקוד מצרי, ככה בכנות, זה המסר שלי עם גרצ'קו בראשית מאי 72.

אמר לי, אני מוכן להודיע את כל זה לברז'נייב, והוא היה שמח מאוד על שהביקור שלו הצליח והוא מימש את המטרה שנדרשה ממנו על ידי מוסקבה. ההודעה שלו שודרה והוא קיבל

³⁶ קרוב לוודאי שהוא מתכוון ל-4 נובמבר, מועד הבחירות בארה"ב

³⁷ הכינוי M-500 מתייחס למטוס מיג 25. השימוש בכינוי זה מטעמי בטחון והסתרה (ראה בהקשר זה בספרו של פסח מלובני דגל אדום מעל המזרח התיכון עמ' 220).

מדליות, ועשינו לו את כל זה והוא היה מאושר והלך. הביקור היה בעשרים במאי. כפי שאמרתי לכם כאן, ברור שהחל מסיום הביקור שלהם ב-25 במאי אני כל יום חושב עליו, משום שזה חמישה חודשים של עצבים. כמעט כאילו אני הייתי שולח להם על המטוס החדש, כמעט חמשת החודשים היו כאילו הטייסים היו מתאמנים עליהם. נשארנו הדרישות האלקטרוניות, למשל. גיל המנועים ו... ו... כל הדברים בפירוט שאני שלחתי בסעיפים שנקבעו, כמעט חמישה חודשים עד 31 באוקטובר בבריאות מספקת ונלחץ על המבצע בחוזה. אני, אחרי סיום הפגישה שלהם ב-25 במאי, למעשה ישבתי וחיכיתי שיגיע אלי הניתוח שלהם כפי שסיכמנו, ומה שסיכמנו לגבינו אני אקבל את התאריכים. החל מכך וכך יגיעו אליך הדברים שביקשת בצורה מסוימת, עד 31 באוקטובר הספינה האחרונה תצא מאצלי. ועד שצלצלתי אליהם, לדוגמה, אמרתי לדוגמה מצד הנושא, כמו התחמושת, שנסיים את הבעיה ונגמור, ותשלחו חמש או שש ספינות, עשר ספינות בפעם אחת ויסיימו את הבעיה, אבל בפעם אחת, ותסתיים בעיית התחמושת באופן סופי.

עמ' 449

ישבתי אחרי 25 במאי מחכה שיגיע אלי הניתוח. וכפי שסיפרתי לכם, בעודי מדבר עם ברז'נייב באפריל ומדבר עם גרצ'קו ששלח במאי לברז'נייב מכתב שקבע נקודות מסוימות, ואני יושב כדי שיקבעו לי את התאריכים, נעמיד אנחנו את תוכניותינו כאן כך שנהיה מוכנים בעצמנו ב-31 באוקטובר נהיה מוכנים. 25 במאי עבר ועבר חודש מאי כולו ונכנסנו ליוני. ביום 6 ביוני הגיע אלי הניתוח במכתב ממנו. או. קיי, 6 ביוני. לאחר הניתוח בנוגע לריאקציה והקולוניאליזם והמילים האלה כולן ו... (כך במקור, הערת המתרגם) בסוף נשארה העמדה של אמריקה בדיוק כמו שהייתה. טוב, האם לא זה מה שאמרתי באפריל לפני המפגש, שדבר לא יקרה, לא יהיה שום שינוי בעמדה האמריקאית, גם אם הם היו לוחצים ואומרים אנחנו לחצנו והחלטה 242 ושליחות יארינג, כל זה דיבורים פורמליים. משום שאנחנו לא יודעים מי עומד בהחלטה 242 או בשליחות יארינג או בפגישות ארבע הגדולות, מי עומד? האם לא אמריקה – אין בעיה. העיקר מה שהראה לי השגריר, את המכתב, ישב מולי בישיבה הזאת ביום 6 ביוני ארבע שעות פחות רבע, וחאפז איסמעיל היה נוכח. אמר לי, האם יש תשובה על המכתב. אמרתי לו, סבלנות, אתם באתם אלי באיחור. עברנו היום ונכנסנו ליוני למרות שיוני הוא אחד החודשים שמלכתחילה היינו צריכים להתחיל בתהליך האגירה, והמילים האלה היו צריכות להגיע אלי בסוף מאי מיד לאחר הפגישה. כעת נדון. אמרתי לו ברור שיש לי תשובה. הניתוח הזה שלכם אני מסכים אתו בזה וזה וזה. עדיף שאתחיל מהתוצאה של הניתוח שלכם ונקודות המבט שלנו, אנחנו השניים. ומה שאמרנו באפריל סיפרתי את הסיפור שאמרתי לכם כעת, שהסוגייה לא תתקדם מבחינה מדינית כל עוד לא נהיה מוכנים צבאית. זה ההסכם שלנו שנינו, שנלמד לקח ממלחמת וייטנאם, והמנהיגים הסובייטים ובראשם ברז'נייב התלהב יותר ממני שאנחנו חייבים לעשות פעולה אסטרטגית. נעשה אותה כדי שנראה כל מה שאנחנו זקוקים לו, אחרי הבחירות האמריקאיות ניכנס מתוך בסיס מוצק. חזרתי על מה שאמרתי לכם כאן, על הכול, משום שחייבים לחזור שוב ושוב. ולאחר מכן מכתב בן שבע נקודות שנתתי ל-גרצ'קו, ואז אמרתי לו כשאני מדגיש את המסר שלי לגרצ'קו, ושלחתי לך כשהוא מוגדר, 1-2-3-4-5-6-7- ואלה שאלות שאנחנו צריכים לסיים אותן לפני 31 באוקטובר. תענו לי ותגידו לי מה היתרה? (המילה מטושטשת, הערת המתרגם) וכיצד זה יתבצע? המכתב נשלח ב-6 ביוני. אני חושב שהם כארבעה חמישה ימים והתוצאה שהם אחרו לגביי בניתוח ונכנסנו ליוני, וכעת ישיגו וישיבו במהירות

עמ' 450

משום שכמו שאמרתי לכם על הדיבור הזה סיכמנו עם ברז'נייב. מאפריל מסכימים שלמעשה צריכים להיכנס על בסיס מוצק, והמשמעות של בסיס מוצק כל דבר עד כמה שאפשר, דהיינו לא 100%, אלא לפחות הדברים הבסיסיים צריך שיהיו אצלנו לפני 31 באוקטובר, כאשר יתקיימו הבחירות האמריקאיות, סבב שני פתרון של שלום, וניכנס כולנו, אבל ניכנס מתוך בסיס מוצק. 10 ביוני עבר. 20 ביוני עבר ובא 25 ביוני ולא הושלם. באותה העת הייתי במרסא מטרור, כאשר התקיים כינוס של מועצת הנשיאות של איחוד הרפובליקות. כאשר הגיע 25 ביוני למעשה המשמעות היא שיוני עבר, הסתיים, הלך, ולא הגיעה תשובה. הייתה הנחה שתגיע אלי תשובה ושיגידו לי. כך אני ממתין לתאריכים (להגעת) הספינות והציוד (items) הסעיפים. כך במקור בסוגריים, הערת המתרגם). ומה הסיפור? שום תשובה, כלום, אני במרסא מטרור, אמרתי לעזיז

צדקי³⁸מיד עם הגעתו למצרים. תביא את השגריר הסובייטי ותגיד לו, מדוע לא הגיעה התשובה הסובייטית, מה הם עושים. עזיז נסע והביא את השגריר למעשה, והשגריר אמר, לא הגיעה אלי שום תשובה עבורו מהמנהיגים הסובייטים, ואילו אני שלחתי דחוף, ו... ו... אחרי ארבעה חמישה ימים. אני ממחר. לאחר מכן כאשר חזרתי אני לכאן לקהיר קראתי למראד ע'אלב שר החוץ ואמרתי לו: קרא לשגריר הסובייטי ותגער בו. מראד ע'אלב הביא את השגריר ושניהם דיברו, מוכן (לבצע), מוכן (לבצע). שלחתי למוסקבה להזדרז ו... ו... נכנסנו ליולי. חמשת הימים הראשונים של יולי עברו והיה ברור לחלוטין שהתהליך לא זז. אני – האמת – הכנסתי לראש שלי, כמו שאמרתי לכם, מסוף 71, שמצב הפער ביני לבינם הוא הפגישה במוסקבה עם ניקסון. אני יודע שהם התכוונו לו והרגיעו את העולם כולו. הם חשבו שאנחנו משוגעים ולא מבינים דבר. הם חשבו עלי או שהם מפחדים, מאיזו סיבה שהיא. מכל מקום הם מרגיעים את המצב. אמרתי וכך היה. אני כידיד בידיהם עד לפגישה של מאי ויש להם זכות לכך, אבל לאחר מכן צריכה להיות עמדה. בינתיים הגיע 5 ביולי. מבחינתי השאלה לא הייתה חדשה. השאלה, כמו שאמרתי לכם, מסוף 71 היא משפיעה בתוכו. האמת, המבצע היה בראש שלי, מוכן כמו שאמרתי לכם, מסוף 71, אבל אופן ההחלטות-עדיין לא הגעתי אליהן. אולי אלג'מסי (ההבלטה שלי - הערת המתרגם) נתן לי מפתח במאי, כשהיה אצלי באלקנאטר והמועצה (העליונה - המתרגם) לא הייתה שם. היו חלק מכם, וצינתי בפגישה ההיא את נושא "הפיקוד ושליטה" (המירכאות במקור). הוא היה במאי אצלי באלקנאטר. אופן ההחלטות עדיין לא היה, (רק) אצלי בראש עמוק. ב- 5 ביולי הייתי מוכן עם ההחלטות בצורתן המלאה, ואני לא יודע, 5 ביולי עבר, מתי הם יבואו אלי. האמת, אני כבר הכנתי ואמרתי, די

עמ' 451

זה המצב ואני (צריך) לגמור עם זה ובעיקר, כמו שאמרתי לכם, "הפיקוד ושליטה", במכתב שלי לברז'נייב (ששלחתי) עם גרצ'קו במאי וגם במכתב שלי מיום 6 ביולי בסעיף מיוחד. התייחסתי לזה במכתב של 31 באוגוסט האחרון ששלחתי לברז'נייב ואמרתי לו, הייתי רוצה שתקרא שוב את המכתב מיום 6 ביוני ותראה שם (את נושא) "הפיקוד והשליטה". זה לא חדש. אלה לא דברים חדשים. זה נאמר להם במכתב של 6 ביוני. זה עיקרון יסודי, משום שאני לא ארשה שיהיו כאן כוחות סובייטיים שלא יהיו תחת פיקוד מצרי. זה לא יתכן. ב- 5 ביולי הייתי מוכן עם ההחלטות, וידעתי מה התשובה שתגיע אלי אחרי כל הטחינה הזאת, מה התשובה שתגיע אלי, התרגלתי לכך כבר, משום שכמו שאמרתי לכם, אני מבין את הצעדים שלהם כמו שקרה, והסקתי ביחס לסוללות הטילים של מצרים עילית ועוד, מיד בתחילת יוני אמרתי די, יוני משמעותו יולי ואוגוסט וספטמבר הם חודשי (חצי האי) קרים מבחינת המנהיגים הסובייטים³⁹. אלה תמיד מתייחסים אליהם (לחודשים האלה - הערת המתרגם) כרזרבה כל שנה, המנהיגים הסובייטים (בחצי האי) קרים וזה נמשך עד אוקטובר. תבוא ותגיע לאוקטובר תדבר אתם ונתתם לך חודשיים עד לסוף השנה. די. אני צריך להיכנס ל- 73 באותה הצורה והמצב שאנחנו נמצאים כעת, ולא משנה כבר מה שדיברנו עליו. אמרתי, זאת התשובה שאקבל, ולפני זה אני אהיה מוכן עם ההחלטות שלי כך וכך וכך. ולא דיברתי עם איש ... (כך במקור. נראה כאתנחתא של הדובר, הערת המתרגם), ולא דיברתי עם אף אחד, האמת. 6 ביולי היה יום חמישי. אמרו, השגריר הסובייטי הביא מכתב ורוצה להיפגש איתי. לא רציתי להיפגש אתו למעשה. אמרתי, דחו את זה ליום שבת (8 בסוגריים במקור. הערת המתרגם). האמת הייתי מתוח מאד ועצבני מאד מאד ונסער מאד. אני הייתי איתן עם ההחלטות, אבל מה שהדאיג אותי היה הזלזול וחוסר האכפתיות שהגיעו עד לכדי כך. לקחתי את יום חמישי ושישי למנוחה, כדי שארגיש קצת יותר טוב ושלא אהיה עצבני. אני הייתי מתוח מאד בגלל הזלזול וחוסר ההתחשבות הברורים לגמרי. יום שישי. הדברים האלה (קרו) ביום חמישי. 7 ביולי קראתי לצאדק⁴⁰ אליי ואמרתי לו, יא צאדק מחר אני אראה את השגריר הסובייטי והחלטתי היא כזאת וכזאת. אני רוצה שמישהו מהכוחות המזוינים ידע על ההחלטות מלבד שניים – מפקד חיל האוויר ומפקד ההגנה האווירית. ומדוע? משום שאלה יש להם בעיה, מפקד חיל האוויר. 64 הטייסים שיש לנו בבני סואיף ובג'נאקליס ובשאר (שדות תעופה במצריים - הערת המתרגם) שסייעו להגנה האווירית, על מנת שלא יהיה ואקום, ועבור הטילים – כדי שיתפשו את העמדות, וגם כדי שלא

עמ' 452

³⁸ ראש ממשלת מצרים בשנים 1972-73

³⁹ נראה שהוא (בסרקזם) מתכוון שבחודשים אלה נמצאת ההנהגה הסובייטית בחופשת קיץ ולא ניתנים להשגה.
⁴⁰ שר המלחמה המצרי בעת שהתקיימה הישיבה ב-24 אוקטובר 1972 (לאחר ישיבה זו כאמור הוא הודח מתפקידו)

יהיה ואקום או פער שייכנסו דרכו אלינו. השניים האלה שבכוחות המזוינים יידעו ומשום שמחר 8 ביולי אני אומר לשגריר ואדווח לו. אני לא אצהיר אלא לאחר הביצוע ב- 17 ביולי, ולכן אני לא רוצה שהכוחות המזוינים ידעו על כך. ואמרתי לו, תגיד אפילו למפקד חיל האוויר והטילים שאני לא רוצה – אף מילה על הנושא הזה עד שאני אצהיר על כך ב- 17 אחרי הסיום. ביום שבת 8 ביולי ראיתי את השגריר הסובייטי. שמעתי את המסר הזה שאמרתי לכם, שלא היה חדש עבורי, עד כדי כך ששמעתי אותו בישיבה עד שהסתיים. כאשר הסתיים המכתב אני התפלאתי על שלא הביאו את הסיפור של המכתב מ- 6 ביוני, שאני שלחתי, והמכתב של גרצ'קו שיש שם 7 נקודות מוגדרות – ההסכם שעשינו על האסטרטגיה. לא היה שם כלום בכלל. מילים כלליות, ואני מכיר את השיטה שלהם ושהמטרה היא שאנחנו ניכנס למבצע בקיץ עד סוף ספטמבר וניכנס לתוך אוקטובר ונובמבר, והסתיים המכתב. אני נדהמתי ושאלתי את השגריר. האם המכתב הסתיים, אמר לי, כן. ככה הוא אמר לי, כן. אמרתי לו, אני דוחה אותו כליל בצורה ובתוכן. ההתנהגות שלכם לא מקובלת ואתם... (כך במקור) ולא הנחתי לו (לדבר). בסוף אמרתי לו, ההחלטות שלי הן ככה וככה. היועצים והמומחים, מיום 17 מסתיים התפקיד שלהם. אנחנו היינו ב- 8 (ביולי) והמשכתי אתם עד ליום שני. היחידות הסובייטיות שנמצאות כאן (תהיינה) תחת הפיקוד המצרי מיום 17 או שתתכבד ותלך. הרכוש של הממשלה הסובייטית שנמצא כאן- או שתמכרו לנו מה שאתם רוצים למכור, ומה שלא רוצים למכור בבקשה קחו אתכם, אבל הכול מסתיים ביום 17 בבוקר. הנקודה השלישית אמרתי לו על בסיס חוזה הברית, חוזה הידידות שבינינו, יהיה סבב של שיחות שכבר מגיע, משום שרוצים לראות מה יקרה בשלב הבא. האיש חשב שההחלטות לגבי היועצים והמומחים נתונות למו"מ, אמרתי לו – לא. אלה החלטות לביצוע בבוקר 17 – הכול יסתיים ביום 17 בבוקר, ושר המלחמה הרגע דיווח לו על כך לביצוע. מחר אינשאללה. ולגבי סבב השיחות הבאות בהסתמך על החוזה, שאני ביקשתי, סעיף מספר 3 של ההחלטה שלי הוא (מתייחס) לעתיד, בשלב הבא אנחנו נעשה, בשלב הבא. אבל ההחלטות האלה העניין שלהן מסתיים ביום 17. והם נדהמו ונקלעו לצרה צרורה, די. אמרתי לעזיז, יא עזיז, אין בעיה, לך אליהם ותגיד להם, במקום שנניח להזדמנות לפרשנויות נוציא הודעה ביחד לפני שאני מודיע ביום 17 בוועדה המרכזית. נוציא הודעה ביחד ונגיד שם, שלרגל סיום תפקידם של היועצים והמומחים ממשלת רפובליקת מצרים מודה לברית המועצות, משהו כזה, שיסביר

עמ' 453

לעולם, שהעניין מוסכם ונכסה על העמדה שלהם. ואני עד לאותו הרגע גם רציתי לכסות על העמדה שלהם. מה שרצינו לעשות – עשינו, נגמר ודי. כלומר, אנחנו לא חסרי אונים, אנחנו נעשה מה שאנחנו רוצים לעשות ואין צורך בניתוק. עזיז הלך אליהם אבל הם לא היו מסוגלים להבין: בדרך המחשבה שלהם הם סירבו. אמרו, לא, אלה החלטות שאנחנו לא יכולים להוציא אנחנו שנינו, אלה יפורסמו על ידי צד אחד, זהו. עזיז אמר להם, חי אללה זה כל מה שאני יכול לומר, שלום לכם. וחזר אליי ואמר לי, הם לא מרוצים. די. אמרתי לו, די נגמר. צאדק דיווחתי לו, אמרתי לו, ביום ראשון, ההחלטות יבוצעו ביום שני. אמרתי לו ביום ראשון יא צאדק, תודיע למומחה הבכיר ובה בעת תכנס את המפקדים יתכוננו לביצוע ביום שני בבוקר. אמרתי לעזיז, יא עזיז גם תודיע לשגריר הסובייטי ששר המלחמה הודיע למומחה הבכיר ביום ראשון בלילה לביצוע ביום שני, וכעת הוא מדבר עם המפקדים המצרים. עד לאותו היום נראה היה שהם הבינו שזה (רק) רעש ומהומה. השגריר הסובייטי נראה כאן ששלח להם ואמר להם שנראה שזאת רק פעולה לשם לחץ ושההחלטות לא יבוצעו. כלומר הוא הרגיע אותם קצת במוסקבה. וכאשר הגיעה אליהם הידיעה מעזיז, שצאדק מדבר עם המומחים ביום ראשון בלילה ולאחר מכן הוא ידבר עם המפקדים, הם התאספו ביום ראשון בצהרין והפכו כאילו זה בא מהם, ושלחו לכם, נדמה לי, ליחידות, המומחים כולם הודיעו למפקדים שהמשימה שלהם הסתיימה ביום ראשון בצהרין, לפני שצאדק ראה את השגריר. אפילו צאדק רצה לכסות את זה, כי (זה היה) ביום שבו נסעת למקום יא מחמד.

פריק (גנרל) צאדק: אכן, כן.

הנשיא: הוא רצה לכסות את זה, אבל הוא נוכח שהמומחים הלכו והודיעו למפקדים, נשאר בתדהמה מלאה לאחר מכן. האמת, אני, כלומר עם פרסום ההחלטות הללו השלמתי את החשבון שלי. כמו שאמרתי בוועדה המרכזית לראשונה את האמת חמש שנים אחרי התוקפנות של 67. הרגשתי שאני נושם בקלות. באמת. ומדוע, מה שחשבתי ביוני וביולי לפני שהגיעה אלי התשובה שלהם היה כך. אנחנו עומדים על חולות של חיי נועם אבל טובעניים, בעוד ידינו כבולות, ושני המחנות הגדולים הרוסים והאמריקאים, השניים. הרוסים אומרים, אלה נמצאים בכיס שלנו והאמריקאים אומרים לא, אלה נמצאים בכיס של הרוסים, נגמר וזהו. הרוסים

שולטים. לגבינו אנו, אנחנו ניצבים בידיים כפותות והחולות הנוחים מטביעים אותנו ואנחנו לא יודעים איך לזוז. טוב, מה יהיה מצבנו אחרי הבחירות הבאות באמריקה. המצב בו אנחנו נמצאים, הרוסים

עמ' 454

מעדיפים עדיין גם לעכב אותי לפי דרכם עד אוקטובר, וכשנגיע לאוקטובר יגידו טוב, רק הבחירות האמריקאיות והם יסכימו לעסקה כמו זאת של 71, שהתרחשה באוקטובר. הם יגידו, הנה יגיע אליך עוד 15 ימים או עשרים יום או חודש, ולא יגיע שום דבר. הם יחכו לבחירות האמריקאיות וגם תעבור השנה. אותו הסיפור. אני בטוח שנעמוד באותו מצב (כשאנו) שקועים בו, ובאותו הזמן שהמצב שלנו כזה, ישראל מקבלת ציוד מלא מאמריקה ומחוללת מהומה באזור. אני השתמשתי בביטוי הזה בעבר, ישראל משתוללת השנה, ואמרתי לרוסים אמרתי להם, ישראל משתוללת ויש בכך ביזיון מבחינתנו, ומדוע, מדוע אתם מרשים זאת? מדוע אתם מציבים אותי במצב המפחיד הזה? אפילו במרס 71 אמרתי להם, אני מבין שהאמריקאים רוצים להשפיל אותנו, טוב, ואתם – מדוע אתם? מדוע אתם משפילים אותנו כמו האמריקאים? אמרו, אנחנו כמו תמיד? אמרתי להם, לא, העובדות הן כאלה. האויב יכול לחדור לעומק שלי בכל פינה ואני לא משיג אותו, טוב, מה – אין לי זכות להרתיע? אני לא אומר תמחקו את ישראל, הרימו אותה ותזרקו אותה לים. אני יודע שאתם מכירים בה והאמריקאים מכירים בה, אבל מדוע שמים אותנו בעמדת הגנה? אנחנו מוכים, אני חוטף מכות ולא יכול להגיב עליהן, מדוע? אמרתי להם, אני מחכה למילים האלה מזמן, ואני אומר לכם מזה שנה, שישראל משתוללת ואומרת, אין באזור איש מלבדי ואף אחד לא מרים את ראשו, ואת זה אנחנו לא מקבלים ואיש לא יסכים לקבל לעולם.

זאת הייתה התמונה ביולי, כך כפי שאמרת לכם, תמונה מדכדכת. שני המחנות, האמריקאים גמרו, הם נכנסים לשלב הבחירות שלהם, והלכו והסכימו במוסקבה עם הרוסים. הרוסים על פי דרכם, הרדמה והרגעה ...1...2...3... (כך במקור) עד שיסתיים הקיץ כולו וניכנס לסוף 72 ונגיע ל-73. באותה הדרך שהלכו בה אתי ב-71. באותו הזמן אמריקה יצאה מפגישת מוסקבה ואמרה לעולם ושלחה לי אישית, תירגע, הפתרון בידיים שלנו אחרי פגישת מוסקבה. התעמולה האמריקאית פועלת לאיזון, ואז העסקה והדיבורים שדיברנו על אסטרטגית השלום, הגענו ב-31 באוקטובר לעמדה או לבסיס מוצק שנתחיל ממנו? כלום. לא ענו לנו בכלל, וזה לא בא בחישוב שלי כבר, וכפי שנראה לכם וכפי שראיתם לא בא בכלל. הנה אני מעוכב עד לאחר הבחירות ועד לסיום 72, ואלה הדיבורים כולם על 73, זה גם מלבד זה שברור שמדיניות המלחמה הקרה שבין שני הגושים שהם אמריקה ורוסיה נכנסו

עמ' 455

למדיניות של הסכמה. אין ויכוח אפילו. מדוע, כמו שהגיע אליי ממוסקבה לאחרונה מלב הועדה המרכזית של המפלגה הקומוניסטית נקבע, שהחקלאות הסובייטית אחרי 55 שנים נכשלה. אין גרעינים מבריה"מ השנה הזאת והם לוקחים את כל הגרעינים שלהם מאמריקה. תחומים רבים של טכנולוגיה הם הסכימו על כך שלוקחים אותם מהאמריקאים. נכון, בכמה תחומים הם משיגים את האמריקאים. הם טסו לירח כמו האמריקאים ושלחו לוונו חוד (במקור ברוסית.⁴¹) מעל הירח, ועוד מלבד זה, תחומים מתקדמים, אבל יש תחומים רבים הסכימו שהם ישתפו פעולה הם והאמריקאים יחדיו, משום שכמו שאמר מנהל מכון בלנינגרד למישהו שביקר אצלם שאני מכיר אותו, אמרו אנחנו משיגים בתחומים (מסוימים) אבל יש תחומים שלא פיתחנו בכלל, והסכמנו אתם בתקופה הזאת שניקח מהם את הדברים האלה, ומדיניות ההסכמה הזאת היא למשך 20 או 25 השנים הבאות. המלחמה הקרה הסתיימה סופית בין שני הגושים והם נכנסו למדיניות של יחסי שלום. טוב, חי אללה, לו נכנסו הקטנים כמונו אנו למדיניות של יחסי שלום היינו נרמסים תחת הרגליים.

זאת הייתה התמונה מולי ביוני ויולי, וזאת הסיבה שקיבלתי את ההחלטות שנקוט חופש פעולה מוחלט ביחס אליהם. מיד לאחר (שקיבלתי את) ההחלטות שלי הם היו במבוכה אבל ניסו

⁴¹ הכוונה לרובוט מתנייע על גלגלים שבריה"מ הנחיתה על הירח ב-1970. (הערת המתרגם – מתוך ויקיפדיה)

בכל דרך שהיא להתקשר אלי. ואני אמרתי אני באחד באוגוסט (בקרים. בסוגריים במקור ⁴²). עשיתי כמותם (קרים. במקור) פעם. אמרתי אני בקרים ולא אענה לאיש, ולמעשה אני לא עניתי אלא ב- 31. האמריקאים לא בזבזו זמן והתקשרו אלי מיד. האנגלים התקשרו מיד. הצרפתים התקשרו מיד. האיטלקים התקשרו מיד. קידמנו את הסוגייה. יצאנו מהחולות הטובעניים ונעמדנו על קרקע בטוחה, וכל האנשים כולם מדברים אתנו. והם מדברים אתנו בהבנה מלאה שאנחנו אחראים לגורלנו, אף אחד אחר לא אחראי עלינו, והסוגייה התקדמה. כלומר, עד לאותו הרגע הסוגייה נעה בין אם ביחס אליהם הם בביקור האחרון של עזיז צדקי או ביחס לאמריקאים שמבקשים לדבר, והדבר האחרון שדיברו האמריקאים הייתה ההתנגדות שלהם ליוזמה שלי אבל רק ביחס לכך שהם רוצים שהיא תהיה פתרון חלקי. אבל אם הם רוצים להתחיל עם זה – אז בסדר. בתור התחלה אני מוכן לדבר אתם אבל בתנאים שאתם מכירים ובכללים שלנו. אני לא מוכן לוותר על שום דבר. האנגלים שיפרו את עמדתם והם ניסו והם פועלים כדי לראות כיצד הם יכולים לסייע לנו, ועדיין בשבוע שעבר היו אצלי אנשים שלהם, והקיץ, באוגוסט ליתר דיוק שלח לי הית' ⁴³ מכתב ויחד עם המכתב הוא שלח נציג של משרד הייצור הצבאי

עמ' 456

שלו כדי לדון אתי על כל הנושאים. העולם זז. הסוגייה מתקדמת. בא ברז'נייב ב- 31 ביולי ושלח לי מכתב שהתעלמתי ממנו לחלוטין, משום שאם הייתי רוצה להתנתק מהם הייתי יכול להיכנס לוויכוח ולנתק משום שזה כמו לנתק אותם. אני סברתי שהם עדיין חושבים בהיגיון כלשהו לפני 8 ביולי, ועל זה אמרתי, לא. אני אתעלם מזה ולא אענה עליי בכלל. באתי ב- 1 באוגוסט חודש שלם אחרי כן ושלחתי, כמו שהוא עשה, חודש בדיוק, באתי ב- 31 באוגוסט ושלחתי לו תשובה. שלחתי לו תשובה אישית ממני לברז'נייב אישית. בעשר נקודות העמדתי בפניו את המצב כולו שהחשבתי זאת כאמנה לעתיד. נציב באופן ברור כל דבר ללא עצבים וללא שום דבר אף פעם. כלומר, אחרת אולי היה נראה שהמכתב קשה מבחינתם, ולא היו יכולים להשיב עליו בכלל. והם התלוננו לחאפז אלאסד, והתלוננו לפני כל האנשים שבאו אליהם, שזה אין עליו תשובה למעשה. לאחר מכן כמו שאמרתי לכם, כלומר אני עד שהודעתי להם על ההחלטות שלי ב- 8 ביולי ושלחתי את עזיז צדקי כדי לכסות על המהלך, ואני עדיין רוצה לכסות עליהם. והפסקה עם ידיד, למעשה הפסקה לא יותר, אלא אם כן הם ירצו לנתק. בינתיים הגיעה אלי האגרת שסיפרתי לכם עליה ב- 31 ביולי ולא התחשבתי בה, על הבסיס שאינני רוצה לנתק, משום שהאגרת הזאת – אם הייתי רוצה לנתק הייתי משתמש בה כדוגמא. רק לפרסם אותה ולומר, קיבלתי את האגרת הזאת זה היה מספיק כדי שננתק ונסיים. מה שחשוב, אני התעלמתי ממנה ושלחתי את המכתב שלי ב- 31 באוגוסט, מכתב אישי ממני ל- ברז'נייב, ואמרתי לו, אתה גבר הרגשות שלך טובים ולכן אני שולח לך אישית את המכתב הזה, כדי שתפסיק את הדבר הזה כולו. הוספתי עשר נקודות שבהן הבהרתי לו את סופו של השקט והפרשנות והתמימות. הבהרתי לו את המצב כולו. לא יתכן שנירתע מהמסר, אז הלכו לחאפז אלאסד כדי שייכנס באמצע. בא אלי חאפז אלאסד, הוא ביקש לבוא ביום שבו אמרו לי שהגיע מברק ממוסקבה שאסד עומד להגיע, והמברק מגיע ממוסקבה. אפילו כאשר חאפז איסמעיל ⁴⁴ הודיע לי בביתי אני לא ידעתי שהוא במוסקבה, ולא פחות מכך חאפז אלאסד. אני חשבתי שהמכתב בא דרך מוסקבה, משום שניסיתי פעם לדבר בטלפון עם סוריה ולא הייתה אפשרות אלא דרך מוסקבה. הקווים לא היו תקינים, ודרך מוסקבה דיברתי. אני חשבתי שהמברק מגיע דרך מוסקבה וחאפז מגיע מסוריה, אבל חאפז איסמעיל אמר לי, לא, הנשיא חאפז שלח

עמ' 457

את המברק הזה והוא במוסקבה בביקור מיוחד שלא פורסם והוא מגיע לכאן מיד מחר בבוקר. אמרתי לו, אין מניעה. האיש הגיע וסיפר לי את הסיפור, ואני, את המכתב של 31 באוגוסט שסיפרתי לכם עליו ששלחתי לברז'נייב, יומיים או שלושה ימים אחר כך שלחתי העתק לחאפז אלאסד, וחאפז יודע על הדבר כולו ומתקדם ועוקב אחר המצב. חאפז יש לו חוכמה, הם נותנים לו סיוע ועזרה, ובנסיעה האחרונה הוא לקח 700 מיליון דולר ועוד, יש לו תנאים. ואני, אפילו

⁴²קטע זה מתייחס להחלטה שהוא קיבל ביולי 1972 לגרש את היועצים הסובייטים. נראה שאמירתו בעניין "קרים" נועדה להשיב לסובייטים באותה מטבע-היינו שהוא לא יהיה ניתן להשגה מאחר והוא יימצא בחופשה.

⁴³ אדוארד הית' - ראש ממשלת בריטניה באותם ימים

⁴⁴ יו"ר המועצה לביטחון לאומי של מצרים באותם ימים. היה שליחו האישי של סאדאת במגעים עם הנרי קיסינג'ר.

כאשר דיבר אתי כאן אחרי שבא אלי לאחר מה שעשיתי ביום 9 באוקטובר אחרי שנתתי להם את ההחלטות שלי ביום 8 (באוקטובר), הוא בא אלי ואמר לי, טוב, מה יהיה מצבי? אמרתי לו, שום דבר, אתה לוקח מהם 700 מיליון דולר והם עומדים אתך. אין כאן שום דבר. המשך את הקשר שלך אתם, אבל, אמרתי לו, שים לב לא לשחק עם סוריה, עיראק כתחליף למצרים לא תועיל אמרתי לו, גם אם זה יתבצע היא לא תהיה תחליף למצרים. אז הוא אמר, לנו, מבחינתי לא יתכן שיהיה ציר ולא יתכן שאני אעשה הסכם כלל וכלל. הוא אמר, אני סירבתי לדבר הזה, אנחנו תקפנו את ההסכם עם עיראק והם ידרשו ממני הסכם לאחר מכן, אני סירבתי לחלוטין וזאת עמדתי היסודית העקרונית עבורנו, וכל עוד הם לא יגיעו כאן להבנה עם מצרים אני לא מוכן להיכנס אתם לשום דבר. ואז נסע על הבסיס הזה והוא עקב אחר המצב. נראה שהם תפשו שהפתרון היחיד (להשתמש) בחאפז אלאסד כמתווך, סיכמו אתו על הביקור. הוא אמר לי שהיוזמה באה ממנו אישית ושהוא זה שביקש לנסוע למוסקבה. העיקר, הוא נסע והסכימו ובא אלי, וקבעו (את יום) 16 להציג לי. הוא בא אלי ודיבר אתי, ואמרתי לו שאין מבחינתי שום התנגדות, משום שבאותו היום לא החלטתי את ההחלטות של 8 ביולי. בהתבסס על החוזה בינינו תהיה הבנה הדדית ושיחות לגבי השלב הבא. אני אין לי כל התנגדות, אמרתי לו, אבל אוי לו אם יהיה להם חשד. שאלתי את חאפז אלאסד, אמרתי לו, אוי לי אם יהיה להם חשד לגבי ההחלטות או בנוגע ליועצים והמומחים, אמר לי, לא, לא כלל לא. אתה אפילו אם תבקש מומחים ויועצים הם יגידו לך לא. מספיק מה שהיה, אלה דברים בנוגע לשלב הבא. אמרתי לו, לא, אין לי התנגדות כלל, זה נמצא בסעיף מספר 3 ואני אין לי התנגדות כלל, והסכמתי עם עזיז להגיד כך. זה הכול. הסכמתי עם עזיז צדקי ואמרתי לעזיז שאני אסע הפעם הזאת, אני לא רוצה לדבר לא על נשק ולא על שום דבר אחר. אנחנו מדברים על עקרונות. האם אתם מוכנים לעמוד אתנו ולהשוות למה שישראל מקבלת או לא?! (סימני השאלה והקריאה שלי, הערת המתרגם) זה דבר ראשון.

עמ' 458

דבר שני, האם אתם (מסכימים) על הניתוח שעשינו באפריל שעבר ואתם עדין אתנו, כלומר שכל עוד לא נהיה על קרקע מוצקה, כלומר שנהיה מוכנים מבחינה צבאית, לא תהיה שום התקדמות מדינית, או לא?! עזיז נסע ודיבר אתם ונכנסו לוויכוח מר. השאלה המיידית ששאלו אותו, מדוע הצורה (FORM במקור בסוגריים) שהפעולה בוצעה, הפעולה לכשעצמה זה משהו שנוגע לנו, אדוני, ואתם חופשיים לקבל את ההחלטות שאתם רוצים, אבל הצורה (FORM במקור בסוגריים) שערכת – מדוע? עזיז ענה להם ואמר, או. קיי. והצורה שאתם פעלתם כאשר הוא שלח לכם, ואתם דחיתם והשארתם במשך חודש כשהוא יושב ומחשב את הימים, ולאחר מכן אפילו אחרי חודש בתשובה לא צוין דבר לגבי המכתב שהוא שלח לכם ולגבי הנקודות שהוא ביקש, ואילו אתם מדברים אתו על עמדה. האם זאת צורה (FORM) הם לא ענו לו. זה מה שמרגיז אותם זה (FORM) שהם מקפידים הקפדה יתרה. כמו שאמר לי חאפז אלאסד, שהם שומרים על קשריהם עם מצרים משום שהתברר להם שאובדן מצרים זה לא רק מצרים. אובדן מצרים משמעותו אובדן האזור כולו, כי למצרים אין תחליף, לא סוריה ולא עיראק גם אם יהיה חוזה, ו... ו... (כך במקור, הערת המתרגם) ואין שום דבר נוסף שיכול להיות תחליף, אפילו שהתרחש משהו שהם לא חשבו עליו מעולם. לראשונה בהיסטוריה מאז ימי הצארים (קיסרים במקור) רוסיה קיבלה הכרה מאמריקה בפגישה של 20 במאי, על נוכחותה ועל האינטרסים שלה במזרח התיכון, במקום המדיניות שהייתה של בלימה וכיתור של ברית דרום מזרח אסיה והאטלנטי. הקשר שעשה דאלאס מזמן על מנת לכבול את ברית המועצות, לא. ניקסון והוא נמצאים שם באופן רשמי. הדבר הזה רשמי, לא ניחויש. הכיר בברית המועצות שיש לה אינטרסים באזור המזרח התיכון, והם הסכימו על יותר, שכל אחד מהם יכבד את נוכחות רעהו. טוב. החלום לא התממש אלא ביומיים האחרונים, ותסמכו על זה. אני אקום ואסע ואומר להם לא, אין לכם לא נוכחות ולא אינטרסים במזרח התיכון. זה יטעין אותם מאד, אבל הם לא יכולים להגיד זאת, לא יכולים לומר זאת. מכאן השאיפה החזקה שלהם לענות או על השארת הקשרים עם מצרים. הם אמרו לעזיז בכנות, המדיניות שלנו לא השתנתה. המדיניות שלנו היא התמיכה המלאה במצרים. ההחלטות לא שינו את עמדתנו בנוגע למצרים. אנחנו דואגים למצרים. את כל ההדגשות הללו הם אמרו ורשמו לעצמם, ובשיטה החדשה שאנחנו רוצים אותה, שהיא כמו שאמרתי לכם כבר ארבע פעמים לגביהם וכפי

עמ' 459

שהודעתי בוועדה המרכזית והודעתי בכל מקום בארבע הפעמים שנסעתי כמו שאני אומר לכם שני עקרונות, שאני מבקש לא לשכוח. אני לא רוצה שום חייל סובייטי שיילחם עבורי במלחמה

שלי. רק חייל מצרי שלי יילחם בה. הדבר השני, אנחנו לא רוצים עימות בין שני הגושים, משום שמי שרוצה את זה הוא משוגע ללא כל ספק. לא רוצים עימות בינם לבין האמריקאים, ועל יסוד שני העקרונות הללו עומדים היחסים שלנו. התמונה קצת לא הייתה ברורה בראשם, ואנחנו מבחינתנו הנחנו להם והעברנו את מה שהם צריכים לעמוד עליו כתוצאה מהתקופה שאחרי 67 וכתוצאה מההתנהגות או ההבנה שהייתה באותו הזמן. האמת, מבחינת הכוחות המזוינים, הם היו זקוקים למומחים וליועצים ולסיוע וכד', בשל עוצמת התבוסה ועוצמת הנכסה (כינוי לתבוסה ב-67, הערת המתרגם). כל אלה היו גורמים שהביאו לנוכחות המומחים והיועצים בשל הרמה שלהם. ולאחר מכן חלה גם התפתחות במשימה של היועצים והמומחים, וזה התבצע אט אט (במקור: חתיכה אחר חתיכה) לאורך תקופות ארוכות עד שהגענו למצב בו אנו כיום. היום זה נגמר. מספיק עם כל הדיבורים האלה. זה שהם נכנסים לשלב הבא אתנו זה ברור לחלוטין, משום שעזיז הקפיד על הפרוטוקול, ואני קראתי את הפרוטוקול כולו. הוא הקפיד לומר להם עזבו אותנו מהדיבורים על ימין ושמאל. כל דבר שאנו עושים אתם אומרים ימין ושמאל ופרוגרסיבי וריאקציוני, וקולוניאליזם. הדברים האלה-לנו יש רק את המלחמה ושחרור האדמות בלבד. אין אצלנו לא ימין ולא שמאל ולא שום גבול בכלל, וגם אין צורך. אנחנו כך במצבנו סוציאליסטים לא לכבודכם. אנחנו סוציאליסטים כי זה לטובת ארצנו ולטובת עמנו ופתרון הכרחי לתנאים בהם אנו נמצאים. אנחנו נלחמנו בקולוניאליזם עוד לפני שהכרנו אתכם, ביום שהתרחשה מהפכת 23 ביולי 52. נלחמנו בקולוניאליזם עוד לפני שהיה לנו קשר עם ברית המועצות. כאשר הכינו את ברית בגדאד ב-54 – 55 עדיין לא עשינו עסקת נשק עם ברית המועצות ולא קיימנו אתה קשרים ולא הכרנו אותה והם לא הכירו אותנו, וריסקנו את ברית בגדאד. הוא הסביר להם את כל הדברים הללו ואמר להם, אנחנו לא מוכנים לדבר על הסוציאליזם שלנו ולא על מצבנו ולא על המשטר שלנו ולא על שום דבר. אתם רוצים לסייע לנו כך כידידים – אהלן וסהלן. לא רוצים – אתם בני חורין. יש לכם ידידים, ו...1... (כך במקור) לפי הערכתי שלי שתי הנקודות החיוביות שהם העלו מהביקור של עזיז הן אלה. הנקודה הראשונה: ברית המועצות-נכנסו אליה בצורה ובתבנית

עמ' 460

שאנחנו רצינו, כשיתוף פעולה בין ידידים שווים. מה שמצא חן בעינינו-אמרנו כן, ומה שלא מצא חן – אמרנו להם לא. המצב הקודם שהיינו בו מבחינת הכוחות המזוינים שלנו או אפילו מבחינה פנימית שלנו כאן, כל זה נגמר עם ההחלטות של 8 ביולי מבלי לשוב. בריה"מ מבינה זאת ושמחה שאנחנו מסכימים שהם ייכנסו אתנו על בסיס ההבנה הזאת בשלב ההוא. זאת הנקודה החיובית הראשונה. למעשה, הנקודה החיובית השנייה, שכדי להוכיח שהם אכן נענים, הם נכנסו לקשיים בשלב הבא על בסיס המילים הללו. אבל אני אמרתי לעזיז, שכדי להוכיח כוונות טובות הם באמת הקפידו להוכיח כוונות טובות עבור השלב הבא. אנחנו לא מדברים על מה שהיה, משום שכמו שאמרתי לכם עזיז לא היה נוסע בכלל כדי לדון על העבר. אפילו כשהתחילה הישיבה אתם הוא אמר להם, אין צורך לדבר על העבר. אנחנו נדבר על השלב החדש ונבדוק כיצד הוא מתקדם. אני אמרתי שכדי להוכיח כוונות טובות יש לבצע את מה שביקשנו קודם ובדחיפות, ושלא הגיעה תשובה לגבי, אנחנו רוצים תשובה לגבי זה. אם זה נכון זה יוכיח שאתם בני אדם שרוצים לשתף פעולה אתנו בנוגע לשלב הבא. וליתר דיוק מיג (...כך בסוגריים במקור) שהוא מפציץ, ומהירות הייבוא והאימון כאן במצרים, משום שדי, אני לא מוכן להיכנס שוב לפעילויות לא ידועות בנוגע לאימונים שם, זה (יהיה) מאוחר (עבורי). הם נשבעו שבועה נאמנה, שבמטוס יש עדיין תקלות ושהוא עדיין לא מוכן. הייצור יתחיל במאי הבא, ברבע השלישי של 73 הרבע האחרון לא השלישי.

חבר ⁴⁵ (שם לא מצוין. חבר במשמעות member): השלישי.

הנשיא: השלישי, כלומר ספטמבר, ברבע האחרון של 73 יוצאו טייסת אחר טייסת. אני אמרתי למובארכ ומובארכ לא אמר מילה, משום שהוא אמר להם, תשלחו לי את המפרטים שלהם (של המטוסים-המתרגם) לפני שנדבר על דבר נוסף לגביהם. המפרטים צריכים להגיע באופן מלא ונראה את המטוס. זאת הייתה העמדה של חאפז אל-אסד, משום שהם הציעו אותו לו, וחאפז גם הסתייג למען האמת. לא נחפז אתם בכך, משום שהוא אמר להם, אני צריך לראות אותו תחילה, משום שהוא טייס, חאפז. אמר להם נראה אותו תחילה, משום שאנחנו לא מוכנים להיכנס למשהו שלא ראינו אותו עדיין. ברבע השלישי טייסת. בא עזיז ואמר להם, טוב, שתי טייסות.

⁴⁵ נראה שהשם של הדובר הזה משובש. יתכן והמדובר בשיבוש שמו של הגנרל עלי עבד אלח'ביר מפקד הפיקוד המרכזי, שהיה מבין ארבעת המודחים לאחר ישיבה זו.

אמרו בסדר. טוב, זה דיבור ראשון בלבד, משום שהם דיברו מתוך מסמך, כרגיל, שהוכתב מהלשכה המדינית. כלומר טייסת

עמ' 461

אחת מתוך שתיים, זה הדיבור ואין בעיה, רק ההגבלה, הרבע השלישי של 73, כך שהטייסים ייסעו במאי 72 כדי שיסיימו את האימונים ויביאו את המטוסים ויבואו, ומדוע? משום שהאימונים יהיו במצרים כמו שביקש עזיז. אמרו, לא, לא בא בחשבון, משום שאין שדות לאימונים ואין מתקני אימונים ואין כלום. חייב (להתבצע) בברית המועצות, ולמה במאי בדיוק? משום שמטוס האימונים לא יהיה מוכן אצלם לפני מאי. במאי יבואו הטייסים שלנו ויתאמנו שם ויביאו את המטוסים ויבואו. הדבר השני הם אמרו, אנחנו הבטחנו טילים (קרקע – קרקע. בסוגריים במקור) ואמרנו שעם הטיל קרקע – קרקע נעשה ניסויים, והניסויים הללו לוקחים זמן. הניסויים הסתיימו והצליחו ואנחנו מוכנים, ובתחילת שנת 73 נודיע לכם על המועדים לקבלת טיל קרקע – קרקע. טוב, נשים לב כאן מה נותר. כמו שאמרתי לכם, שתי הנקודות החיוביות בביקור היו, מספר 1 ברית המועצות נכנסה למתכונת (פורמה במקור) שרצינו באופן מלא ובתנאים שאנחנו רצינו. הנקודה השנייה הם נכנסו לחוזה חדש. התאריכים לא חשובים לי כלל, משום שאני לא הסתמכתי עליהם הרבה. אני מה שחשוב לי רק הצורה, המתכונת, שלפני שאני אכנס להסכם חדש כהוכחה לכוונות הטובות שהוא רוצה לשתף אתנו פעולה. ומדוע? משום שאני קבעתי את 31 באוקטובר במכתב שלי ל-ברז'נייב שיצא ב-31 באוגוסט, ואמרתי לו בדיוק ובכתב, אמרתי לו ב-31 באוקטובר מצב הכרעה בינינו. האם יימנע המצב המכריע בשל... (כך במקור) משום שהם הבינו הם בסדר, כלומר החוזה וההקלות וכל מה שנותר להם, כלומר כאשר ניכנס למדיניות של ניתוק, יישאר החוזה וההקלות יסתיימו ויגמר וזהו. הם לא רוצים את זה. מה שמעניין אותי אני אומר הצורה שהם נכנסו לחוזה חדש, אבל התוכן שהוא התאריכים. העניין נורמלי בפשטות ככה כאשר אנו מנתחים אותו. אנו רואים שהם ממהרים פעם נוספת. עדיין בתחילת 73 יאמרו לך מתי יגיע אליך הטיל ואולי יגידו לך ברבע השלישי או הרביעי, גם אם יגידו לך שהטיל מוכן הם לא יגידו לך שהמטוס גמור. יגידו שהטיל הסתיים והוא גמור ומושלם ומוכן, אבל מועדי האספקה – את זה אתן לך בראשית... (כך במקור) גם הם שומרים ביד שלהם במהירות הן ביחס לטיל או ביחס למטוס. אני לא הייתי שולח את עזיז כדי להסכים על טייסת (אחת) או שתי טייסות. לא זאת הנקודה העיקרית. הנקודה העיקרית היא הוויכוח ביני לבינם שיהיה בשלב הבא לפני הפגישה שלי שתהיה עם ברז'נייב, שאני לא הייתי שולח את עזיז עבור טייסת (אחת) או שתי טייסות

עמ' 462

בסדר, אתה (חתמת) חוזה על טייסת או שתיים, יפה. אני לא מסרב לכך, כלומר אין בעיה, אבל לא התאריך מתאים לי ולא זה מה שאני מבקש. אני רוצה לדעת האם אתה מוכן לעמוד יחד אתי ולתת לי, שאקבל כל נשק שהגיע (לאלה שנמצאים) מולי אני אקבל אותו הדבר. למשל, הטילים של המטוסים, שהם "שרייק"⁴⁶. הגיעו השרייקים. היום בבוקר הופתעתי עם נשק חדש, האם אתה מוכן לעמוד לצדי וכל מה שחדש שהגיע לאלה שמולי תעמוד לצדי ותפצה אותי, או שיהיה לך פתרון או שלא. אבל זה הבסיס שעליו אני רוצה לדבר אתם. אני חושב, שהביקור של עזיז הצליח מבחינת שתי הנקודות האלה, ובשל דבר בסיסי אני מחלק לשתי הנקודות החיוביות, שזרימת (FLOW כך במקור בסוגריים) הציוד לא תיפסק משום שאני הכנתי את עצמי ל-31 באוקטובר שאני אתעמת, בתנאי שהציוד יזרום כרגיל עבור הכוחות המזוינים. זה יפסיק כתוצאה מהחרם, כתוצאה משתי הנקודות החיוביות אני חושב שהדבר הבסיסי שאני השגתי זה הזרימה השגרתית שלכם הולכת ומתקדמת כבר בדרך אחרת. מזמן אני חושב שהרגשתם שם יא מובארכ.

מפקד חיל האוויר: אכן.

הנשיא: הולך בדרך אחרת מזמן. כעת אני חושש מאד שהוא יכרות חוזה עם מישהו ולא ישלחו בזמן. אני אקום ואפרסם זאת כמו שקרה וחשפתי את העמדה, ועד היום לא היו מסוגלים להכחיש זאת מול העולם ולא מול אף אחד, משום שההבטחות והחוזה כולם שהם נתנו לי, גם אם ברז'נייב ופודגורני וקוסיגין יהיו יחדיו – זה לא יתקיים. יקרה כתוצאה מהביקור של עזיז, נגיע כבר למצב של היום שבגינו אספתי אתכם. אני השלמתי יחד עם צאדק. הדיבור שלי עם גנרל צאדק היה שאני לא יכול בכלל לפחד מהסבב הבא, שהוא ההפך לאחר הבחירות

⁴⁶ טילי אוויר קרקע מתוצרת ארה"ב סופקו לחיל האוויר הישראלי לאחר מלחמת ההתשה וכוננו על-ידו "אגרוף".

האמריקאיות. איני יכול לחשוש כלל מהסבב הבא כשאנו במצב בו אנו מצויים מבלי להניע את המצב מבחינה צבאית.

טוב, מדוע? בפשטות, כשאני אהיה בתוך הסבב הבא אני חייב לנצח, ומדוע? הסוד נמצא למעשה באמריקה. רוג'רס הלך לא-זיאת שר החוץ שלנו וישב איתו וכמעט השליך יהבו עליו שהוא מסכים עם דברי סאדאת. אבל אנחנו לא אמרנו דבר. לדבריו הם מעוניינים בו מאד, וכל מה שהוא אמר אני אקיים מילה במילה. ואז מה נשאר מההתנגדות שלכם, זה בסך הכול דיבור

עמ' 463

כמו שאמרתי לכם, היוזמה. אמריקה מסבכת אותה כדי לעשות ממנה פתרון חלקי, שלא כמו שאני אמרתי. מה שאני אומר זה, שהיוזמה, כאשר הצגתי אותה בעודי מספר עליה ומדבר אודותיה ונצמד אליה, שהנסיגה היא בשלב הראשון במשך 6 חודשים הפסקת אש רשמית שאנחנו נכריז עליה, מעבר כוחותינו ללא מגבלה וללא תנאי, ובסיום 6 חודשים, אם לא יהיה פתרון קבע יישאר לכוחותינו להשלים את חובתם לשחרר את האדמה, ואנחנו לא יישאר לנו שום הפסקת אש. וגם התעלה תיפתח, וזה הכול, אלה דברינו.

הדיבורים של אמריקה היום מה הם, אלה שהתחלתי אתם? הדיבור של אמריקה, היוזמה שאנחנו הכנו, פתיחת תעלת סואץ, מעבר הכוחות שלכם, וישראל מוכנה למעבר של כוחותיכם, ומה נותר לי לומר? קביעת הפסקת אש. בסדר, כל עוד אנחנו נכנסים לתוך שלום. הישראלים נכנסו למרחק גדול בתוך סיני, וזה הפיתוי – ואתם תפתחו את תעלת סואץ. טוב, לא נניח לתהליך של פתרון הקבע במו"מ בשלב השני, שיתכן שנשב שנתיים ו-10 שנים ו-15 שנה ו-20 שנה, ועדיין (התוצאה תהיה) שאיבדנו את פלסטין ופתחנו את תעלת סואץ וכל הסוגייה הלכה לגמרי. הם יקבלו את היוזמה ויעשו ממנה פתרון חלקי. הדיבור הזה ימצא אוזן קשבת באירופה המערבית, ומדוע? כאשר יגידו לאירופה המערבית על פתיחת את תעלת סואץ ומעבר הכוחות המצריים, אירופה המערבית תגיד, מדוע אתה לא מסכים, גם אם עברנו למעשה ופתחנו את תעלת סואץ למעשה ועצרנו באמצע סיני למעשה – עדיין יישאר חצי סיני השני, אבל הסוגייה מתה. ודעת הקהל בעולם תאבד את התעניינותה לגמרי, ותבוא לדבר. יאמרו לך, על מה אתה מדבר. אתם התחלתם את התהליך ביניכם, אז מספיק. אבל זה לא נגמר והחשיבות שלו תאבד. זה הניתוח החדש שאמריקה עושה ושאני צפיתי באוגוסט שעבר גם כשחאפז היה אצלי. אמרתי לו, יא חאפז, האמריקאים יעוררו את היוזמה שלי אחרי ההתפתחויות האחרונות. אנחנו נהיה ערניים ומוכנים לדבר הזה, משום שהם רוצים להפוך אותו. האמת שבאוגוסט אני דיברתי עם גנרל צאדק ואמרתי לו, אני לא יכול להיכנס בנובמבר הבא לסבב הבא שמדברים עליו, ומדוע? אנחנו צריכים להיות ברורים וכנים עם עצמנו. אין דבר כזה שנקרא פתרון. זה נחמד אבל אנחנו רוצים להרוויח זמן ונחכה להזדמנות שתבוא, וגם רוצים לחץ בינלאומי.

עמ' 464

אבל ממחר ולאחריו מהיום בכל עת, אין דבר כזה שנקרא פתרון של שלום. פתרון של שלום משמעותו כניעה מוחלטת, ומדוע? משום שהדבר המעציב שאתם צריכים לדעת זה, שאחרי מדיניות ההסכמה שהסתיימה והיא מוכרת בעולם, סיום המלחמה הקרה ומדיניות ההסכמה בין שני הגושים, מי מחזיק במפתח של הסוגייה? שני הגושים. אמריקה נותנת לישראל הכול והיא מוכנה מכל הבחינות והיא זאת שעומדת, והיא זאת שפותרת ותפתור. לברית המועצות אין שום תפקיד בתהליך הזה. הכינוס במוסקבה שהיה ב-20 במאי היה אסון גדול. הפתרונות שיבואו מאמריקה אחרי ההסכמה יהיו בברכתה של בריה"מ, ואני מחכה כאשר אנחנו נקבל. לכן אמרתי לגנרל צאדק באוגוסט שעבר, שההחלטות לא יתבצעו אלא כשאנו בסבב שיבוא אחרי הבחירות באמריקה. אנחנו לא ניכנס ממצב של השקט שאנחנו נמצאים בו משום שזה מצב של חולשה. חייבים להניע את הסוגייה מבחינה צבאית. ומה היא התמונה? נתמרון כמה שנוכל, עם מה שיש לנו (הדגשת העורך המקצועי)⁴⁷ אני אמרתי את הדברים הללו ואני יודע היטב כיום, שבריה"מ – אני אתנתק ממנה ב-31 באוקטובר. לא תיארתי לעצמי שהם יקלטו ויבינו, שמצרים משמעותה האזור ושמצרים לא לבד. אבל הם קלטו והבינו. לפחות הם הציבו עצמם במצב שאני היום מדווח עליו יותר מאשר בפעם הקודמת, שהם לא יכולים לנתק ממני את

⁴⁷ על פי הנאמר כאן: סאדאת הינחה באוגוסט 1972 את שר המלחמה צאדק (ברוח הפסקה המודגשת). משמעות דבריו של סאדאת באמירה זו: אנו נצא למלחמה עם מה שיש לנו. במשתמע, יש כאן אמירה ברורה השומטת את הקרקע מתחת "הקונספציה" שגרסה ש:המצרים ייצאו למלחמה לא לפני שנת 1975 לכשיבטיחו לעצמם את השלמת האמל"ח שהיה נחוץ להם.

האספקה. כעת יש הסכם חדש, הם נכנסו להסכם חדש ללא הזרם (FLOW בסוגרים במקור) הרגיל שלנו, למרות שאני לא צפיתי את זה מבריה"מ, ואני מדבר עם גנרל צאדק מנקודת ההתחלה עד להשלמת ההחלטות. בסדר, אני קיבלתי את ההחלטות וגמרנו עם היועצים והמומחים וקיבלנו את החירות שלנו מכל הבחינות וגמר. אבל מה הלאה? המצב שלנו שאנו נמצאים בו. טוב, אמריקה הולכת להציג לך את היוזמה? כמו שאמרתי לכם ככה בתנאים שהיא אומרת, והיא תמצא אופן קשבת בעולם. נקודת חולשה. מולי אתם אינכם מקבלים בעוד העולם אומר ברור שהכוחות עברו. ברור שהם לא יסכימו. התהליך הוא של מו"מ והוויכוח ביניכם נותר, וכל הדבר הזה כולו. ולאחר מכן – ובכן אני יכול. בסדר, נשיב לחיים את המשימה של יארינג. בסדר, 73 עברה, 74 תחלוף, והעיקר זה שכל זה יתבצע משום שאני לא הנעתי דבר. יושב. בסדר, מדוע שהוא יזוז, האמריקאים וישראל שמים לב. טוב, די, לא קיבלת לא קיבלת.

עמ' 465

די, הנה בבקשה, הולכת ובאה בדיבור, ובריה"מ שנמצאת אתנו במעמד של ידיד כמו שאמרתי לכם, חשוב להם מאד שהסוגייה תסתיים בפתרון של שלום, משום שזאת האסטרטגיה שלהם אבל אין להם אומץ לומר זאת, אפילו בווייתורים מצדנו. ומדוע? משום שחי אללה, זה במקום כאב ראש. משום שהם לא יודעים אם נערב אותם במשהו על פי מה שהם חושבים. והם עושים מדיניות הסכמה. זה נגמר, זה הוסכם בווייתונאם, הוסכם בביטחון האירופי, הוסכם לגבי הנשק האסטרטגי. בכל דבר זה הוסכם ועשו מדיניות הסכמה. הם קיבלו גרעינים, וקיבלו השקעות בסיביר. נגמר. הם סידרו את עצמם עם אמריקה לעשרים השנים הבאות. בסדר, את כאב הראש הוא מקבל מאתנו. זאת הסכנה של השלב הזה שאנחנו נכנסים אליו.

מכאן כמו שאמרתי לכם, לדעתי, והאירועים יוכיחו את הדבר הזה. להשלים את זה שאנחנו לא ניכנס לסבב השני שבא ממצב של שקט שאנו נמצאים בו. הדבר הזה שאני מציג או אומר אותו כדי לשמוע את דעתכם לגביו, זה מכריע לגורל הארץ הזאת. אין לנו פתרונות ואתם רואים היום את ההשתוללות של ישראל באזור במטרה של התקפה נפשית קשה כדי שהיא תגיד, תתיאשו יא ערבים, אין בכם תועלת לכולם, אנחנו מצטיינים לעד ומסוגלים לפגוע היכן שנרצה מתי שנרצה, ואתם לא יכולים לעשות לנו כלום אף פעם. ואנחנו יושבים כאילו ישראל הזאת עושה קסמים מולנו, ואין שום פעילות. אם אנחנו מסכימים למצב הזה לא יישאר מי שיקרא לשלם את ההוצאות שאנחנו צריכים לשלם ונקצר את הדרך. כלומר נאסוף את עצמנו ונסכים לפתרון של אמריקה, ויוזמה, ופתרון הפוך ופתרון עקום ונלך ונבנה את ערי התעלה, ונפתח את התעלה וניכנס לסיני ונעביר את כוחותינו ונרמה כמו כמה פוליטיקאים ערבים שמרמים. אני לא פונה לדרך הזאת.

בכנות, אנחנו (ניצבים) היום מול מבחן בתור כוחות מזוינים. בתקופה שעברה עשיתי כל מה שיכולתי. הייתי סבלני לגמרי מול בריה"מ וכיסייתי על עמדתם. בינואר ובפברואר ובמרץ של 72 (השנה) שאנחנו נמצאים בה כיום, כאשר הארץ כולה הייתה, כשהאזור כולו ישן, עמדתי אני ב-14 במאי בפרלמנט, אתם זוכרים, 14 במאי, והגנתי על בריה"מ בתקיפות. הייתי מוכן להיכנס לקרב גם עם מי שרוצה להיכנס כדי לכסות עליהם

עמוד 466

מתוך תקווה שאנחנו עשינו אסטרטגיה שסיפרתי לכם אודותיה של 5 חודשים, ואנחנו נבוא ונכין את עצמנו ונעמוד.

זה מה שלא קרה. ודבר שני, אמרתי לו – לא, כפי שהגנתי על זה בפראות וניצבת אתו עד הסוף. אמרתי לו עמוד במקומך מה שלא יהיה. העמדה עם האמריקאים. (אתה) לקחת את (שנת) 71 כולה. ראיתי את רוג'רס, פגשתי אותו כאן, ודיבורים על הקושרים שאני מוכר את הסוגייה ומוכר את המדינה לאמריקאים. זאת לא בעיה. המטרה כולה היא האינטרס. האינטרס של המדינה הזאת לפני כל דבר אחר חשופה ללא כל צרכים. ואני עשיתי עם האמריקאים כל מה שניתן לעשות. הצגתי את היוזמה שלי והייתי כן לגביה, והם מתקשרים אלי כעת. אמרתי להם שאני מסתמך כעת על דבר שנקרא מדיניות הדלת הפתוחה. מי שיש לא איזה עניין – מוזמן. אם לרוסים יש איזה עניין – הם יבואו. האמריקאים אן יש להם עניין בואו ותגידו לי. האנגלים – אם יש לכם איזה עניין – בבקשה תגידו. ואני, הראשון שיגיד מה שמתאים לי ולא רצנו ולכבוד שלנו – אני אקבל. מה שלא מתאים – אני לא אקבל. אני מסתמך על מדיניות הדלת הפתוחה, אבל תזכרו כאן באולם הזה ובמפקדה בכוברי אל קובה כשישבתי אתכם. תזכרו היטב שאני בכל פעם שנפגשתי עם המנהיגים הסובייטים ראיתי בעיניים שלהם תמיהה (כאילו) אומרים, מתי

תילחמו, מתי תהיו גברים, אבל לא מסוגלים להגיד לי. בפעם הזאת אמרו בכנות לעזיז צדקי. עזיז צדקי שאל שאלה את קוסיגין ופודגורני בישיבה בנוכחות שתי המשלחות כשהתלהט הדיון, אם אצלכם תהיה חתיכת (שטח) כבוש כמו סיני שכבוש אצלנו מה תעשו? אמרו, נילחם אפילו עם רובים. הוא רוצה להגיד יותר מכך, משום שאני יודע באיזה מלים קילל אותנו פודגורני בתור חיילים בתורכיה כתוצאה מהתבוסה של 5 ביוני על היבטיה המצערים, שאנו כולנו מכירים בתור חיילים. זה לא נסתר מאתנו.

התוצאה היא ששני המחנות מזרח ומערב ידידינו, והם שניהם הבטיחו לנו מה שמתאים להם מבחינתנו, שאנחנו מסוגלים לנוע או לעשות בכלל משהו או שנקריב קורבנות או שניאבק כדי לשחרר את אדמתנו ולקחת את זכויותינו. לכן אני אומר לכם, אין כזה דבר ששמו פתרון בדרכי שלום אלא אם אנו רוצים להיכנע. כל ההצעות הבאות מבוססות על היגיון אחד והוא, (שאם) זרקת את הנשק תהיה מוכן לקבל כל דבר, משום שזרקת את הנשק, ואין מלחמה נוספת. זאת האמת מבחינת השניים, אצל האמריקאים ומערב אירופה כולה ואצל ידידינו

עמ' 467

הרוסים. הרוסים אמרו על כך: הערבים – אין בהם תועלת. כל כמה שנתתי להם נשק – הם לא נלחמו נגד מדינות. אין להם תודעת מלחמה. ואמרו, אין יותר מזה לגבינו, וזאת אולי אחת הסיבות שהניעה אותי להזדרז כעת.

לידיעתכם, לא יכולנו להתחיל לעשות שום דבר (כל עוד) היועצים הסובייטים בתוכנו, בתוך כוחותינו. לא ניתן להתחיל דבר, וזה היה עיקרון יסודי אצלי. (הדגשת העורך המקצועי)⁴⁸

בין הדברים שהיינו צריכים, האמת שקיבלתי את ההחלטה שלי-ואני שמח – שאת המלחמה שלנו נעשה אנחנו, ונקבל עלינו כל מה שנגזר עלינו, משום שזאת עובדה, והכישלון וההצלחה יהיו לזכותנו או לא לזכות מישהו אחר כלל וכלל. כלומר, נעמיד את המצב הנכון במקומו ונעמוד בשוחה שלנו. רק אנחנו נילחם את המלחמה שלנו.

היום, כמו שאמרתי לכם, כתוצאה מכך, תוצאת המצב שהגענו אליו, ישראל משתוללת באזור כמו שהיא רוצה, ללא שום הרתעה משום צד. היום תקפה בלבנון ושבירה את מחסום הקול מעל כל הערים הלבנוניות. שברה להם זכויות. לפני כן הייתה בסוריה, שיא החוצפה. גם הרוסים שאלו את אסד כשהוא נמצא אצלם, ובכן, כאשר תקפו אותך היהודים ב- 7 מקומות בסוריה, מדוע מצרים לא הגיבה? אסד ענה להם, היכן היא תגיב? כיצד היא תגיע לעומק ישראל? (האם) אתם נתתם להם מה שהם יכולים להגיע אותו לעומק ישראל, והאנשים התאחרו? כלומר התברר לי, שאנחנו עומדים היום אל מול האחריות שלנו ולפני מבחן.

כפי שאמרתי לכם, אני לא מוכן לקבל את פתרונות הכניעה, אני לא אקבל זאת לעולם ולא אדבר על כך עם איש, משום ששייבה אל השולחן עם ישראל משמעותה – בעודי במצב המשפיל – משמעותה שאני נכנע. מה נותר לנו? אנחנו צריכים להוכיח לאויב ולידיד, שאנחנו מסוגלים להיאבק ולקבל את הקורבנות, ולהניע את המצב על ידי תכנון ולא בעצבנות ולא בעצבים ולא בהתרגשות. לא. בתכנון מושלם.

זאת ההבטחה שלנו. גם בשיחה שלי עם הרוסים על השלב הבא, או השיחה שלי עם האמריקאים על השלב הבא, או השיחה שלי עם הערבים על השלב הבא, או השיחה שלי עם העם כאן על השלב הבא, אין לכך כל ערך עם שום צד מהצדדים הללו כל עוד אנו יושבים בשקט כפי שאנו יושבים כעת. הסתיימו הדיבורים מזמן והגענו לנקודת

⁴⁸ יש כאן הסבר מעניין של סאדאט : מה היו לדבריו, בין השאר , הסיבות להחלטה שלו על גירוש הסובייטים ביולי 1972.

עמ' 468

רוויה. עלינו להחליט על העניין שלנו ולתכנן על מנת שנניע את הסוגייה. המשמעות היא שניצית אש. או אז למילים יש משמעות מלאה ויש להם ערך. המצב הערבי יישאר לגמרי כפי שהוא כעת, כל עוד אנחנו כפי שאנו במצב של שקט. לא זו כלל אלא גרוע יותר עם הערבים, עם האמריקאים, עם הרוסים, עם העם שלנו. לפי הערכתי הסוגייה תגיע לשקט ולמוות. זהו. הסתיימה.

אני חזרתי ואמרתי ואומר, שלא אמריקה ולא רוסיה ולא אף אחד ילחם את מלחמתנו או ייתן לנו את מה שאנו רוצים. תמיד עדיף לנו שאנחנו צריכים לזוז. אנחנו צריכים להזיז את הרוסים כדי שיתנו וצריכים להזיז את האמריקאים כדי שיפתרו. אנחנו כוח הדחף. הגענו לשלב שבו הסוגייה מאוימת.

אני קיבלתי את ההחלטות ואמרתי לגנרל צאדק על הסבב שעומד לבוא⁴⁹, אל תיכנס לסבב שעומד לבוא ממצב של שקט שאנחנו נמצאים בו, אחרת נגמרה הסוגייה. ואם הסוגייה תסתיים בחזית שלנו אזי היא תסתיים לגבי האומה הערבית כולה ולגבי כל החזיתות כולן, משום שאין כאן חזית בעלת ערך צבאי מלבדנו אנו. ישראל יודעת, שאם החזית שלנו תשתוק אזי הסוגייה הסתיימה וייגמר האמון שיש בעמנו, ייגמר בהדרגה. היום בנינו מצב ואמון, ובנינו תנאים, וכל זה יסתיים בהדרגה. לגבי ההיסטוריה, אני חושב שזאת ישיבה היסטורית.

אנחנו צריכים לחשוב גם על העתיד, אבל אנחנו חושבים על ההווה. צריך להכין את הניסיון. המלחמה תסתיים בכל מצב ברצון האל וברצון העם הזה. אנחנו בוודאי לא נפסיד ובוודאי המצב לא יהיה יותר גרוע מאשר כעת, בכל תנאי שיהיה. לעולם לא. המלחמה תסתיים, ומה הפתרון בנוגע לעתיד. זה מדאיג אותי, במפקדת הכוחות המזוינים שלנו, אני כינסתי אתכם היום, משום שכמו שהעתיד מעסיק אותנו תמיד גם ההווה חשוב לנו. אנו עוסקים כבר בתכנון ובחשיבה כפי שלא עסקנו מזמן, כפי שקרה במלחמת 56, כאשר יצאנו ממלחמת 56 ואמרנו, ניצחנו. נכון. ניצחנו מבחינה מדינית. עבד א-נאצר הפך את התבוסה הצבאית לניצחון מדיני, אבל לא היינו צריכים לומר זאת לכוחות המזוינים שלנו. אסור לנו בתכנונים שלנו שיקרה מה שקרה ונזניח את התהליך. כפי שקרה אחרי 56 בצורה שזה קרה, משום שמה שקרה לאחר 56, ניצחנו, ניצחנו. מפקדת הכוחות המזוינים האמינה שניצחנו ב 56 וישנו והניחו לאויב. בה בעת היהודים ישבו

עמ' 469

והכינו מתחילת 57, עשר שנים מלאות האויב ביטל ושינה את כל הטקטיקות שלו, ושינה כל דבר ואת הזחל"מים והלך לווייטנאם ופיתח וחדש ועבד יומם ולילה. (ואילו) אנחנו כאן לא עשינו דבר, מלבד צדקי מחמוד שאמר בכל נובמבר, חיל האוויר הגדול ביותר במזרח התיכון, ואנחנו ישבנו וחיינו על ההלצה שלו. אנחנו צריכים לחשוב בשיטות מדעיות על השלב הבא, לגבי העתיד, כדי שתהיו בטוחים במסר הזה, למען ההיסטוריה. צריך שתהיה לנו אסטרטגיה ושנוכל לפעול על 4 יסודות: ביחס לחיל האוויר, וזה העיקרי, ומדוע? נכון, לא הוא המכריע במלחמה, משום שכמו שאנו יודעים כולנו ולמדנו מעאמר המנוח במכללה הצבאית, שבסופו של דבר חיל הרגלים (צוחק. בסוגריים במקור) והטנקים למענך (צוחק. בסוגריים במקור). אולי מצביע על אחד הנוכחים-המתרגם), אבל ברור מהאסטרטגיה שלפנינו מה אנחנו צריכים עוד ללמוד.

מה כל הבעיה שניצבת לפנינו היום? שאמריקה עושה מישראל נושאת מטוסים, בעלי טווח גדול, וגם מביאה לה מטוסים שמתספקים אותם באוויר כדי להגדיל את הטווח מעבר ל- 2000 קילומטר, שזהו טווח המטוס. אלפיים נוספים, על מנת שיגיעו כמו שאתה אומר לבארות הנפט או לדרום סודאן או לטריפולי ולטוניס. כלומר יגיעו לכל מקום. זאת הבעיה מבחינת חיל אוויר שלנו. עשו מישראל נושאת מטוסים באזור, וזה מקור האיום היחיד כיום. זאת העליונות היחידה. אני לא חושב שיש לישראל עליונות כלשהי על הקרקע. אתם יכולים הרבה יותר להעריך ולהחליט לגבי על הקרקע. החייל הישראלי מה צורתו? אתם עמדתם מולו.

רבים מכם עמדו מול הדבר הזה, והיתרון היחיד הוא באוויר, יישאר לגבי העתיד בשלב שעומד לבוא, המפציץ הקרבי וההליקופטר. מייצור (עצמי) ולא מרכישה, יעילות, משום שישראל מייצרת את "הפוגה" ומתקדמת מה שהיא עושה מזה 20 שנה היא עובדת על זה עד היום. היא

⁴⁹ נראה שמכאן ואילך, סאדאת במהלך החלק הזה של הישיבה מעביר למשתתפי הישיבה את מסריו ביחס למלחמה העתידית.

מייצרת. היא עושה את הכול ויש לה בישראל, ובשעת הצורך, כאן לאחר שתקפו את המטוסים שלנו ב- 67 כפי שאתם זוכרים, נכנס הפוגה וטס מעל קהיר. נכנס מעל קהיר. כל עוד אין לנו תעשייה צבאית – אין, נשאר לנו לטחון מים. אנחנו לא נחזור על הטעות של 56. קרב הפצה. והליקופטר. זה לגבי חיל האוויר.

ולגבי חיל הים. נעבור ונראה את מחמוד פהמי – מה הוא עושה. האסטרטגיה העולמית לאחר ההתקפה על אילת⁵⁰ השתנתה כולה. מחמוד פהמי עושה ספינה שנותנת לו כוח אש של משחתת. העולם כולו פונה לכיוון הזה. אין צורך בכלי שיט גדולים

עמ' 470

בגודל כזה, שתוקפים עם צוותים כך וכך. יש לו ספינה (שייצרו עליה חידושים צבאיים טכניים.⁵¹ סוגרים במקור). ספינה זו בשיטות שמייצרים בעולם כולו, והתוצאה של הידע והלימוד והתוצאה של מלחמה שאנחנו עשינו, הקרב על האילת, האסטרטגיה הימית השתנתה כעת בעולם (הדגשת העורך המקצועי).

זה לגבי חיל הים ולגבי חיל האוויר.

ולגבי הקרקע (חילות היבשה-המתרגם) הזחלים והזחל"מים חייבים להיות מיוצרים כאן. חייבים. נשארה זירת המבצעים שלי במזרח. מדבר בדרום. מדבר. במערב מדבר ובצפון ים. הכול מדבר. ואני אפעל לגבי הגומי (קאוטש במקור). היה סוג של אווילות אמיתית שאינני יודע את הסוד שלה. לא מבין. לא הייתה חוכמה בתקופה שחלפה. לאחר המלחמה השנייה היו הזחל"מים באירופה זרוקים בעפר כמו פרוטות. בעפר זרוקים. וישראל לקחה אותם, אנחנו לא לקחנו. קנינו גומי עבור המדבר! (סימן הקריאה במקור)

נשאר הסעיף הרביעי, שהוא המלחמה האלקטרונית, שהיא סמל העשור החדש שאנו מצויים בו. הכניסה שלנו למלחמה יש לה מגמות רבות, שאולי יסייעו לנו בכך – לא בריה"מ – אולי אנגליה מוכנה לסייע לנו, צרפת מוכנה לסייע לנו בכך.

לדעתי, אם נכסה את ארבעת הסעיפים הללו כאסטרטגיה שלנו ביבשה ובים ובאוויר והמלחמה האלקטרונית, נוכל לעמוד בארצנו על רגליים יציבות ועל קרקע מוצקה, ולהתעמת עם כל דבר. לאחר מכן נתפתח עם העולם בכל מה שניתן להתפתח, ולעולם לא נעצור. זה באשר להווה. אשר לעתיד, זאת כל התמונה שרציתי לומר לכם. אם אתם רוצים לשאול, אני מוכן עבורכם. (הדגשת העורך המקצועי)⁵²

לוואא' (אלוף) אלגמסי: מה עמדתה של סוריה בקשר למלחמה?

הנשיא: עמדתה של סוריה, ראשית כל בתור מי שניצבת יחד אתנו, עמדת סוריה. חאפז אלאסד היה אצלי בישיבת מועצת הנשיאות ודיברתי עם גנרל חאפז אלאסד. בכל יום חאפז אלאסד השתכנע יותר ויותר, שעלינו לאחד את שתי החזיתות ושההוראות תצאנה מכאן לגבי מה שיש לעשות. הוא השתכנע, שכל מצב שבו יזוזו הדברים יהיה טוב יותר מאשר המצב בו אנו שרויים היום, ולא משנה כמה קורבנות נקריב. זה ברור אצלו לגמרי, ולכן

עמ' 471

הטלתי על השר צאדק לנסוע בעזרת אללה ולתאם את הצד הזה, והם מוכנים, והסיבה פשוטה. הגורל שלו כולו תלוי במבצע הזה. הוא לא יכול שמצרים תפעל והוא יעמוד ויסתכל, ולאחר מכן

⁵⁰ מתכוון כאן להטבעתה של המשחתת הישראלית "אילת". בכלל הקטע המודגש, סאדאת מתכוון כאן, לאור ההקשר להטבעת האילת (לדעת העורך המקצועי), לשימוש החדשני בספינות טילי ים-ים קטנות (כמו קומר ואוסה) ושהוכיחו את עצמן במהלך מלחמת ההתשה והן מהוות לדעתו כוח ימי עדיף על פני משחתות.

⁵¹ אולי כאן הוא מתכוון לאמצעי הל"א והמכמים מתוצרת מערבית שפהמי יזם את התקנתם בחלק מספינות הטילים. אפשרות נוספת, יתכן וסאדאת מתכוון ליוזמה העצמית של חיל הים המצרי להסב ספינות טורפדו לספינות מטל"רים בשנתיים-שלוש לפני המלחמה.

⁵² מכאן ואילך מתפתח דיאלוג בין הנשיא לבין משתתפי הישיבה. כפי שנראה שהמשך חלק מהדיאלוג סוער וחלק מהדוברים מעלים את חמתו של הנשיא סאדאת.

הוא יבין שהוא מתפורר לבדו, אבל עם מצרים אולי יהיה משהו. סוריה דבקה בכך שיש לתאם אתנו באופן מלא ומיד. אסד אפילו לחץ לשלוח את גנרל צאדק מיד לאחר הפגישה, ואני הבטחתי לו זאת, אבל רק אחרי שובו של עזיז צדקי. אני אמרתי, עדיף לחכות גם עד שובו של עזיז ממוסקבה, ואז אדבר עם גנרל צאדק. רק לאחר מכן הוא ייסע אליהם. זאת באשר לסוריה. הסיכום בשתי מילים – הסיבה למצבה של סוריה – אנחנו.

לגבי לוב. ללוב יש היום מטוסים. הרמטכ"ל שם אבו בכר אמר לי, שהוא עשה תכנית, שתוך 6 שעות יהיו המטוסים אצלנו כאן בשדה כלשהו שלנו, באחד הבסיסים שלנו.

לווא' אלג'מסי⁵³: אבל אדוני, הם לא זקוקים לטייסים לוביים?

הנשיא: אינני יודע. אינני נכנס לפרטים.

לווא' אלג'מסי: אבו בכר יונס⁵⁴ אמר לי, בתנאי שהם יפעלו עם טייסים לוביים. התפישה של חיל האוויר שלנו היא, שרמת הטייסים הלוביים נמוכה.

הנשיא: חי אללה, אני לא אדון בכך כאן. כל מה שיש לי זה, שאבו בכר יונס בא ואמר לי, בתוך 6 שעות. עשינו תכנית שבתוך 6 שעות הם יהיו בבסיס מצרי. נותר עדיין לדון בפרטים, ואני רוצה שמומחים ישובו לגבי הפרטים ויעלו על הכתב, ואחת ועוד אחת = 2 (כך במקור). אני רוצה לומר משהו. ביום שהמצב יתקדם לא יהיה אף אחד שיתאחר, כל דבר אצל כל אחד מאחינו, שלא יאחרו בכלל, משום שמצב השקט שאנחנו שרויים בו מחליש אותנו מבפנים, מחליש אותנו מבחינה ערבית, מחליש אותנו מול הידיד ומול האויב. מול העולם כולו. זה מביע חוסר אמון. אפילו הלובים בתקופה מסוימת לא האמינו בכלל שאנחנו נקפוץ ונעשה מלחמה לשחרר את אדמתנו. אלה מבינים שאנחנו הולכים לתהליך של פתרון של שלום. נכנסים למערבולת ללא רצינות. עד לאחרונה הם הבינו את הדבר כך.

עמ' 472

לווא' חסני מובארכ⁵⁵: אדוני, אומר דבר מה על המצב בטריפולי, ואוסיף על כך. אנחנו הסכמנו בעבר-וגנרל צאדק נמצא כאן – שאנחנו נשתתף במלחמה ושהיא תהיה גורלית. בדקנו את הנושא הזה ושלחנו להם. כאן, כאשר מצרים נכנסה למלחמה בפעם האחרונה ואבו בכר היה כאן, אמרנו לו שיש כאן סודות שאין לשדר אותם. הוא אמר, לא, העקיד⁵⁶ (אל"מ) אמר שאין דבר שנקרא סוד במלחמה. כל המידע מפורסם. האנשים האחראים נמצאים שם, אלה שמפקחים על האימון לא הגיבו על המברק האחרון. אפילו שלח מברק לגנרל צאדק על הנושא. כלומר, אני לא יודע כעת מה האג'נדה של הטייסים שם אפילו אם היו טייסים מצריים!

הנשיא: יא חסני, זה לא העניין של המועצה שלנו כשאנו ברור שאנו באמת עוד לפנינו, אם הם נמנעים או אם הם מתמרנים או מתחרים זה מצב אחר. זה יישאר מצב מדיני, אם יש כאן אי סדר. אנחנו מוכרחים לעצור את אי הסדר הזה. אין שום דבר שנתייחס אליו בקלות. אין שום דבר מוכן שנמצא מולנו שניקח אותו.

חברים, מה מצב הארמיות.

לווא' סעד מא'מון⁵⁷: מצב הארמיות מאיזו בחינה?

הנשיא: מכל הבחינות

לווא' סעד מא'מון: האימונים הולכים לפי המדיניות הקיימת והשבח לאל. בסדר. הייתה ירידה מסוימת גם במבצעים שחילקנו, ומחלקת המבצעים בדקה זאת.

⁵³ ראש אגף המבצעים של צבא מצרים, באותם ימים.

⁵⁴ הרמטכ"ל הלובי, באותם ימים.

⁵⁵ מפקד חיל האוויר המצרי באותם ימים. לימים סגנו של הנשיא ומחליפו משנת 1981.

⁵⁶ כנראה מתכוון לעקיד מעמר קד'אפי הנשיא הלובי באותה עת.

⁵⁷ מפקד ארמיה השנייה המצרית, באותה עת.

לוואא' עבד אל-מונעם ואצל⁵⁸: מבחינת האימונים, האימונים הולכים בסדר. המורל בסדר. אם אנחנו נכנסים למלחמה עם הנשק שיש בידינו, אנחנו צריכים לקבל (שתהיה) כמות של אבדות, משום שכמו שאדוני יודע היום, סוללת העפר גובהה 18, 20 מטר ועשו משטח מוגבה מול פני הארמיה לאורך קו העימות שלה כדי לפגוע בתקיפות עליהם עם צבא, שיכה כל כוח שיעבוד על המעבר. זה יגרום לו לאבדות כבדות.

לוואא' נואל סעיד, ראש האספקה: יש תכנית מוכנה.

הנשיא: הגנה אווירית.

עמ' 473

לוואא' מחמד עלי פהמי: (דיבר על סודות צבאיים שאין לפרסם, על סוללות הטילים. בסוגריים במקור)

הנשיא: שכחתי לומר לכם שעזיז הסכים אתם שמשלחת צבאית תגיע מיום 10 עד 15 בנובמבר.

(לאחר מכן התנהל דיון בין הנשיא ומפקד חיל הים לגבי פרטים על המשחתות והצוללות והטילים, וכל זה סודות צבאיים שאין לפרסם. בסוגריים במקור⁵⁹)

לאחר מכן העיר לוואא' סעד מא'מון על מצב בריה"מ ושאל את הנשיא: אני לא מתווכח עם אדוני על עובדת המלחמה. הנעת הסוגייה מבחינה צבאית זה עניין סופי, אינני מתווכח על כך. הנושא שלנו מן הבחינה הצבאית, מה נעשה, ועל מה אנחנו דנים, והמצב מהו, ומה צורתו. אני לא מתווכח, אבל אני רוצה להבהיר משהו מבחינה מדינית, מבחינת ברית המועצות. אני הבנתי ממהלך הדברים שאדוני הסביר לנו, הכול ברור, אבל אני מבקש להבהיר נקודה. מה דעת בריה"מ על הנעת הסוגייה אחרי הבחירות האמריקאיות? ונובעת מכאן שאלה נוספת. הם אמרו והפנו את הדברים לנשיא חאפז אלאסד כדי שיעביר לנו. כאשר סוריה נפגעה בשבעה מקומות וגם לבנון, מה מצרים עשתה. הם לא שאלו את סוריה מדוע היא לא פגעה בעומק ישראל שנמצאת לצידה? הדבר הזה, אני ביקרתי עם כבוד הגנרל צאדק ביוני שנת 72 בברית המועצות. כשהיינו שם דיברנו על כך שיש נשק התקפי שנדרש לכוחות המזוינים, והם התייחסו אלינו כמו לבורגנים, החשיבו אותנו כפחדנים, ראו אותנו כליצנים. בפעם הראשונה בשיחות הרשמיות עם גרצ'קו ולאחר מכן בדיון שהתנהל בין ברז'נייב וגנרל צאדק הם הודו בפעם הראשונה שהנשק שיש לכוחות המזוינים המצריים הינו נשק הגנתי, ומכאן אנו ממתנינים לנושא הבקשות המתייחסות לתוכניות ההתקפיות של הכוחות המזוינים. המדיניות הברורה היא שהם רוצים שהדברים ימשיכו ב- 72 ואולי 73. היום במה שנוגע להחלטה לאחר ביקור ראש הממשלה בבריה"מ, האם בריה"מ מברכת על הנעת הסוגייה מבחינה צבאית או לא?

הנשיא: בקשר לחאפז אלאסד הוא גנרל, חאפז, אני שאלתי אותו, אמרתי לו אתה הפסדת את השלושה, מדוע, טוב, למה לא נכנסת פנימה ופגעת בעומק ישראל, והשלושה

עמ' 474

סוחוי שאיבדת⁶⁰, איבדת אותם, היה עדיף אם היית מאבד אותם בפנים בעומק ישראל כמו שהם נכנסו אליך לעומק. מה שאני יודע זה שחאפז ישב במשך כל הזמן הזה בחדר המבצעים, בבסיס, פטריוט חאפז הזה, באמת. אמר לי אני זה שהחזרתי את הטייסים, אני זה שנתתי לטייסים לפגוע בגולן והם חזרו, מדוע? אמר לי, מולי ראיתי על מסך המכ"ם יתושים, להקות

⁵⁸ מפקד הארמיה השלישית המצרית באותה עת.

⁵⁹ ההדגשות בצהוב-מצער שנושאי ההגנ"א וחיל הים צונזרו/נמחקו מהסטנוגרמה. שורות אלה נבדקו גם בפרוטוקול הזהה המופיע בספרו של מוסא צברי. העמוד המקביל אצל צברי הינו 72. גם שם השורות חסרות ונראה שהופעלה צנזורה מטעמי חיסיון.

⁶⁰ נראה כי סאדאת מתכוון כאן לקרב אווירי בין חה"א הישראלי ל-חה"א הסורי ב-9 ספטמבר 1972 שבמהלכו נפגעו 4 מטוסי סוחוי לסורים מעל שטח סוריה. 3 מהם הושמדו מבלי שטייסיהם הספיקו לצנוח. הרביעי נפגע אך לא הופל (ראה אצל מלובני פסח: "מלחמת השחרור" של אוקטובר 1973 בחזית הסורית, עמ' 50).

של יתושים ולא מטוסים ממריאים וממתינים. אמר לי, אמרתי לילדים הקצינים תזרקו בגולן ותשובו, אבל פגשו להקות יתושים ויחד עם זה פגעו בשלושה מטוסי סוחוי.

כאשר נגיע לנקודה העיקרית שהיא השאלה לגבי ברית המועצות. בריה"מ לא תשנה את עמדתה אלא אם אנחנו נפתה אותה ונוציא אותה. המשמעות היא שבריה"מ אינה רוצה שום פעילות צבאית. יש אפשרות שהיא רק תעמוד ותצהיר מה שהיא רוצה, מעט ויתורים ונפתור את הבעיה ללא שטויות. זאת המדיניות הקבועה והמוחלטת של בריה"מ. בסדר, אני שמח על הביקור של עזיז צדקי, ומדוע, לא בגלל הסכמים חדשים כמו שאמרתי לכם. לחלוטין לא. ההסכמים החדשים הללו שהונחו לפנינו, אני אדון עליהם עם ברז'נייב, וכאשר אני אראה אותם ולפני שאראה אותם עדיין זה ייקח הרבה דיבורים. הדבר יסתיים בטייסת אחת או שתיים, המהלך אינו (עוסק) בטייסת אחת ולא שתי טייסות. הדבר הינו עקרוני, מה עמדתם לגבינו ביחס להתפתחות שמתרחשת במערכה, ששמחתי לגביה שהזרם (FLOW) חזר.

האסטרטגיה של בריה"מ לידיעתכם היא נשארה ולא משתנה לעולם. היא תשתנה אם אנחנו ננוע ונכריח אותם ונשים אותם במצב מכריע שלא ישתנה לעולם, ואם לא יקרה דבר במצבנו, אנחנו נשוב ונסתובב, נסתובב עם בריה"מ, כמו אמריקה וכמו הערבים וכמו אירופה המערבית כמו עם כולם. קבע את קיומך. קבע שאתה קיים ויכירו אותך כולם, על אפס ועל חמתם. אם לא תוכיח את נוכחותך כיום אף אחד לא יכיר בך, ואתה תישאר כאילו אינך. כעת נגמר, אין מערכה נוספת. נגמר. כמו התמונה שנמצאת בראשם, שהמערכה במזה"ת הסתיימה, אבל אלה מילים נישאות ברוח, המילים שהם שומעים זה מילים נישאות ברוח רק מהערבים, על מנת לשמור על הכבוד, אין שום דבר אחר. הערבים אינם אנשי מלחמה ולא מאבק ולא הקרבה ושום דבר בכלל.

עמ' 475

גנרל סעד א-שאד'לי⁶¹: האם אדוני תעורר פעילות ערבית כדי לרכז את הכוחות הערביים או שהמערכה תכלול רק את מדינות האיחוד?

הנשיא: הגדר את המושג ריכוז הכוחות הערביים.

גנרל סעד א-שאד'לי: הפעילות הערבית לאור הוויכוחים הישנים שאדוני מכיר ועמדת אלג'יריה ועמדת המדינות האחרות.

הנשיא: לא. אני לא רואה עמדה ערבית ולא שום דבר. כמו שאמרתי לכם, המפתח למצב, יא סעד, זה שלאף אחד אין (כוונה) להגיב לא בין הערבים ולא בין האחרים שאינם ערבים בכלל.

(לאחר מכן דיבר הנשיא על הצהרות שגויות של אחד הנשיאים הערבים. בסוגריים במקור), ואז אמר:

אין יותר דיבורים כאלה, די. לא רק אנחנו עומדים בפני מצב של התפוררות אצל הערבים ולא רציני. אנחנו מתעמתים עם הקצנה ודיבורים שאנחנו מכירים.

לאחר מכן הביע הנשיא את תפישתו לגבי מה שהציעה אלג'יריה, לשלוח נשק וכוחות שלושה חודשים לפני תחילת המלחמה. הוא אמר שזה לא מעשי ולא יתכן שזה יקרה במלחמה.

לאחר מכן אמר הנשיא: אני מולי נמצאת ישראל שתוקפת בסוריה ותוקפת בלבנון ואולי כוחות שיתקפו במצרים (שוב ושוב) ויכפו עלינו הסכם. חוסני מובארכ היה באלג'יריה על פי בקשה של הנשיא בומדיין. מתי היית שם יא חוסני?

לוואא' חוסני מובארכ: לפני פחות מחודש.

הנשיא: החודש שעבר.

גנרל סעד א-שאד'לי: בהנחה שהמלחמה עדיין לא נקבעה, אולי אדוני תגיד לנשיא בומדיין שזהו, התחילה המלחמה, וההכנות לה, ותהיה במסגרת הזאת.

אחר כך אמר הנשיא: המסר מדבריי אליכם כל היום, שאנחנו לא נסחב את הבעיה שלנו עד בלי גבול. מה שנוכל לעשות, נתכנן בשכל ונעשה. נזוז ונצית אש על כולם, על הערבים ועל הידידים

⁶¹ רמטכ"ל צבא מצרים, באותה עת

ועל האויב ועל ישראל. על כולם, ונעמוד אנחנו במצב הנכון שלנו. כפי שאמרתי לעזיז צדקי כשנסע

עמ' 476

למוסקבה, מצבנו יהיה גרוע יותר מאשר אנו נמצאים בו כיום? לא יהיה. בשום מקרה ולא משנה מול איזה קורבנות נעמוד, לא יהיה (מצבנו) גרוע יותר מאשר כיום, משום שאנחנו מקריבים קורבנות ומפילים בישראל קורבנות שהיא לא יכולה לשאת. אנחנו (יכולים) לשאת. אנחנו לא נהיה (במצב) גרוע יותר מאשר כיום. יהיה יותר מכובד עבורנו אם נמות כשאנו עומדים על גלגלנו. עדיף מאשר נרעד או ניכנע, אבל לא נמות. לא העם. עמים לעולם לא מתים. לעולם.

גנרל עלי עבד אלח'ביר: המצב להערכתני, אני אומר, בהנחה שהאמריקאים חושבים על פתרון של שלום או מתכוונים לכך גם ישראל, זה האינטרס של האמריקאים ושל ישראל, אינני אומר משהו אחר. עדיף אולי שיאשימו אותי באיבה. לכולם יש אינטרס להרוס את מצרים או את הכוחות המזוינים המצריים, שמהווים סכנה מפחידה שישראל מתחשבת בה באזור. גם אם יהיה פתרון של שלום הם יהיו במצב שהם נחים בו ואנחנו נהיה עלובים, הם בתקופה של עשר שנים ינוחו כמו שעשו בשנת 56 וכמו שעשו בשנת 48, בניגוד לתקופות שבהן אתרווח מנוכחות כוח גדול לאורך גבולותיו הארוכים. לכן אנחנו צריכים לחשוב טוב, שכדאי שלפני שנתחיל איזה דבר (אולי) הוא ייתן איזה סטירה⁶².

אני אספתי את אחיי ביום שבו פגענו במטוס לאחר ששבתי מחו"ל, והם זוכרים את מה שאמרתי להם. אמרתי להם שיש אפשרות גדולה מאד, ואנחנו צריכים לשים אותה, שאנחנו נופתע שישראל תתחיל (ותנחית) עלינו מכה, והאמריקאים טיפלו בנושא הזה, שלא לומר גם אנשים נוספים, משום שכולם האינטרס שלהם להשתתף בהרס הכוחות המזוינים המצריים בתקופה הזאת, לפני השיחות ולפני שנדבר מעמדת כוח. כלומר, אנחנו צריכים גם לחשוב שאנחנו צריכים לפתוח בקרוב במערכה הגנתית עזה מאד, שישראל תשתמש בה בנשק העיקרי שלה שהוא חיל האוויר, משום שאני לא סבור שמבחינה צבאית היא חושבת על צליחה יבשתית בכלל, ואנחנו צריכים להיזהר מאד ממכת פתע אווירית או מהתמקדות קשה על מוצבינו או על מוצבים בתוך השטחים שלנו בעומק ארצנו פתאום. (ההדגשות של העורך המקצועי)

אין צורך שנשב כשאנו מבינים שאנחנו נקבע את הזמן המתאים לנו והמכה המתאימה לנו והדבר שאנו חושבים עליו רק?

עמ' 477

הנשיא: אני העליתי את האפשרות הזאת מזמן. זה מה שאני אומר לכם ומדבר אתכם מזה זמן, מהקיץ אני תוהה אם לפני הבחירות, כלומר, לו אני במקומם שם לפני הבחירות, האם אני צריך לתקוף. מדוע? משום שהיום לאחר ההחלטות ולאחר יציאת הרוסים מהאזור ישראל התחילה קצת להעמיד פני חרש עם אמריקה. זה הניתוח שלהם לגבי הטווח הארוך, של האמריקאים ומערב אירופה, מה שהעסיק אותם הוא שברית המועצות כאן והם יושבים כדי להתעמת איתם, ולכן לוקחים מאמריקה וממערב אירופה ומכולם תמיכה. זהו. זהו. הגיע אלי ניתוח מתוך ישראל. הם אומרים לגבי הטווח הארוך שאנחנו נרוויח את אמריקה ואת מערב אירופה, שתי אלה, ולכן המבצע שהם עשו בלבנון וניפצו את השמשות, ו... ו... (כך במקור) הם עושים את כל זה וזה לא אכפת להם והם לא שואלים. מדוע? כלומר, אם היו חושבים, נכון, צריך לפני הבחירות על מנת לשים את אמריקה ואת כולם בפינה (CORNER במקור בסוגריים) ויישארם הדיבורים. הפתרון יגיע על פי מה שי

קרה במכה הזאת, לא של יוני 67. מעבירים את הדיבור במקום שנשוחח על פתרון הסוגייה. לא, לפי מה שקרה בתקופה האחרונה, ויפסיקו את הירי. האויב שלנו רע. עוסקים בתכנון רחב גדול. כוחות כוחות (כך במקור) והם יושבים וחושבים על הרווחה שלהם. יש להם כל מה שהם רוצים וברווחה.

⁶² נראה שהגנרל אלח'ביר מבטא באמירה זו חשש ממכת מנע ישראלית.

לוואא' עלי עבד אלח'ביר: תרשה לי אדוני לשאול, נקודה שאני מבקש להבין, אדוני אתה קובע את המועד של קיום הבחירות האמריקאיות כמועד אפשרי הן מבחינת ישראל והן מבחינתנו ברפובליקה של מצרים.

הנשיא: לאחר הבחירות מבחינתנו.

לוואא' עלי עבד אלח'ביר: מבחינתנו לאחר הבחירות. והמועד הזה מתאים מבחינת ישראל. באותו הזמן המצב מבחינת רוסיה לא ישתנה מבחינת החימוש. נדמה לי שבמשך השנתיים האחרונות אין שום סוג של שינוי כלל, או שום סוג של תוספת. יש השפעה כתוצאה מניצול חלק מהציוד וניצול תחמושת או כל ניצול (אחר) במשך התקופה. החוסר העיקרי הקיים בינינו לבין ישראל הוא בהיבט של מטוסים, המצב לא תוקן עד היום במשך התקופה הזאת. ההסכם שהסתיים כולו יסתיים במהלך 73 ולאחריה וזה לא ישפיע על המצב הנוכחי. האם לא תהיה לזה השפעה על מצב הכוחות

עמ' 478

המזוינים בעת שייכנסו, כשלוקחים בחשבון את מצב חיל האוויר הישראלי ואת מצב הכוחות שלנו והאבדות שייגרמו מכך. (הדגשת העורך המקצועי)

הנשיא: עדיין לא הבנתי את הניתוח הראשון, יא עלי, או שנעמוד מול הגורל. כלומר, לו קיבלתי את הניתוח הזה ב- 8 ביולי והייתי חושב בשיטה הזאת, לא הייתי צריך לקבל את ההחלטות של 8 ביולי בכלל. יש רגעים שאתה צריך להתייצב מול גורלך. אם היינו מקבלים את הניתוח שלך אז עד שנת 80 לא היינו זזים. על הדברים שאתה אומר יפצה תכנון מושלם לסגור את הפערים שיש לנו. תפצה הבנה שלנו את אופי המערכה שאנו עומדים לפניה ונבהיר לאנשים שאנו נכנסים למערכה, אופי המערכה והרוח, רוח הלחימה ורוח החייל ורוח גילויי הגבורה ורוח הדבקות באדמה ו... (כך במקור) וכל זה, זה נשק שאנחנו חייבים להשתמש בו כדי לפצות על המחסור שקיים אצלנו. בתור מנהיג מדיני אני ניצב היום מול התנאים שאנחנו שרויים בהם. בשנת 71 הייתי שקט מול המצב שלי. לקחתי את הזמן ודיברתי עם האמריקאים, ודיברתי עם הרוסים והייתי סבלני. ביקרתי ברוסיה 4 פעמים וזאתי לכל הכיוונים והשקעתי כל מה שניתן להשקיע. לבסוף לסיכום המצב, האם אתה קיים או שאינך קיים בתור עם בתור כוחות מזוינים. זה מה שעומד מולי היום.

גנרל עלי עבד אלח'ביר: אני משנת 67 יודע שהרוסים עמדתם לא השתנתה. מהיום שבו עשינו את הסכם אתם.

הנשיא: אבל אני לא מסכים אתך להאשים את הרוסים באחריות, יא עלי.

גנרל עלי עבד אלח'ביר: לא. אני לא מטיל עליהם את האחריות.

הנשיא: אתה צריך יותר מאחד שיחמש לך שתי ארמיות. חימש לך שתי ארמיות רק בנשק שהוא רוצה לתת לך. אבל חימש לך שתי ארמיות, עובדה או לא?

גנרל עלי עבד אלח'ביר: הרוסים מחליטים על מדיניות משלהם ומבצעים אותה, ואנחנו רגשנים מכמה בחינות, ומבקשים מהם מעבר למדיניות שלהם אבל הם לא נענים.

הנשיא: טוב, מה הקשר כאן אם אתה קיים או לא קיים? מה? הרוסים הם אשר מאפשרים לי להיות או לא להיות.

עמ' 479

גנרל עלי עבד אלח'ביר: לא. אנחנו על הבסיס של להיות או לא להיות. זה המצב. וכדי שנהיה, כל דבר צריך להיות כדי שנהיה.

הנשיא: לא, כל דבר נשאר, אני לא מסכים אתך. שום מפקד צבאי מעולם לא התחיל מערכה כשברשותו כל דבר.

גנרל עלי עבד אלח'ביר: לא. אין ברשותי הכול אדוני. אני אומר, כל דבר במדינה, כל איש כמו בכל מדינה שנכנסת למלחמה ומגייסת את כל האפשרויות שלה למען המערכה.

הנשיא: למה אתה מדבר על מדינה, זה העניין שלי. המדינה תוציא מתוכה פרנסה, מזון, והמדינה-ביום שבו אתה תזוז, אני אומר לך לא לערבים ולא לרוסים ולא לאמריקאים – (המדינה תיתן) לעמנו לפני כל אלה, ביום שבו תוכיח שאתה קיים אתה תעקור אותם ותהרוס ותתלוש ויתנו לך אותה. אבל העם שלך הינו כל האחרים היום. יש מערכה או שאין?! התמיהה הזאת קיימת אצל אנשים טובים, לא אצל נוטרי טינה. לא. יש מלחמה או שאין?! מה עושים? אנחנו עומדים מול הגורל, והשעון האנושי איננו עומד מול התנאים והגורל, והוא נשאר בסכנה מחושבת. ניכנס. נקבל את הסכנה וניכנס לשירות, ואם אנו מהססים, נקבל או שלא נקבל, המצב יגיע לאותו מקום רק יותר גרוע. המצב אצלי בפנים, לפני שאני מדבר על הערבים ולא על הרוסים ולא על האמריקאים.

גנרל עלי עבד אלח'ביר: נקבל את הסכנה המחושבת.

הנשיא: נכון, כמובן.

גנרל עלי עבד אלח'ביר: אין תחליף. נפעל לקידום פני הסכנה, כלומר... (כך במקור)

הנשיא: אני אומר, תכנון יכסה את הפערים, ומדוע? אין בפנינו שום דרך, כלומר, ניסינו, עשינו כל מה שאפשר ואני ניצב בפני רגע גורלי היום. האם אנחנו קיימים או שלא קיימים, וזהו.

גנרל עבד אל-קאדר חסן (סגן שר המלחמה. בסוגרים במקור)⁶³: האמת היא שאנחנו מאז הפסקת האש קיוונו כולנו שהמצב יימשך. המצב הטוב ביותר שהגענו אליו היה המצב ביולי שנת 70, זה מה שנחוץ. או ההתמקדות, מהדברים שאמרת אדוני, שאנחנו נקיים מבצעים פעילים

עמ' 480

ומוגדרים או משימה לשחרור האדמה. כאן יש הבדל. המטרה הראשונה המוגדרת היא להניע מבחינה צבאית וכדי שיהיה בסיס מדיני או בסיס שננוע בו. ברור שזה שונה אם התכנון או המטרה היא שחרור האדמה.

הנשיא: באוגוסט נתתי את זה לשר, והוא שבר את הפסקת האש. שבר את הפסקת האש.

גנרל עבד אל-קאדר חסן: יש רק נקודה, שמבצע הכניסה לשטח, שחרור האדמה, נושא הצריכה המתמשכת (של האמצעים-המתרגם). הצריכה המתמשכת, צריך שהרזרבה הקיימת תספיק, כשחושבים שאנו מסתמכים על הידיד לעיתים יש לו צרכים אסטרטגיים ולא ייתן לנו. אלא אם המטרה היא מה שאדוני קבע, זה דבר אחר.

הנשיא: נקבע מאז אוגוסט.

גנרל עבד אל-קאדר חסן: המלחמה- גם אם היינו רוצים שתהיה מוגבלת אולי היא לא תהיה מוגבלת.

הנשיא: ברור, אין ספק. זה נורמלי.

גנרל עבד אל-קאדר חסן: היא תתחיל אולי בהתקפה שלנו כמובן, וכמובן כבוד השר - נראה שיש לו תכנית, אלא שאנחנו לא יודעים אם היא מוגבלת (מבחינת) מקום או מבחינת תקופה קצובה. אני כפי שאני רואה את המבצעים, שעל פי האפשרויות שברשותנו אנו יכולים להתחיל מבצע מוגבל, אלא שהמבצע יתהפך באכזריות על ידי ישראל. הוא יהפוך להיות סופית למערכה הגנתית. אנחנו ניכנס למערכה הגנתית עם שינוי של חלק מהכוחות שנמצאים בסיני בכמה מוצבים שננצח בהם בעזרת אללה. אבל זה יהפוך למצב הגנתי, וישראל תמשיך במערכה משום שעדיין יש לה עליונות אווירית. המסמך שמשחק... (מפסיק את הדיבור – המתרגם)

אנחנו נהיה חשופים למצב שהעומק עצמו לפי דברי מחמד עלי פהמי שאמר, שלא כל מטרותינו החיוניות נכנסות לתוך תכנית ההגנה בטיילים, וברור שאפילו המטרות שבתוכנית ההגנה בטיילים חשופות, כך שאם יתמקדו בהן הן תיפגענה. ויש סיכויים רבים

⁶³ סגנו של צאדק שר המלחמה דאז. בהמשך הדיאלוג מתפתח פולמוס חריף בינו ובין הנשיא סאדאת. לאחר הישיבה הגורלית יודח אף הוא על ידי סאדאת יחד עם שלושה נוספים: הגנרל צאדק שר המלחמה, גנרל אלח'ביר מפקד פיקוד המרכז ואדמירל פהמי מפקד חיל הים.

עמ' 481

שמטרות רבות אצלנו בעומק תושמדנה, בין אם גשרים או מפעלים גדולים. זה מה שיקרה בעומק.

לגבי המצב שלנו בסיום המערכה ההגנתית, ברור שבסיום המערכה ההגנתית האויב צריך לנוע ולעצור את המערכה ההגנתית, ואז נראה כבר את מצבנו שלנו, מה נותר, ומה מצבה של ישראל. הנקודה היחידה רק, שישראל תגיע במערכה ההגנתית שלה, שתיעצר לאחר מכן, כך שהיא תהפוך להיות בעלת זכות בכל החלק של סיני שיישאר בידיה ותחשוב שזאת המציאות הרשמית שהיא מקווה לה. כלומר, למשל, התכנית שאנחנו חושבים עליה או מכינים אותה איננה כוללת זאת. היא עלולה להגיע עד למקסימום שאנחנו מקווים, וישראל תשמור על זה או זה לפחות. היא תחשיב זאת כזכות שהרוויחה אותה לאחר מערכה נוספת שנייה לאחר 67. אנחנו לא יהיה לנו הכוח לנצל הצלחה של כוחותינו שחצו, על מנת שנשלים את שחרור האדמות, משום שיכולותינו למעשה אינן (מצויות. בסוגריים במקור). במקביל לכך ישראל תחזיק ואולי תישאר כבר לאחר מכן עשר, עשרים שנה במצב שהיא מקווה לו או שהיום היא מקווה לחלק ממנו. אני עצמי אמשיך את המבצע מול ישראל, שאני תוקף בעומק שלה בעוצמה ובכוח, בין אם מסוריה או באמצעות איזה אמצעים שאני אביא. אם זה לא יבוא בעקבות המבצע שלנו, ישראל תישאר למעשה עד הסוף במצב טוב יותר מאשר כיום. היא רק תספוג אבדות. היא תשתלט על חלק גדול מסיני והמצב כמו שהוא יישאר לאחר מכן, היא תיכנס למו"מ אתנו ולא יהיה שום דבר. אם נהיה מסוגלים אי פעם לסלק אותה מסיני לגמרי היא תוכל למעשה כל כמה שהמבצע יהיה מוגבל אין ספק שהיא תהיה... (כך במקור. נראה כאילו נקטעו דבריו – המתרגם).

הנשיא: אם נחשוב שבמבצע המוגבל הזה לא נכה בעומק ישראל אנו נישאר עם דמיונות ולא תהיה כאן שום אפקטיביות.

גנרל עבד אל-קאדר חסן: אכן.

הנשיא: הייתה לי תמיד מחשבה יחד עם עבד אל-נאצר המנוח, אני אמרתי עשרה סנטימטר בתוך סיני, כדי לעשות פירצה אל תוך סיני. זה יותר מכובד אלף מונים מאשר שהסוגייה תשב עשר שנים ולא אוציא את ילדיי מהבסיס והיו עסוקים לאורך כל הלילה וישבו עם שחר

עמ' 482

ממצב המנוחה שאנחנו שרויים בו שהסוגייה תסתיים סופית, ולא תישאר בחצי סיני. לא. זה כל סיני. ואנחנו-הנוכחות שלנו הסתיימה. ובאשר לנקודה הראשונה, איש אינו מטיל ספק לגביה כלל, ואם אנחנו לא בונים עליה נישאר חולמים ונוכל להכות בעומק ישראל ובעוצמה.

גנרל עבד אל-קאדר חסן: מכה בעומק ישראל עדיין דורשת כמה דברים. האמת, עקרונית אנו צריכים לקחת אותם מבריה"מ או שסוריה תקבל אותם. כלומר, סוריה לא מסוגלת להכות בישראל אם סוריה לא תאובטח בתוכנית טילים והגנה אווירית מלאה. הם מתקדמים אתה ואני אומר לאדוני, אני רגוע בכך, ונכון, מטוסים רבים יהיו עסוקים מסוריה והם יכולים לתקוף בעומק ישראל מסוריה.

הנשיא: כל הקשיים שאתה אומר לי, אני מזה שנתיים מהיום בו התמנית, זה חמש שנים מיום 67 אני חי אותם, ולאחרונה הגעתי לכך שאנחנו עומדים לפני רגע גורלי. אולי תשלימו לי את כל הפערים על ידי תכנון שלם, שבעקבותיו יהיה איסוף וריכוז של כל היכולות האפשריות, ותתחילו בביצוע ונסמוך על אללה.

גנרל עבד אל-קאדר חסן: טוב. נקודה שניה אדוני, עדיין בנוגע לסוריה. התזמון של נובמבר זה או לאחר הבחירות, כאשר נבדוק את המצב בסוריה נתמלא דאגה, יהיה להם סיבה (EXECUSE במקור בסוגריים) שהם לא מסוגלים לזוז.

הנשיא: זה לא העסק שלי. זה לא העסק שלי. זה העסק של המפקד הכללי של שתי החזיתות.

גנרל עבד אל-קאדר חסן: יש נקודה נוספת אדוני עם כל הכבוד לאדוני כמובן. במצב שתוקפים בעומק או כל ביזיון בעומק אצלנו. אנחנו לא רוצים להגיע למצב שנצטרך לומר לבריה"מ – תציתו שוב.

הנשיא (בטון חריף. בסוגריים במקור): יא עבד אל-קאדר, זאת הפעם השנייה שאתה עושה טעות בפניי.

גנרל עבד אל קאדר חסן: לא אדוני, א... (נקטע)

הנשיא (ביתר קצף וכעס. כך במקור בסוגריים): זאת הפעם השנייה שאתה עושה טעות בפניי ואני לא ארשה זאת. אתה לא האחראי על עצמאות הארץ הזאת. האם אתה זה שקיבלת את ההחלטות?

גנרל עבד אל-קאדר חסן: לא אדוני.

עמ' 483

הנשיא: האם אתה זה שבאת ושכנעת אותי לגבי זה? אני לא ארשה זאת לעולם. אני אחראי על עצמאות הארץ ואני יודע מה לעשות, ואני איני רוצה שתתערב בעניינים שלא שייכים לך. זאת הפעם השנייה שאתה עושה טעות. בפעם השלישית אומר לך-לך הביתה. אני יודע מה לעשות. אני עמדת מול בריה"מ ועשיתי להם חשבון עד שאשלים את המערכה. אני לא צריך שתסביר לי את עבודתי, יא עבד אל-קאדר, משום שאתה עשית טעות, הטעות הראשונה הייתה בנושא המטוס, ובזמנו חשבתי לסלק אותך. בושה! שים גבול! אני אין לי גבול לעקוף גבול. לעולם.

גנרל עבד אל-קאדר חסן: אני מצטער מאד.

הנשיא: אתה התפקיד שלך זה רק חייל, לא מדינאי, והתמיכה, אתה רוצה להסביר לי את תפקידי ולתמוך במה? על מה אתה מדבר?

גנרל עבד אל-קאדר חסן: אני מצטער. די.

הנשיא: לצערי, בתקופה שחלפה כל אחד חשב שהוא יעבור את הגבול, לא. אני הרשיתי בתקופה שעברה בהפוגה שתקרה טעות. הפעם הזאת אני לא מוכן להרשות לאדם לחצות את הגבול שלו אף פעם, ולא משנה מי הוא. שזה יהיה ברור (שתיקה ארוכה. בסוגריים במקור).

יש שאלות (נוספות)?

לווא' מחמוד פהמי מפקד חיל הים: ודאי כל אחד מאתנו מאחל שהסוגייה לא תיפתר בדרכי שלום אלא בדרך צבאית, בשל כבוד הקצין והחייל המצרי. כל אחד מוכן להשקיע את כל המאמצים ואת חייו למען המערכה המצרית עבור מצרים ושרור האדמה, ואם יש שאלות הרי זה בשל הדאגה למצרים ולמען האינטרס של מצרים.

הנשיא: כן

לווא' מחמוד פהמי: רק זה. אדוני אתה צעקת קצת, ואנחנו כולנו שוקדים לגמרי שאנחנו...(נראה שנקטע בדבריו)

הנשיא: אתה מגן על עבד אל-קאדר חסן

עמ' 484

לווא' מחמוד פהמי: לא. לעולם לא.

הנשיא: אם כך מה משמעות דבריו? זאת נקודת המבט שלך?

לווא' מחמוד פהמי: לא.

הנשיא: אם כך, מה משמעות הדברים האלה יא מחמוד?

לוואא' מחמוד פהמי: אני אומר, שכל אחד מאתנו מוכן להקריב את חייו עבור הסוגייה המצרית.

הנשיא: בגבולות העיסוק שלך לא בגבולות העיסוק של מישוהו אחר. כלומר בגבולות חיל הים אצלך תפעל. אין לי כל התנגדות כלל, ואני נותן לכם את כל הסמכות ואתן לכם את כל הסמכויות, ובארץ, לכל אחד במקומו יש את כל הסמכויות. ראש הממשלה עובד כראש ממשלה, מועצת העם עובדת כמועצת העם. כל אחד עובד והסמכויות שלו מלאות, אבל אף אחד לא יחרוג מהיכולת שלו, ואני לא רוצה שאף אחד ילמד אותי את תפקידי או יחרוג מהגבול שלו או יעשה שטות.

לוואא' מחמוד פהמי: ברור. כל אחד מאתנו משקיע את כל המאמצים באימונים למען יום המערכה.

(שתיקה ארוכה. כך במקור)

הנשיא: אם יש משהו, אינשאללה שאללה יצליח דרככם, כמו שאמרתי לכם, אני אחזור על דבריי. רגעים גורליים מעמידים אותנו אל מול אתגר. קשה. יש קורבנות וסבל ודם, אבל אללה יודע שאין לנו פתרון אחר. עשיתי ככל יכולתי בשנתיים שהתמניתי כדי לנסות ולהקל ולא הצלחתי, ואנו עומדים בפני תנאים, והיום כמו שאמרתי לכם אנחנו עומדים בפני ניסוי גורלי. האם אנחנו קיימים או שאיננו קיימים, לאחר כל מה שעשינו שסבלנו ועמדנו בו, האם אנחנו קיימים או שאיננו קיימים.

מבחינת עמנו, מבחינת הערבים, מבחינת אמריקה, מבחינת רוסיה ידידתנו, מבחינת מערב אירופה, מבחינת העולם כולו.

האם אנחנו קיימים או שאיננו קיימים?

עמ' 485

ומספיק, שמענו הרבה דיבורים והרבה גינויים, ורגע שאנו צריכים לעמוד מולו. כולם קבעו שאנחנו אנשים חסרי יכולת, משותקים. האם נקבל זאת, נעדיף משותקים? אנחנו מקבלים זאת שאנחנו מעדיפים (להיחשב) משותקים? והשיתוק יהפוך להיות חוסר יכולת לחלוטין, סופי. אנחנו לא נקבל זאת. אנחנו מעדיפים את גורלנו וניכנס ונעבוד הכי טוב שיאפשר לנו השכל שהאל העניק לנו, והתכנון השלם וניצול האפשרויות בצורה הטובה ביותר, ובגבולות שנוכל לפעול בהם לאחר מכן. אללה יעשה מה שברצונו, אנחנו עשינו כל מה שמוטל עלינו, ולאחר מכן נעמוד לגורלנו. אין לי יותר מה לומר לכם היום מלבד זה. אין. הלוואי שהיה לי עוד משהו. אני אמרתי בעבר שאני מוכן ללכת לקצה העולם עבור חייל לא קצין. חייל אחד שלא יימחק, ועד היום אני עדיין מוכן ללכת עד קצה העולם, ללכת למוסקבה שוב, ואללה יודע שאינני רוצה, ליבי מלא לא עבור עבד אל-קאדר חסן וההתלהבות שלו והגבורה שלו. אללה יודע שאני מוכן לדרוס כל דבר וגם להיכנס לכל דבר, ובלבד שאדע שאני עושה עבורכם דבר מה. אין. היום אין. אנחנו עומדים לפני מבחן. ניכנס למבחן שאני רוצה לגביכם ולגבי כל הילדים שאתכם. הם חייבים לדעת שאנחנו נפצה באמונתנו בכוחנו על חסך גדול. במעשי הגבורה שלנו אנו נפצה רבות, וזה יהיה לו ערך אינשאללה. לעולם אללה לא יניח לנו להיות מובסים כל עוד אנו מאמינים שיש לנו זכות, לא נובס לעולם, לעולם. כמו שאמרתי לכם, לא יהיה יותר גרוע מאשר (מצבנו) כיום. אתם לא מרגישים זאת, לא. אני יושב וחושב שאנחנו במצב שגורלו גרוע החל מהשנה הבאה ועד אין סוף.

אני מה שחשוב לי במקום הראשון זאת ארצי. אנחנו במצב גרוע, ואז אמרתי לגנרל צאדק שהיה אתי, ואולי הוא היה אומלל מהשאלה, די, הוצע לו פתרון חלקי, בפועל הוצע לו פתרון חלקי, אבל אני אינני מקבל זאת. יבוא מישוהו במקומי שיקבל זאת, אני במבנה שלי ובאופי שלי אינני מקבל פתרון חלקי, ואני מאמין עדיין בחייל המצרי ומאמין שאנחנו יכולים לעשות מעשה, ושעדיף לנו למות בכבוד כשאנו ניצבים וראשנו ברקיע השביעי מאשר נירתע ונסכים לכל דבר, בעיקר לאחר שהשקענו כל מה שיכולנו ובמסירות, בלילות ארוכים האדם לא ישן כלל, בקיץ האנשים כולם נוסעים ואני יושב בבית.

עמ' 486

בלילה אמרתי לבני, קחני בני אל מחוץ לבית לנשום אוויר, וחזרתי ולא נרדמתי. דוחות ארוכים, העם טוב ואצילי, וזה מה שיש לו, רגע שהמחיר שלו יקר, מחיר גדול. אדם יכול אולי לישון ארוכות, אבל די. אם המבצע היה על הכיסא נסכים לכל דבר ונכניס לראשם של האנשים כל הלצה וכל הקצנה. אבל די, אני לא אעשה זאת לעולם. לכיסא אין כל ערך מבחינתי אם אין לו כבוד. אף פעם.

היו אצלי אנשים יום אחד שדיברו אתי, וסיפרתי על ההחלטות, ההחלטות של 8 ביולי אינן שוות כלום. את ההחלטה אני כותב בשלוש שורות ליו"ר מועצת העם. ביום שארגיש שאינני כשיר או ביום שארגיש שאנחנו לא מסוגלים, אני אומר להם. חפשו משהו אחר שיזיז, משום שאני אינני כשיר לבצע את המשימה הזאת. שום דבר לא שווה אצלי, לא מוסיף ולא גורע דבר. אנחנו לפני מבחן לפני עמנו במקום הראשון, לפני הגבריות שלנו, ההיסטוריה כולה, לפני הדורות הבאים. האם אנחנו קיימים או שאיננו קיימים.

אללה יצליח דרככם ותודה

סוף הסטנוגרמה של הישיבה